

DITA E ARMATËS

DOKTRINA USHTARAKE
E APJ-SË

HELIKOPTERI
„MIL MI-24“

„TRANSPORTPANZER
FUCHS“

MBUROJA

Numri 131
Shtator 2020

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Filloi me punë Komanda e SEEBRIG-ut

Solemnisht u shënua Dita e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Më 18 gusht, pranë stadiumit ushtarak në parkun e qytetit në Shkup, në mënyrë solemne u shënua 18 gushti – Dita e Armatës. Në këtë solemnitet me fjalë rasti u drejtuan presidenti i Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe njëherit komandant suprem i forcave të armatosura, Stevo Pendarovski, ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjenera-nënkolonel Vasko Gjurçinovksi, ndërsa të pranishëm ishin mysafirë të lartë nga mbrojtja dhe nga sfera e diplomacisë. Presidenti dhe njëherit komandanti suprem i Armatës, Stevo Pendarovski në fjalën e tij tha se anëtarimi i plotë në NATO nuk do të ishte i mundur pa përpjekjet e vazhdueshme dhe pa sjelljen profesionale të të gjithë pjesëtarëve të Armatës, pa njerëzit të cilët çdo herë janë forca dinamike e procesit integruar. Anëtarimi ynë është rezultat i reformave në fushën e mbrojtjes, përkushtimi personal i burrave dhe grave në kuadër të forcave tona të armatosura dhe pjesëmarrja e tyre në kuadër të misioneve paqëruajtëse në tërë botën. Njëherit, presidenti theksoi se përgjegjësia nga anëtarimi në NATO e ngrit në një nivel shumë më të lartë edhe

përgjegjësinë e Armatës. “Që nga marsi i këtij viti uniforma dhe emri ynë janë pjesë e pandashme e kësaj aleance globale. Për këtë shkak, duhet të vazhdojmë të investojmë në fushën e mbrojtjes, t’a modernizojmë dhe t’a ripërtrijmë Armatën, dhe për këtë do t’a keni edhe mbështetjen time personale”, theksoi presidenti Pendarovski. Nga ana e presidentit Pendarovski me mirënjohjen më të lartë ushtarake – Medalje për merita ushtarake për rezultatet e arritura gjatë punës, u dekoruan Batalioni për Mbështetje Ushtarake Mjekësore, batalioni i 3 këmbësorik pranë brigadës së 1 të këmbësorisë, si dhe zyra për bashkëpunim me mbrojtjen e SHBA-së, për mbështetjen dhe ndihmën e vazhdueshme në procesin e fuqizimit të kapaciteteve të Armatës. Në fjalën e tij, shefi i Shtabit të Përgjithshëm, duke theksuar se ky është viti i parë që e festojmë përvjetorin e Armatës si anëtare e plotë e NATO-s, për të cilën jemi veçanërisht krenarë, shprehu falenderimin e tij, mirënjohjen dhe respektin deri të të gjithë ish ushtaraket, ushtarakët dhe deri tek personeli civil nga Armata dhe nga Ministria e Mbrojtjes, të cilët me punë dhe përkushtim, kontribuan në ndërtimin dhe zhvillimin, si dhe në ndërveprimin e Armatës në kuadër të NATO-s.

përmbajtja

MBUROJA ■ Viti XI ■ Numri 131 ■ Shtator 2020

Ministrja e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska duke iu drejtuar të pranishmive tha: “U them të jeni krenarë, të gjithë ju si pjesëtarë të Armatës edhe ish pjesëtarët por edhe pjesëtarët aktual, sepse në shkrimin e ftesës së NATO-s, ju kishit rol vendimtar dhe të jashtëzakonshëm. Tridhjet vjet shpresë dhe pritje i shëndrruam në rezultat. U bëmë anëtar i 30 i NATO-s dhe pjesë e aleancës më të fuqishme ushtarako-politike në botë”. “Dua t’u falenderoj për besimin të cilin qytetarët ma dhanë mua për të qenë pjesë dhe për të çuar deri në fund proceset vendimtare për atdheun tonë: statusin e kandidatit për në BE, por tani, para se gjithash, anëtarimin në NATO, shtoi Shekerinska. Për të fituar anëtarimin në NATO, por edhe për të përmirësuar statusin e pjesëtarëve të Armatës, përmbushëm disa kushte. Rritëm buxhetin e Armatës për më shumë se dyfish, rritëm pagat, u furnizuam me pajisje të re personale dhe luftarake, propozuam ligje të reja që do t’a mbështesin Armatën. Në këtë mënyrë, ia dolëm të bëhemi anëtare e NATO-s” theksoi Shekerinska.

Gjenerali Gjurçinovski duke iu drejtuar pjesëtarëve të Armatës, theksoi: “Sot, me krenari mund të konstatoj se kemi arritur shumë, por kemi edhe shumë gjera për të bërë. Jemi të vetmit me besimin dhe me mbështetjen më të madhe në mesin e qytetarëve të vendit në vazhdimësi, gjë për të cilën ndihem veçanërisht krenar me të gjithë ju. Besimi dhe mbështetja për ne do të thotë një mirënjohje nga ana e qytetarëve për përkushtimin dhe për profesionalizmin tonë, të bazuar në moral dhe etikë në punën tonë, por edhe obligim dhe përgjegjësi për të vazhduar drejt rrugës së duhur.”

Kristina Ilievska

Info	5
Në vijën e parë Filloi me punë Komanda e SEEBRIG-ut	6
NATO-aktivitete Koordinimi i hapësirës ajrore	8
Armatat e PpP-së Armatat e vendeve të „Partneritetit për Paqe” Gjeorgjia	10
Historia e Forcave Ajrore të Maqedonisë Kiro Haxhi-Arsov Kujtesë për një manovër të harruar piloteske	14
Global SHBA dhe lufta kundër terrorizmit	16
Edukim Doktrina ushtarake e APJ-së	20
Armatim „KMV APVT” – automjeti koncept amfib	32
Armatim Helikopteri „Mil Mi-24”	34
Armatim „Transportpanzer Fuchs”	36
Armatim Pushka e këmbëtorisë Garand M-1	40
Muze Ushtarak Muzeu i tankeve në Kubinka	46
E paobligueshme Lufta civile në Spanjë – „Lufta e poetëve”	54
Film „Helmetat e Bardha”	56
	3

Drejt sukseseve të reja

Më 18 gusht, Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut në mënyrë solemne e shënoi ditëlindjen e saj të 28. Në këtë solemnitët u drejtuan me fjalë rasti, presidenti dhe njëherit komandanti suprem i Armatës, Stevo Pendarovski, ministria e mbrojtjes Radmilla Shekerinska dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjucinovski. Në këtë ditëlindje të Armatës me të vërtetë pati se çfarë të thuhet sa i përket arritjeve dhe sukseseve të armatës sonë. Ky vit do të mbetet në kujdesë si vit i suksesit historik për vendin tonë dhe për armatën e tij. Viti 2020 është viti në të cilin më në fund u anëtaruam në aleancën më të fuqishme politike-ushtarake të botës. Duke i plotësuar edhe imperativet e fundit për pranim, më në fund u bëmë anëtar i 30 i NATO-s. Ndërsa për këtë sukses, gjithsesi se rol të veçantë kanë edhe reformat dhe aktivitetet të cilat i arriti Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe pjesëtarët e saj, të cilët me përkushtim dhe me gatishmëri i realizuan të gjitha detyrat e dhëna, të cilat përkuan me anëtarimin në Aelancë. Kreu ushtarak i Armatës, në krye me shefin e Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkolonelin Vasko Gjucinovskin, si dhe udhëheqësia e Ministrisë së Mbrojtjes në krye me ministren Radmilla Shekerinska, ia dolën që përgjatë mandatit, ti realizojnë edhe reformat e fundit në kuadër të Armatës, t'i miratojnë dokumentet më të rëndësishme strategjike dhe të zgjidhin shumicën e problemeve me të cilat ky sektor ballafaqohet për vite me rradhë. U rrit buxheti për mbrojtje, u rritën edhe rrogat e pjesëtarëve të Armatës, u blenë uniforma të reja, armatim dhe pajisje e re, u riparian objektet ushtarake, u rrit numri i grave në Armatë. Për

këtë shkak, kjo periudhë do të jetë periudhë e cila do të mbahet mend në historinë e Republikës së Maqedonisë së Veriut, dhe pikërisht për këtë, ministria Shekerinska e filloi edhe mandatin e dytë në këtë funksion dhe në Qeverinë e re të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Ministria e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska do të mbahet mend edhe si gruaja e parë ministre e mbrojtjes në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Me rastin e rimarjes së mandatit si ministre e mbrojtjes, ministria Radmilla Shekerinska theksoi: “Me krenari dhe me përkushtim e filloi mandatin e dytë si ministre e mbrojtjes. Në vitin 2017 hasa në një institucion të mbyllur, në buxhet të ulët, në unifroma të grisura, rroga të vogla, thjeshtë në një armatë tërësisht të anashkaluar. Sot kemi një fotografi ndryshe. Tashmë jemi anëtare e NATO-s, me një buxhet dyfish më të madh, me rroga më të larta, të parët sa i përket transparencës, me unifroma dhe pajisje të re. Dhe nuk ndalemi këtu! Anëtarimin në NATO do t'a shfrytëzojmë në interes të shtetit dhe mbrojtjes. Do të dëshmojmë se mundemi edhe më mirë!” Duke i pasur parasysh të arriturat e deri tanishme gjatë mandatit të kaluar në Ministrinë e Mbrojtjes, përkushtimi i saj, puna dhe entuziazmi, jemi të sigurt se Ministria e Mbrojtjes dhe Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, do t'a vazhdojnë rrugën drejt sukseseve të reja dhe drejt promovimit të vendit tonë si vend i suksesshëm, bashkëkohorë dhe demokraci, i cili gjatë periudhës së ardhshme, do t'a arrijë edhe qëllimin e dytë të madh strategjik – anëtarimin në Bashkimin Europian dhe ndarjen e vlerave të përbashkëta me të gjitha anëtarët e saj.

Dr. Zhanet Ristoska

MBUROJA
Është revistë e
Ministrisë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë
në muaj

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetare e Këshillit
Radmilla Shekerinska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzepe
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Asim Zaimi
(Redaktor gjuhësor)
Bujar Zylfiqari
(përkthimi në gjuhën shqipe)

„Orce Nikolov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Shënimi i Ditës së Republikës

Shënimi i festës së madhe kombëtare të Ilindenit – Ditës së Republikës, e cila sivjet u mbajt nën moton: “Fitore për të gjithë” edhe këtë 2 gusht u mbajt në disa lokacione.

Zëvendës kryeministrja në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë dhe njëherit ministre e mbrojtjes, Radmilla Shekerinska, kryesoi delegacionin qeveritar në Krushevë. Me rastin e festës kombëtare të Ilindenit, ministrja Shekerinska, në shoqërinë edhe të ministrit për transport dhe lidhje, Goran Sugarevskit, vendosi kurora me lule të freskëta pranë varrit të Nikolla Karevit te

Makedoniumi, pranë përmedores së heronjëve në vendin e quajtur Sliva dhe pranë përmedores së luftëtarëve të Republikës së Krushevës në Meçkin Kamen. “Me krenari u përula para

përmedoreve të Ilindenit në Krushevë – pranë varrit të Nikolla Karevit te Makedoniumi, dhe pranë përmedores së 40 luftëtarëve në Meçkin Kamen. Sot i festojmë Ilindenit – heronjtë të cilët luftuan për liri dhe pasardhësve të tyre të cilët luftuan për shtetësi! U përula me krenari sepse amanetin e paraardhësve tanë e çua, në vend – shtet të lirë dhe të pavarur, sot anëtare e NATO-s, e pranuar dhe e barabartë me më të fuqishmit, në rrugë të sigurt për anëtarim në BE. Ky është borxhi ynë ndaj paraardhësve dhe ne nuk do të heqim dorë”, tha ministrja e mbrojtjes gjatë fjalimit me rastin e festës së Ditës së Republikës.

Vizitë e shefit të Shtabit të Përgjithshëm të FA të Holandës

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura të Holandës, admiral Rob Bauer, zhvilloi vizitë tre ditore zyrtare në Republikën e Maqedonisë së Veriut., me ç’rast qëndroi në Shtabin e Përgjithshëm të Armatës dhe në Ministrinë e Mbrojtjes. Admirali Bauer pas pritjes me nderime

të larta ushtarake, me respektimin e masave dhe rekomandimeve për parandalimin e përhapjes së virusit COVID-19, zhvilloi takime me shefin e SHP, gjeneral-nënkolonelin Vasko Gjurçinovskin dhe me ministrin e mbrojtjes Radmilla Shekerinskën. Gjenerali Gjurçinovski me homologun e tij bisedoi rreth mundësive të avancimit të bashkëpunimit të mëtejshëm si aleatë të NATO-s, sidomos në procesin e edukimit ushtarak, si dhe për bashkëpunimin në nivelin operativ përmes realizimit të stërvitjeve të përbashkëta ushtarake me anë të shfrytëzimit të kapaciteteve të poligonit ushtarak “Krivollak”. Admirali Bauer theksoi gatishmërinë për intensivikimin e bashkëpunimit të mëtejshëm dhe ndihmës profesionale në procesin e

integritimit të tërësishëm në strukturat e NATO-s.

Në takimin me ministrin e mbrojtjes Shekerinska, u bisedua rreth mundësive të avancimit të bashkëpunimit bilateral dhe për sfidat në fushën e mbrojtjes. “Dy vendet tona kanë histori të shkëlqyer të bashkëpunimit në fushën e mbrojtjes dhe jam e bindur se pranimi i Maqedonisë së Veriut në NATO do të jep impuls të ri kundrejt intensivikimit të mëtejshëm dhe vazhdimin të bashkëpunimit duke realizuar edhe trajnime dhe stërvitje të përbashkëta”, theksoi ministrja.

Delegacioni i FA së Mbretërisë së Holandës vizitoi edhe Batalionin për Dedikime Speciale pranë kazermës “Ilinden” dhe Kampin për Trajnime në Ujë në Ohër.

U shënua Dita e Batalionit të 3. Këmbësorik

Me vendim të presidentit të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe njëherit komandantit suprem të FA, 27 gushti është shpallur si Dita e Batalionit të 3. Këmbësorik në nder dhe në kujtim të traditave të Brigadës së 15. Sulmuese e cila ka qenë e formuar në këtë ditë në vitin 1944. Në kazermën “Kuzman Josifovski Pitu” në Tetovë me solemnitet ushtarak, pjesëtarët e brigadës së 3. Këmbësorike (3.bk) nga përbërja e brigadës së 1. të mekanizuar këmbësorike (1bpk), e shënuan Ditën e njësisë. Në këtë solemnitet morën pjesë komandanti i brigadës së 1. të mekanizuar këmbësorike,

koloneli Besnik Emini, me një pjesë të personelit të komandës dhe shtabit të kësaj brigade dhe komandantët e njësive vartëse. Kolonel Emini në fjalën e tij dërgoi uratat për përvjetorin e ditës së sotme dhe shprehu mirënjohjet e veçanta për medaljen e ndarë për detyrën e kryer me sukses në ballafaqim me pandeminë e virusit COVID-19. Me rastin e ditës së njësisë, komandnti i 3bk, nënkolonel Izeir Ejupi në fjalën e tij tha: “Sot shënojmë edhe një ditë në luftën tonë shekullore dhe në synimin e shumë gjeneratave për liri dhe shtet të pavarur, ndërsa solemniteti i sotëm është edhe një mundësi që të

kujtojmë paraardhësit tanë dhe veprat e tyre heroike”. Me rastin e ditës së njësisë, për për punën e suksesshme dhe për kryerjen me sukses të detyrave profesionale, u ndanë masa simulative.

Filloi me punë Komanda e SEEBRIG-ut

Në ceremoninë solemne e cila u zhvillua në kazermë me rastin e fillimit të punës së Shtabit qëndror të SEEBRIG, morën pjesë presidenti i Republikës së Maqedonisë së Veriut Stevo Pendarovski, kryeministri Oliver Spasovski, ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, kryesuesi i procesit të SEEDM-it, Petro Koçi, shefi i SHP të Armatës gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, atashetë ushtarak të vendeve pjesëmarrëse në Brigadë, përfaqësues të korit diplomatik dhe të vetëqeverisjes lokale. Kryeministri Spasovski theksoi se qytetarët e Republikës së Maqedonisë së Veriut, krenohen edhe me një arritje të madhe, në vitin që u bëmë pjesë e NATO-s, bëhemi edhe vend mikëpritës i Brigadës së Europës Juglindore. „Nga sot, është aktive Komanda e

Shtabi qëndror i Brigadës së Europës Juglindore (SEEBRIG) deri në vitin 2026 do të jetë në vendin tonë. Në kazermën “Boro Menkov” në Kumanovë, nga 26 gushti i vitit 2020 fillon me punë Komanda e Europës Juglindore (SEEBRIG)

Brigadës së Europës Juglindore në hapësirërat e kazermës së Kumanovës, aty ku është edhe Komanda e Operacioneve e armatës sonë. Të gjitha përgatitjet u bënë me kohë dhe u përfunduan sipas standardeve më të larta të NATO-s, dhe me këtë u krijuan kushte për 50 oficerë të lartë të vendeve anëtare të NATO-s dhe të nismës SEEBRIG, nga të cilët 10

oficerë janë nga armata jonë dhe të njejtë do t'i realizojnë detyrat e tyre operative”, potencoi kryeministri Spasovski. Ai sqaroi se Brigada e Europës Juglindore është formuar në vitin 1999, në bazë të marrëveshjes së bashkëpunimit rajonal në fushën e mbrojtjes, e njohur ndryshe edhe si Marrëveshje e Forcave Multinacionale Paqësore të Europës Juglindore. (MFMPE) e cila në vitin 1998 në Shkup u nënshkrua nga ministrat e mbrojtjes së: Shqipërisë, Bullgarisë, Greqisë, Italisë, Maqedonisë së Veriut, Rumanisë dhe Turqisë, ndërsa lokacioni i komandës së SEEBRIG është në bazë të rotacionit katër vjeçar. Nikoqir të deri tanishëm të saj ishin: Pllovdivi i Bullgarisë, Konstanca, Stambolli dhe Larisa në Greqi. “Me komandën e SEEBRIG në Kumanovë, Republika e Maqedonisë së Veriut

merr mirënjohje për realizimin me përkushtim dhe me përgjegjësi të detyrave të NATO-s si dhe shpërblehet për kontributin në drejtim të ndërtimit të paqes botërore dhe luftën kundër terrorizmit me anë të pjesëmarrjes së më se 4.000 pjesëtarëve të ARMV-së të cilët ishin pjesë e misioneve ndërkombëtare”, tha Spasovski. Ministrja e mbrojtjes Radmilla Shekerinska, para të pranishmive porositi se stacionimi i Komandës së SEEBRIG në vendin dhe anëtarësimi i plotë në NATO janë dy gjera për të cilat mund të jemi të kënaqur në vitin i cili do të mbahet mend si vit i krizës globale për shkak të pandemisë me COVID-19. „Kjo për ne është përgjegjësi e madhe, por edhe tregon që ne mund të rritim nivelin e ndikimit dhe të bëhemi faktor i fuqishëm për stabilitetin rajonal dhe për bashkëpunimin. Këtë do t’a bëjmë edhe përmes pranisë së komandës qendrore të SEEBRIG në vendin tonë, por edhe përmes rritjes së pjesëmarrjes sonë në kuadër të operacioneve të NATO-s në rajon“, tha ministrja Shekerinska dhe shtoi se është jashtëzakonisht e rëndësishme që të vazhdojmë me investimet në kuadër të stabilitetit rajonal.

Ministrja Shekerinska theksoi se pikërisht në Brigadën e Europës Juglindore i bëmë hapat e parë të bashkëpunimit, të fuqizimit të frymës ekipore dhe të profesionalizmit në fushën e mbrojtjes.

Ministrja i falenderoi të gjithë pjesëtarët e brigadës për kontributin e tyre, komandantit aktual si dhe të gjithë ish komandantëve tjerë të SEEBRIG. Komandantit të deri tanishëm, gjeneralit rumun të brigadave, Tudorika Petrache, i cili ia dorëzoi detyrën gjeneralit të brigadave Aristedeis Iliopoulos, iu falenderua për si që tha “energjinë e pazeve, forcën dhe optimizmin me të cilën e ka udhëhequr brigadën gjatë periudhës së kaluar. Gjeneralit Iliopoulos i tha se në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në të gjitha institucionet tjera në vend, do të hasë në një partner mbështetës. „Unë jam e bindur se SEEBRIG u krijua për të gjithë ne të mund të kuptojmë më mirë njëri tjetrin dhe të mos kemi frikë nga njëri tjetri dhe besoj se i kemi tejkaluar tashmë këto pengesa. SEEBRIG qëndroi fuqishëm përgjatë kohërave të vështira të shekullit XXI, si një urë lidhëse dhe urë bashkëpunimi ndërmjet gjashtë vendeve – Maqedonisë së Veriut, Shqipërisë, Bullgarisë, Greqisë, Rumanisë, Turqisë dhe pikërisht madhështia e tij qëndron këtu, sepse kjo zmadhon rolin e tij

në kuadër të bashkëpunimit rajonal“, konkludoi ministrja Shekerinska. Në këtë solemintet fjalë rasti mbajti edhe kryesuesi i SEEDM-it, Petro Koçi, i cili ju falenderua vendit për përpjekjet e bëra dhe për kushtet në të cilën e merr Komandën. Ai theksoi se Brigada promovon stabilitet rajonal dhe bashkëpunim që vërtetohet dhe dëshmohet përmes funksionimit disavjeçar. Më pas u bë pranim dorëzimi i detyrës komandantit i Brigadës ndërmjet komandantit të deritanishëm, gjeneralit të brigadave, Tudorika Petrache dhe gjeneralit të brigadave, Aristedeis Iliopoulos. Komandanti i tëri tanishëm i brigadës, gjenerali Petrache uroi vendin tonë për anëtarësimin në NATO dhe shprehu kënaqësinë nga përgatitjet e lokacionit të ri për komandën e SEEBRIG në Kumanovë Komandanti i posaemëruar i Brigadës, gjenerali i brigadave Iliopoulos, theksoi

se SEEBRIG para 21 vjet ishte krijuar me qëllim që të kontribuojë në kuadër të stabilitetit dhe sigurisë rajonale, si dhe për t’i avancuar marrëdhëniet ndërfqinjësore në mes të vendeve anëtare. Ai ju falenderua vendit tonë si vendit nikoqir të Komandës, për mbështetjen e deritanishme dhe për adaptimin efikas në mjedisin e ri të punës. Që në momentin kur u bë pranim dorëzimi i komandantit të SEEBRIG, presidenti Pendarovski, së bashku me kryetarin e Qeverisë Oliver Spasovskin, ministren e mbrojtjes Radmilla Shekerinskën dhe me kryesuesin e Komitetit Koordinues të Procesit të SEEDM, Petro Koçit, në mënyrë solemne e hapi tashmë objektin e riparuar dhe të pajisur në kazermën “Boro Menkov”, që do të jetë edhe seli qendrore e Shtabit Qendror të Brigadës deri në vitin 2026.

Kristina Ilievska

Koordinimi i hapësirës ajrore

Komiteti Evropian i Koordinimit të Hapësirës Ajrore ishte përgjegjës për sigurimin e koordinimit të plotë të të gjitha kërkesave civile dhe ushtarake të hapësirës ajrore, si dhe kryerjen e stërvitjeve në shkallë të gjerë, harmonizimin e sistemeve dhe procedurave të kontrollit të trafikut ajror dhe ndarjen e frekuencave të komunikimit. Komiteti u ndihmua gjithashtu nga përfaqësues të Organizatës Ndërkombëtare të Aviacionit Civil, Shoqatës Ndërkombëtare të Transportit Ajror dhe Organizatës Evropiane të Sigurisë së Aviacionit (EUROCONTROL). Në ato vite, luhatjet në trafikun ajror civil dhe vonesat e shkaktuara nga kapaciteti i pamjaftueshëm i kontrollit të trafikut ajror dhe objektet e aeroportit për të trajtuar trafikun në kohë greve në shumë pjesë të Evropës intensifikuan nevojën për një koordinim më efektiv midis autoriteteve civile dhe ushtarake në mënyrë që të mundësojnë përdorimin e barabartë të hapësirës ajrore nga të gjithë pjesëmarrësit. Kjo është arsyeja pse, që nga viti 1991, takimet janë mbajtur periodikisht për koordinimin civilo-ushtarak

Gjatë vitit 1955 Këshilli Veriatlantik krijoi Komitetin për Koordinimin e Hapësirës Ajrore Evropiane. Shumë më vonë, në vitin 1998, ai u reformua si Komiteti i Menaxhimit të Trafikut Ajror të NATO-s

të menaxhimit të trafikut ajror me pjesëmarrjen e anëtarëve të NATO-s dhe vendeve të tjera evropiane në një nivel të lartë. Komiteti u krijua si forumi i vetëm për koordinimin midis përdoruesve civilë dhe ushtarakë të të gjithë hapësirës ajrore mbi Evropën kontinentale, e njohur si Konferenca Evropiane e Aviacionit Civil. Bashkëpunimi ishte parashikuar gjithashtu në drejtim të sigurisë ajrore, menaxhimit të hapësirës ajrore dhe kontrollit në kontekstin e marrëdhënieve NATO-Rusi, partneritetin e NATO-s me Ukrainën dhe Inicativën e Evropës Juglindore. Sot ekziston një Komitet i Aviacionit i NATO-s, një organ i rëndësishëm civil-ushtarak i NATO-s, i cili këshillon Këshillin Veriatlantik për të gjitha aspektet e rëndësishme të

sigurisë së aviacionit, mbështetjen për gamën e plotë të misioneve të NATO-s, koordinimin e hapësirës ajrore, aftësinë e fluturimit, integrimi i dronëve, vlerësimin e mbrojtjes kibernetike dhe kërcënimeve të tjera të mundshme ndaj sigurisë së aviacionit. Ky komision është aktiv në fushën e modernizimit, trajnimit dhe stërvitjes në hapësirën ajrore gjithnjë e më komplekse. Bashkëpunon me: Organizatën Ndërkombëtare të Aviacionit Civil (ICAO), Shoqatën Ndërkombëtare të Transportit Ajror (IATA), Eurocontrol, Komisionin Evropian, Agjencinë Evropiane të Mbrojtjes, Agjencinë Evropiane të Sigurisë së Aviacionit (EASA) dhe Administratën Federale të Aviacionit të SHBA (FAA). Duhet gjithashtu të theksohet edhe Komiteti i Mbrojtjes Ajrore të NATO-s i krijuar më parë, përgjegjës për këshillimin e Këshillit Veriatlantik dhe Komitetit të Planifikimit të Mbrojtjes për të gjitha aspektet e mbrojtjes ajrore. Ky komitet u mundësoi shteteve anëtare të harmonizojnë përpjekjet e tyre me planifikimin ndërkombëtar në lidhje me komandën dhe kontrollin ajror, si dhe armët e mbrojtjes ajrore. Çështja e krijimit të këtij organi daton që nga

viti 1994 me një dialog midis vendeve partnere nën kujdesin e Këshillit të Bashkëpunimit të Atlantikut të Veriut. Mbrojtja efektive ajrore është baza e sigurisë së Aleancës. Është siguruar përmes një sistemi kompleks që mundëson zbulimin e avionëve dhe raketave taktike, mbikëqyrjen dhe përgjimin nga sistemet detare ose të armatosura tokësore ose nga avionët përgjues.

Sot ky rol i përket Komitetit të Mbrojtjes Ajrore dhe Antiraketore, një organ i rëndësishëm këshillues dhe koordinues për të gjitha aspektet e mbrojtjes së integruar të ajrit dhe raketave të NATO-s me komandën dhe kontrollin ajror. Mbështet punën e Aleancës për krijimin e aftësive të mbrojtjes raketore, përfshirë raketat balistike të NATO-s në të gjitha aspektet e mbrojtjes së integruar ajrore dhe raketore.

Organizata Evropiane e Sigurisë së Aviacionit (EUROCONTROL)

Organizata Evropiane për Sigurinë e Aviacionit, e njohur më mirë si EUROCONTROL, është një organizatë ndërkombëtare e dedikuar për arritjen e menaxhimit të sigurt dhe të pandërprerë të trafikut ajror në të gjithë Evropën. Ajo u themelua në vitin 1960 dhe aktualisht ka 41 shtete anëtare me qendër në Bruksel, Belgjikë (vendi ynë është anëtar që nga viti 1998). Ekzistojnë vende të tilla të shpërndara si Instituti i Trajnimit të Navigacionit Ajror në Francë, Qendra e Trajnimit në Luksemburg dhe Qendra për Kontrollin e Lartë të Hapësirës Hapësinore në Hollandë. Organizata punëson rreth dy mijë persona dhe punon me një buxhet vjetor prej mbi gjysmë miliardë euro. Konventa e EUROCONTROL u nënshkrua në vitin 1960 dhe u ratifikua në vitin 1963. Para hyrjes së saj në fuqi, kishte indikacione se çështja e sovranitetit kombëtar do të komplikonte zbatimin e plotë të misionit themelues të organizatës. Plani i parë evropian për një sistem të harmonizuar të kontrollit të trafikut ajror u refuzua nga Franca dhe nga Mbretëria e Bashkuar, kryesisht për arsye të lidhura ngushtë me kontrollin kombëtar të hapësirës ajrore ushtarake. Katër anëtarët e tjerë (Republika Federale e Gjermanisë, Belgjika, Holanda dhe Luksemburgu) ranë dakord që në vitin 1964 të krijohet një qendër të vetme ndërkombëtare për kontrollin dhe menaxhimin e trafikut ajror të hapësirës

Organizata Evropiane për Sigurinë e Navigimit Ajror, e njohur ndryshe si EUROCONTROL, është një organizatë ndërkombëtare e dedikuar për arritjen e menaxhimit të sigurt dhe të pandërprerë të trafikut ajror në të gjithë Evropën. Ajo u themelua në vitin 1960 dhe aktualisht ka 41 shtete anëtare me seli në Bruksel, Belgjikë. (Vendi ynë është anëtarësuar që nga viti 1998)

ajrore me seli në Maastricht, Hollandë. Parlamenti Evropian në atë kohë shprehu shqetësimin për mungesën e marrëveshjeve të qarta ndërqeveritare për të ofruar shërbime të përbashkëta të kontrollit të trafikut ajror në të gjithë kontinentin. Prandaj, në vitin 1979, organizata nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me Komisionin Evropian. Konventa e rishikuar e EUROCONTROL u nënshkrua në vitin 1997, duke ripërtërirë optimizmin e organizatës për një mbështetje më të madhe politike, duke tejkaluar vizionin origjinal të Konventës së vitit 1960. Në qershor të vitit 1998, EUROCONTROL, Agjencia Evropiane e Hapësirës dhe Komisioni Evropian gjithashtu nënshkruan një marrëveshje për të zyrtarizuar bashkëpunimin në fushën e sistemeve dhe shërbimeve të navigimit satelitor. Në këtë mënyrë, Komisioni Evropian paraqiti planin e tij për një qiell të vetëm Evropian në Parlamentin Evropian dhe këto aktivitete çuan në krijimin e Agjencisë Evropiane të Sigurisë së Aviacionit. Megjithëse EUROCONTROL nuk është një agjenci e Bashkimit Evropian, BE-ja ka deleguar pjesë të rregulloreve të saj në të ashtuquajturën "Qielli i Vetëm Evropian", i cili e bën atë organizatë qendrore për koordinimin dhe planifikimin e kontrollit të trafikut ajror për të gjithë Evropën. Vetë Bashkimi Evropian është nënshkruar

i EUROCONTROL-it dhe të gjitha vendet anëtare të BE-së janë gjithashtu anëtare të organizatës. Organizata punon me autoritetet kombëtare, ofruesit e shërbimeve të kontrollit ajror, si dhe aeroportet, përdoruesit civilë dhe ushtarakë të hapësirës ajrore. Aktivitetet e tij përfshijnë të gjitha operacionet e shërbimeve të lundrimit ajror nga menaxhimi strategjik i vijimshmërisë, trajnimi i kontrollorëve, kontrolli rajonal i hapësirës ajrore, teknologjitë dhe procedurat e mbrojtura nga siguria dhe mbledhja e prurjeve nga navigimi ajror. Hapi i fundit në përfundimin e këtij procesi ishte nënshkrimi i Memorandumit të Bashkëpunimit në maj 2003 midis EUROCONTROL dhe NATO. Sot, ata bien dakord dhe punojnë së bashku për të përmirësuar efikasitetin e fluturimit, kapacitetin e hapësirës ajrore dhe efikasitetin e misioneve ushtarake, duke marrë parasysh ekuilibrin e duhur midis nevojave ekonomike dhe kërkesave të sigurisë dhe mbrojtjes që vijnë nga avionët luftarakë të gjeneratës së 5. Gjatë vizitës së EUROCONTROL nga Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s gjatë vitit 2019, u rikonfirmua bashkëpunimi i ngushtë midis dy organizatave të krijuar nga Memorandumi i Bashkëpunimit i nënshkruar në vitin 2003.

Dragan Pavlovski

Armatat e vendeve të „Partneritetit për Paqe” Gjeorgjia

Presidenti i Gjeorgjisë është Komandanti Suprem i Forcave të Mbrojtjes Gjeorgjiane. Misionet themelore të Forcave të Mbrojtjes Gjeorgjiane janë mbrojtja e pavarësisë, integriteti territorial dhe përmbushja e marrëveshjeve ndërkombëtare. Detyrat që përmbush janë: ruajtja e një niveli të lartë të gatishmërisë luftarake, zbatimi i vendimeve politike të qeverisë gjeorgjiane, përcaktimi i kërcënimeve reale ndaj sigurisë së vendit, zhvillimi i strukturës së forcave të mbrojtjes dhe zbatimi i bashkëpunimit ushtarak në përputhje me marrëveshjet ndërkombëtare. Forcat e armatosura me përbërje aktive deri në 26.000 pjesëtarë, janë të organizuara në formën vijuese: Shtabi i Përgjithshëm i Forcave të Mbrojtjes, nën komandën e drejtpërdrejtë të të cilit janë: Komanda

Gjeorgjia është një vend në rajonin Kaukazit në brigjet lindore të Detit të Zi. Kufizohet me Rusinë në veri dhe verilindje, Azerbajxhanin në lindje dhe juglindje, Armeninë dhe Turqinë në jug dhe Detin e Zi në perëndim. Është një republikë unitare shumëpartiake me një parlament si dhomë legjislative. Ajo përfshin një sipërfaqe prej rreth 69,700 km² me më pak se 5 milion banorë

Gjeorgjia kontribuon me forcat e saj në operacionet e kryesura nga NATO, duke marrë pjesë në kuadër të KFOR-it nga viti 1999 deri në vitin 2008 me një përbërje si pjesë e kontigjentit gjerman dhe me një togë këmbësorie si pjesë e një batalioni turk. Ajo ishte një nga kontribueset më të mëdhenj të vendeve që nuk janë anëtare të NATO-s në operacionin ISAF në Afganistan deri në vitin 2014 dhe tani merr pjesë në misionin "Pëkrahje Vendimtare" duke siguruar tranzit për forcat e vendosura në Afganistan. Merr pjesë në operacionin "Përpjekja Aktive" në Mesdhe, kryesisht duke shkëmbyer inteligjencë

e Forcave Tokësore "Lindja", e përbërë nga 4 brigada - këmbësori, mekanizmi, artilerie dhe inxhinierie; Komanda e Forcave Tokësore "Perëndim", e përbërë nga 3 brigada - 2 këmbësori dhe artileri, batalion inxhinierik dhe qendër mjekësore; komanda e aviacionit dhe e mbrojtjes ajrore (mbrojtja ajrore), nën komandën e së cilës gjenden: krahu i kombinuar, brigada e mbrojtjes ajrore dhe qendra e operacioneve të aviacionit; Komanda e Forcave Speciale me Batalionin e Operacioneve Speciale, Batalionin Ranger, Skuadronin e Operacioneve Speciale Detare, Batalionin Logjistik dhe Qendrën e Trajnimit të Operacioneve Speciale; komanda e Gardës Kombëtare, e përbërë nga: dy brigada këmbësorie, një kompani logjistike, një kompani për nderime ushtarake, një orkestër ushtarake dhe një qendër trajnimi; komanda e mbështetjes logjistike, e cila përfshin: elementet e mirëmbajtjes dhe transportit, dy qendra të mbështetjes logjistike dhe një shërbim topografik; komanda e stërvitjes; njësia e policisë ushtarake; departamenti i inteligjencës ushtarake.

Akademia Nacionale e Mbrojtjes daton nga viti 1862 me formimin e shkollës së pare ushtarake në Tbilisi. Në përbërje të saj janë: academia ushtarake, kolegji i komandës dhe shtabit, shkolla e nënoficerëve dhe qendra për gjuhë të huaja.

Byroja për mbrojtjen kibernetike është përgjegjëse për vendsojen dhe mirëmbajtjen e sistemeve stabile dhe efikase për teknologji informatike dhe të komunikimit për nevojat e Ministrisë së Mbrojtjes dhe për forcat mbrojtëse të Gjeorgjisë.

Çështjet e sigurisë

Buxheti i mbrojtjes së Gjeorgjisë për vitin 2020 lë mënjanë rreth 312 milion dollarë, që është rreth 2% e bruto prodhimit vendor. Planet për zhvillimin e forcave të mbrojtjes përcaktojnë drejtime të caktuara për aktivitetet: vazhdimi i riorganizimit strukturor, me qëllim modernizimin e forcave të armatosura fleksibile, të lëvizshme dhe të ndërveprueshme të NATO-s; mbështetje nga Shtabi i Përgjithshëm në ruajtjen e gatishmërisë luftarake të

ekipeve të caktuara të specializuara; azhurnimi i konceptit të komandimit dhe kontrollit të forcave të mbrojtjes; rishikimin e konceptit të forcave rezervë; formimi i përbërjes rezervë të armatës, rezervave territoriale dhe përbërjes rezervë të specialistëve në zona të caktuara; realizimi i trajnimit të përbërjes rezervë; përmirësimi i sistemit të komandimit dhe kontrollit të komandave operacionale; zhvillimi i sistemit të doktrinave dhe mësimëve të marra; vendosja dhe zhvillimi i kapaciteteve stërvitore në mënyrë që të ruhet normalisht niveli i kërkuar i gatishmërisë luftarake të njësive taktike; përmirësimin e kapaciteteve logjistike dhe zhvillimin e një koncepti të ri logjistik.

Gjeorgjia dhe NATO

Gjeorgjia po bashkëpunon intensivisht me NATO-n, me synimin për t'u bërë një anëtare e plotë. Kontribuon aktivisht në operacionet e mbështetjes së paqes të udhëhequr nga NATO dhe bashkëpunon me Aleatët dhe vendet Partnere në shumë fusha të tjera. Një bashkëpunim i tillë filloi në vitin 1992 me Gjeorgjinë që bashkohet me Këshillin e Bashkëpunimit të Atlantikut të Veriut (NACC), një forum dialogu i themeluar në vitin 1997, i cili u riemërua në Këshilli i Partneritetit Euro-Atlantik (EAPC). Në vitin 1994 u bashkua me programin e Partneritetit për Paqe (PpP) dhe që nga viti 1996 ka marrë pjesë aktivisht në trajnime dhe ushtrime në këtë format. Ajo së pari shprehu aspiratën e saj për anëtarësim të plotë në NATO në samitin e NATO-s në Pragë në 2002. Në vitin 2004 u bë partneri i parë i NATO-s që zhvilloi një Plan Veprimi të Partneritetit Individual (IPAP), me angazhime specifike. Në vitin 2008 ky plan u zëvendësua nga Programi Kombëtar Vjetor (ANP). Në vitin 2005 u vendos oficer i parë ndërlidhës i NATO-s me Gjeorgjinë. Në samitin e NATO-s në Bukuresht në 2008, Aleanca ra dakord që Gjeorgjia të bëhej një anëtare e plotë pasi të përmbushte disa kriteret. Gjithashtu u krijua një Komision NATO-Gjeorgji (NGC), me nënshkrimin e një Memorandumi të Mirëkuptimit. Në vitin 2010 Zyra Ndërlidhëse e NATO-s u krijua me qëllim që të mbështesë reformat që po zbatohen në vend dhe zbatimin e

programit për bashkëpunim me NATO-n. Një bashkëpunim i tillë zhvillohet në disa fusha:
 Ndërtimi i aftësive dhe ndërveprimit.
 Merr pjesë në Procesin e Planifikimit dhe Auditimit (PARP) që nga viti 1999 ku edhe filloi zhvillimin e aftësive dhe kapaciteteve të Forcave të Mbrojtjes Gjeorgjiane për të marrë pjesë në aktivitete së bashku me ushtritë e NATO-s. Me zbatimin e Programit të Përmirësimit të Arsimit Ushtarak (DEEP) nga 2009 ndihma në përmirësimin e arsimit dhe trajnimit thelbësor për reformën e mbrojtjes së Gjeorgjisë ka filluar, duke u përqëndruar në aktivitetet e Universitetit Kombëtar të Mbrojtjes dhe Akademisë Ushtarake, si dhe mbështetjen e Qendrës së Trajnimit të Oficerëve të Policisë.
 Me Programin e Zhvillimit Profesional Civil (PDP) nga viti 2009 ndërtimi i kapaciteteve për qeverisje demokratike dhe mbikëqyrje të institucioneve të sektorit të mbrojtjes dhe sigurisë ka filluar plani i bashkëpunimit ushtarak të Komitetit Ushtarak të NATO-s me Gjeorgjinë, i cili përqendrohet në mbështetjen dhe

Modernizimi i armatës

Programi i Mirëmbajtjes dhe Zhvillimit të Mbrojtjes mbulon projektet e mëposhtme për modernizimin e armatimit, pajisjeve dhe sistemeve. Forca kryesore e armatës gjeorgjiane përmbahet në këmbësori, forca të blinduara dhe njësi të mekanizuara. Për të përmirësuar këto aftësi, është e nevojshme të pajisen brigadat e këmbësorisë me pajisje për lëvizje efektive dhe manovrim të njërive në çdo terren. Kjo përfshin prokurimin e kamionëve me lëvizshmëri të lartë, personazheve të blinduar, automjeteve luftarake të këmbësorisë, armatimeve të këmbësorisë, mitralozëve, mortajave dhe pajisjeve të shikimit të natës. Në mbrojtjen e hapësirës ajrore të Gjeorgjisë, është thelbësore që objektet e mbrojtjes ajrore të pajisen në mënyrë adekuate në mënyrë që të përbushin detyrat e caktuara. Prandaj, zhvillimi i një sistemi të unifikuar të mbrojtjes ajrore është duke u zhvilluar përmes modernizimit të ekzistencës dhe prokurimit të pajisjeve të reja moderne të teknologjisë së lartë.

sistemeve moderne anti blinduese. Pajisja e njërive luftarake me pajisje inxhinierike për të zvogëluar aftësitë lëvizëse të armikut është në proces. Fokusi është në prokurimin e objekteve për ngritjen e shpejtë të pengesave dhe barrierave që parandalojnë lirinë e manovrimit të armikut, veçanërisht njërive të tij të mekanizuara dhe tankeve. Është konfirmuar se është e nevojshme të blini mjete artilerie që do të rrisin fuqinë e zjarrit të njërive luftarake dhe njërive të mbështetjes luftarake. Fokusi është në kalibrin, diapazonin, efikasitetin dhe fuqinë e zjarrit. Modernizimi i sistemeve të mbështetjes ndaj zjarrit dhe pajisjeve të inteligjencës artilerike është thelbësor. Një kohësisht, bëhet një krahasim i sistemeve të artilerisë tërheqëse dhe vetëlëvizëse. Aftësitë e inteligjencës, mbikëqyrjes dhe zbulimit të armatës gjeorgjiane janë aktualisht të kufizuara. Nga ai aspekt, është planifikuar pajisja e armatës me dronë moderne, për zbulim dhe mbikëqyrje më efektive të fushës së betejës, si dhe pajisje moderne të

zbatimin e bashkëpunimit ushtarak dhe të mbrojtjes, reformat strategjike të planifikimit të mbrojtjes dhe rritjen e ndërveprimit për vendosjen në operacionet e kryesuar nga NATO. Shkolla e Ndërtimit të Institucionit të Mbrojtjes (DIBS) është një nga 13 iniciativat në paketën e Programit të Ndërtimit të Kapaciteteve NATO-Gjeorgji (SNGP), miratuar nga NATO në Samitin e Uellsit në Shtator 2014. Qendra e Përbashkët e Trajnimit dhe Vlerësimit në Gjeorgji pret ushtrime të simuluar dhe praktike dhe certifikimin e njërive Aleate dhe të Armatës Partnerë për të marrë pjesë në misionet. Që nga viti 2014, brenda Nismës së Partneritetit për Ndërveprim, Gjeorgjia ka marrë pjesë në Platformën e Ndërveprimit, një iniciativë në të cilën 24 vende partnere marrin pjesë aktivisht me ushtritë e NATO-s në operacionet e drejtuara nga NATO. Forcat Gjeorgjiane të Mbrojtjes që nga viti 2015 gjithashtu marrin pjesë në Forcën e Reagimit të NATO-s (NRF) me një çetë të këmbësorisë.

Përputhshmëria me komandat e NATO-s, sistemet e komunikimit, sistemet e paralajmërimit të hershëm (stacionet e radarit, sensorët e informacionit dhe sistemet e raketave). Në të njëjtën kohë, mbrojtja ajrore po zhvillohet me aftësi luftarake radio-elektronike të integruara sistematikisht dhe shtesë, si me sisteme zbulimi, ashtu edhe me simulues organikë ose autonome. Përveç kësaj, njësitë e manovrimit tokësor do të mbështeteshin në sistemet e tyre të mbrojtjes ajrore të dorës me rreze të shkurtër për mbrojtjen e tyre nga sulmet ajrore dhe dronët e armikut. Sistemet anti tankse do të përshtateshin me kushtet specifike të fushës dhe do të ofronin mundësi më të mëdha për veprim kundër aftësive të blinduara të armikut. Fokusi është në sistemet portative dhe sistemet me rreze të mesme dhe të gjata. Prokurimi i sistemeve të tilla do të realizohej me prokurimin disa vjeçar, deri në pajisjen e njërive me sasi të mjaftueshme të

komunikimit (me aftësi për komunikim inteligjent dixhital dhe elektronik), si dhe radarë të mbikëqyrjes. Procesi i modernizimit të Ministrisë së Mbrojtjes dhe armatës me sisteme moderne të komunikimit dhe informacionit dhe zhvillimin e rrjetit tashmë ka filluar. Në të njëjtën kohë, po bëhen përpjekje për të përmirësuar lidhjen, qëndrueshmërinë dhe sigurinë e sistemeve të tilla. Mbrojtja ndaj sulmeve kibernetike është përmirësuar gjithashtu. Përkundër faktit se në të ardhmen e parashikueshme aftësitë ajrore të Forcave të Mbrojtjes Gjeorgjiane mbeten të kufizuara, ata, për momentin, kanë aftësi të mjaftueshme për transportin ajror të njërive dhe mjeteve materiale, për evakuimin mjekësor të personave të plagosur, si dhe për operacionet e kërkimit dhe shpëtimit. Përparsi i jepet azhurnimit të helikopterëve dhe pajisjes së tyre me raketa ajër-tokë.

Nevena Georgieva-Dunja

Nevena Georgieva-Dunja lindi më 22 korrik në vitin 1925 në Shkup. Rrjedh nga një familje e varfër. Ka marrë zanatin e robaqepësisë. Që në moshën e hershme 15 vjeçare është përfshirë në kuadër të lëvizjes rinore. Në vitin 1941 është pranuar si anëtare e LRKJ-së. Nevena gjithashtu është përfshirë në një grup lexuesisht ku ka arritur të mësojë edhe letërsinë marksiste duke u njohur me luftën dhe me qëllimet e lëvizjes punëtore në botë dhe në Jugosllavinë e atëhershme. Ka qenë mjaft aktive në kuadër të sipërmarjes së robaqepësisë pranë sindikatit të qytetit të Shkupit. Pas kapitullimit të Jugosllavisë në vitin 1941, Nevena ka ushtruar detyra të ndryshme në kuadër të LRKJ-së dhe në kuadër të organizatës partizane. Ajo ka qenë tejet aktive në shpërndarjen e fletushkave përmes të cilave është sqaruar rreth okupatorëve bullgarë, për robërimin dhe për armiqësinë ndaj popullit maqedonas. Ajo ka qenë pjesë edhe në aksionin e grumbullimit të armëve për fillimin e një kryengritjeje të armatosur kundër okupatorëve. Në verën e vitit 1941, Nevena Georgieva, apo e njohur ndryshe edhe nën emrin partizan si Dunja, është bashkangjitur aradhës së parë partizane të Shkupit. Ajo është ndër 12 luftëtarët e parë që janë pjesë e aradhës së parë partizane të Shkupit, e formuar më 22 gusht. Në vigjile të stinës së dimrit, dhe pas disfatave fillestare në ballafaqimet e para të aradhëve të Prilepit dhe Kumanovës me okupatorin fashist, është

Nevena Georgieva-Dunja ka qenë anëtare e lëvizjes rinore sindikale punonjëse në mesin e dy luftërave botërore dhe në moshën 16 vjeçare ka qenë partizanja më e re në kuadër të aradhës së parë partizane të Shkupit të formuar në verën e vitit 1944 dhe gruaja e parë partizane në aradhat partizane maqedonase

marrë vendim për ndarjen e përkohshme të aradhës më datë 2 nëntor 1941, gjë që është bërë në fshatin Zlokuqan, ku gjashtë luftëtarët të aradhës partizane të Shkupit, në mënyrë ilegale kanë arritur në Veles. Në këtë grup kanë qenë luftëtarët: Vasil Antevski-Dren, Bllagoja Davkov, Boro Bocevski, Dame Krapçev, Boro Onçev dhe Nevena Georgieva-Dunja. Megjithatë për shkak të kushteve të rënduara atmosferike gjatë dimrit dhe vendimit të AP të PKJ-së për Maqedoninë për shpërbërjen e aradhës, në vend se në anën e Prilepit, për t'ju bashkuar aradhës së parë partizane të Prilepit "Goce Dellçev", Nevena Georgieva-Dunja pas marrjes së detyrave ilegale, në nëntor është nisur për në Strumicë me qëllim që t'i shmanget arrestimit nga ana e okupatorëve bullgarë. Atje ka qëndruar gjatë dimrit në vitet 1941/1942 duke ndihmuar në përgatitjet për daljen e

aradhës partizane të Strumicës në verën e vitit 1942. Gjatë kësaj periudhe vere, ajo ka kaluar në terrenin e Velesit dhe është llogaritur si luftëtare e aradhës partizane të Velesit "Dimitar Vllahov". Si pjesëtare e aradhës, Nevena ka marrë pjesë në të gjitha aksionet e saj kundër autoriteteve okupatore në fshatrat Azot përgjatë rrjedhës së lumit Babuna. Në shtator të vitit 1942, Nevena merr pjesë në sulmet e aradhës ndaj stacionit hekurudhor Kllajman dhe në fshatrat Çashkë, Desovë dhe në sulmet tjera nëpër disa vende të banuara. Pas pjesëmarrjes në disa aksione të suksesshme të aradhës, gjatë një përballje me kontraçetnikët bullgarë më 16 dhjetor 1942, në fshatin Nezhillovë, nga plagët e rënda, më pas për t'a frikësuar popullatë, Nevenës i pritet koka dhe në këtë mënyrë duke e marrë dhe e shëtitur nëpër fshatrat e Velesit. Në Veles, nga ana tjetër, koka e Nevenës është vënë në njërin nga espozimet qëndrore të qytetit.

Nevena Georgieva-Dunja është vrarë në moshën 17 vjeçare. Ajo e ka dashur atdheun e saj dhe për lirinë e tij ka dhënë jetën dhe rininë e saj. Për nder të saj dy shkolla fillore në lagjen "Kisella Voda" dhe në fshatin Nezhillovë, mbajnë emrin e saj. Gjithashtu, njëri ndër konviktet studentore në Shkup ka vendosur pllakë përkujtimore me emrin e Nevena Gerogieva-Dunjës. Për nder të saj, janë kënduar dhe i janë kushtuar disa këngë nga LNÇ, ndër të cilat "Argatët kalojnë fushat" dhe "Kontraçeta mbeti e shkretë"

Antoanella Dimitrievska

Kiro Haxhi-Arsov

Kujtesë për një manovër të harruar piloteske

Vetëm dhjetë vite pas fluturimit të parë të vëllezërve Rajt, në Amerikë në vitin 1903, edhe në këto anë kanë mundur të hsaen avionët e parë. Gjatë vitit 1912, është ndërtaur ura e parë postale ushtarake e avionëve në mes të komandës në Novi Sad të Serbisë dhe Shkupit. Më vonë, gjatë viteve të njëzeta të shekullit të kaluar, vëmendja e qytetarëve të këtushëm është tërhequr nga një numër i madh i aeromitingjeve në të cilat kanë pasur mundësi që nga afër t'i shohin aeroplanët "e vërtetë", si që i kanë quajtur në atë kohë. Dhe jo vetëm kaq... qytetarët kujtojnë edhe mundësinë kur me buletën për të parë aeromitingun, kanë mundur të blejnë edhe buletë për të a. q kryqëzim ajror që në fakt kjo ka qenë ngasje apo fluturim me avion. Një lloj i aeromitingut të këtitillë është mbajtur në Shtip gjatë vitit 1927, ku janë prezantuar një numër i madh i pilotëve, e aq më shumë edhe të a. q "kryqëzime ajrore". Për herë të parë kanë fluturuar fshatarë, zejtarë, esnafë, të rinjë, anëtarë të aeroklubit nga Shtipi, si dhe shumë të tjerë. Të gjitha këto manifestime me aeroplan pjesërisht kanë ngelur në harresë, apo në memorjen kolektive, ndërsa një pjesë e vogël e tyre kanë qenë të dokumentuara apo

Në vazhden e "tregimeve" për pilotët për të cilët është folur shumë pak në media, është jashtëzakonisht i rëndësishëm ai për Kiro Haxhi-Arsovin, i cili si pilot ushtarak ka qenë pjesë e tërheqjes së pasurisë mbretërore nga shteti i atëhershëm

të fotografuara. Rrallë kujtohen edhe emrat e pilotëve maqedonas të cilët kanë qenë aktiv që nga periudha e Mbretërisë Jugosllave, e që kanë mbetur qytetarë lojal deri në pavarësimin e vendit tonë. Njëri prej tyre është edhe qytetari i Shtipit, Kiro Haxhi-Arsov, për të cilën janë rrëfyer shumë tregime. Ndoshta të vërteta, pjesërisht të vërteta, apo tërësisht të pavërteta, por gjëja më e vërtetë është ajo se erërat e historisë, në pjesën më të madhe i kanë fshehur ose tërësisht i kanë fshirë nga memorja këto tregime. Ndoshta këto shkrime do të mund të ringjallin kujtimet e ndonjërit, apo të nxjerrin ndonjë letër të vjetër, e pse jo edhe ndonjë fotografi të vjetër e të zbehtë.

Kiro Haxhi-Arsov, pas përfundimit të shkollës për nënoficer, është regjistruar në Akademinë e Lartë të Fluturimit në Zagreb në vitin 1935. Me të përfunduar akademinë ka fituar gradën e nëntogerit, por edhe më me rëndësi, ka fituar "krahët e tij", krahët e avionëve të cilat do t'i drejtojnë vet. Që nga ai moment, Haxhi-Arsov është pilot aktiv pranë Forcave Ajrore të Mbretërisë Jugosllave, me shërbim në Kroaci. Ëndrra e Kiros është bërë realitet, të shoqërohet me lartësitë qiellore dhe t'i ngjallë kujtimet e aeromitingut të parë në Shtip. Dihet

se në atë kohë, ka fluturuar me avionët "Biker Jeguman", "Polikarpov Po2", etj. Por, ëndrrën e bukur do ta prishë zhurma e bombave dhe baroti i plumbave të cilat edhe do t'a shënojnë fillimin e Luftës së Dytë Botërore më gjashtë prill të vitit 1941. Kurora e mbretërisë së atëhershme është dridhur fuqishëm. Popullata ka qenë tejet e frikësuar, ndërsa ushtria dhe avionët luftarak janë gjendur në pozicionet strategjike, ndërsa mbi ta, shpesh herë është ndërë edhe frika e vdekjes dhe shkatërrimit. Pa një numër të madh të avionëve, ndërsa me ndihmën e aleatëve në luftën kundër fashizmit, shumë pilotë janë marrë nga shteti i atëhershëm dhe janë dërtuar në bazat ajrore në Egjipt (Kairo), apo në Libi (Bengazi), si dhe në Afrikën e Veriut. Një numër i madh i pilotëve janë dërguar me avionë, ndërsa pjesa tjetër përmes transportit hekurudhor dhe atij ujor. Ata në ato vende përsëri kanë qenë të angazhuar si kuadër ushtararak ajror, por në përputhje me urdhërat e komandës së internuar jugosllave, e cila ka funksionuar në bashkëpunim me forcat ushtarake aleate britanike. Shumë shpejt pas kësaj, humben gjurmët e Kiro Haxhi-Arsovi, përfundon Lufta e Dytë Botërore dhe ai kthehet në vendlindjen e tij në Shtip. Në vazhden e "tregimeve" të cilat janë shkruar për mediat gjatë viteve të fundit, është jashtëzakonisht i rëndësishëm ai në të cilin Kiro Haxhi-Arsovi, si pilot ushtararak ka qenë pjesë e tërheqjes së pasurisë mbretërore të shtetit të atëhershëm. Në fakt, deri në 1 ton ar mbretëror të Karagjorgjeviqëve, i cili gjatë arratisjes së familjes mbretërore nuk ka pasur mundësi të merret me vete gjatë fillimit të Luftës së Dytë Botërore, është ngarkuar në dy avionë në vitin 1942, dhe është dërguar për në Itali nga ana e dy pilotëve maqedonas Kiro Haxhi-Arsov dhe Todor Mihajllor. Dy avionët kanë aterruar në

aeroportin e Barit, ku ari është marrë nga dy avionë të tjerë ndërsa Kiro Haxhi-Arsov dhe Mihajllor kanë marrë detyra të rej. Ata është dashur të jenë pjesë e sulmeve ajrore në Egjipt, 75 kilometra në perëndim të Aleksandrisë.

Gjatë një periudhe të caktuar kohore pas luftës Haxhi Arsov qëndron në shtëpinë e tij në Shtip, pa dalë në publik, ndërsa më pas, përsëri paraqitet në vendin e punës. Aktivizohet në aeroklubet dhe merr pjesë në aktivitetet e shkollës për fluturime pranë

aeroklubit në Shtip. Me këtë angazhim dhe me respektin që e ka pasur nga ana e anëtarëve të aeroklubit, gjatë vitit 1951, Kiro Haxhi Arsov është zgjedhur kryetar i këtij aeroklubi. Nga kjo pozitë ai e inicuan punën e bazës së parë ajrore pranë aeroportit në Sushevë afër Shtipit. Me entuzijazmin e rid he me aktivitetet e përgjithshme të aeroklubit, Kiro mbetet të jetë anëtar aktiv në të gjitha organet dhe trupat udhëheqëse të tij, deri në fund të jetës, pa thënë apo pa rrëfyer asnjëherë asnjë përvojë të tij profesionale nga Lufta

e Dytë Botërore, apo më saktësisht, tregimi u shfaq, falë këtij teksti. Vetë ai pati përmendur që se përvojat e fluturimit me avionët "Biker Jungman" dhe "Po-2" të cilët janë përdorur edhe nëpër aeroklubet, i kanë dhënë shumë kënaqësi gjatë fluturimeve. Përpos tyre, ai i ka përmendur edhe avionët luftarak të llojit "Jak" dhe "IK", si dhe "Speedfighter", avionit më të njohur britanik në atë kohë. Për rolin e tij aktiv në kuadër të fluturimeve civile dhe ushtarake,

Kiro Haxhi-Arsov është fitues i shumë mirënjohjeve dhe medaljeve, e me këtë me të drejtë, llogaritet si pjesë e historisë së dikurshme ushtarake maqedonase dhe jugosllave. U nda qetësisht nga jeta, mu ashtu edhe si që erdhi edhe pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Ai e la këtë botë, pa i treguar asnjëherë tregimet jetësore historike dhe pa i pasuruar të dhënat dhe arkivat tona. Në muzeun dhe në arkivin e Shtipit janë ruajtur vetëm një numër modest i fotografive dhe dëshmime të tij.

Avioni „Biker Jungman“

Emri original i avionit është „Bücker Bü 131 Jungmann“ ndërsa konstruktor i tij ka qenë inxhinieri suedez Anders Anderson. Ai ka qenë avion njëmotorik dy krahësh me dy ulëse dhe nëngasje fikse. Atë e ka lëvizur një motor katër cilindrik i llojit „HM 504“ me fuqi prej 100 KS. Avioni është dedikuar për trajnimet bazë të pilotëve dhe për trajnime nëpër aeroklube. Prototipi i këtij avioni është përpunuar në Gjermani, ndërsa për herë të parë ka fluturuar në vitin 1934. Prodhimi serik ka filluar gjatë vitit 1935. Që nga ajo kohë, vetëm në Gjermani janë prodhuar mbi 3.000 monstra, ndërsa avionët e prodhuar me liçencën e miratuar në vende tjera, janë prodhuar mbi 5.000 monstra. Si avionë për stërvitje dhe për akrobacione është përdorur në më tepër se 20 vende. Forcat ajrore të Mbretërisë së Jugosllavisë gjatë periudhës së viteve 1939-1940 ka blerë 50 avion të këtyllë. Më vonë, gjatë periudhës së viteve 1940-1941 me liçencë janë montuar edhe 98 avionë të tjerë në fabrikën „Utva“ në Pançevë (Serbi). Nga numri i përgjithshëm, 30 avionë kanë qenë pjesë e forcave ajrore nëpër shkolla dhe në aeroklube. Ky lloj i avionëve është prodhuar deri në vitin 1945, ndërsa në disa vende është përdorur edhe deri në vitin 1968. Në Maqedoni ky avion është përdorur deri në fillim të viteve të gjashtëdhjeta të shekullit XX, kur nga Manastiri

ka fluturuar për në Shkup. Karakteristikat bazike të avionit: Gjatësia – 6,62 m, hapësira e krahëve – 7,4 m, sipërfaqja e krahëve – 13,5 m², pesha e avionit të zbrazët – 380 kg, pesha maksimale gjatë fluturimit – 670 kg, shpejtësia maksimale gjatë fluturimit – 183 km/h, shpejtësia kryqëzuese – 170 km/h, fluturimi më i gjatë – 650 km, lartësia maksimale gjatë fluturimit 4.000 metra.

SHBA dhe lufta kundër terrorizmit - 19 vjet pas 11 shtatorit

Strategjia e SHBA-së kundër terrorizmit sot përqendrohet në trajtimin e kërcënimeve terroriste islamike, ndalimin e fluksit të luftëtarëve të huaj terroristë dhe luftimin e përhapjes së radikalizimit. BE-ja dhe SHBA-ja janë partnerë kryesorë në luftën kundër terrorizmit, veçanërisht përmes aleancës së NATO-s. Menjëherë pas sulmeve, administrata amerikane ngriti Komisionin Kombëtar për Sulmet Terroriste në Shtetet e Bashkuara (i njohur më mirë si Komisioni i 11 Shtatorit), detyra e të cilit ishte të përgatiste një raport të plotë mbi sulmet, duke përfshirë një analizë të gatishmërisë për një përgjigje të menjëhershme ndaj sulmeve terroriste. Në korrik të vitit 2004, Komisioni publikoi raportin e tij, i cili përfshinte 41 rekomandime specifike për mbrojtje nga sulmet e ardhshme. Vitin pasues, më shumë se 130 ndryshime ligjore u bënë në lidhje me sulmet e 11 shtatorit. Një nga ndryshimet më të rëndësishme ligjore për ruajtjen e jetës dhe lirisë është miratimi i Aktit Patriotik. Ligji lehtësoi shkëmbimin e informacionit dhe bashkëpunimin midis agjencive qeveritare të sigurisë. Ai gjithashtu

mundësoi përdorimin e mbikëqyrjes dhe mjeteve të tjera për të hetuar aktivitetet në lidhje me terrorizmin, krimin e organizuar dhe trafikimin e drogës. Gjatë viteve 2005, 2009 dhe 2011, dispozitat e këtij ligji u rimiratuan dhe Akti i Lirisë 2015, i miratuar nga administrata e presidentit Obama, kufizoi programin e mbledhjes së të dhënave - programi më i kritikuar për metodat e tij të monitorimit i futur në bazë të Aktit Patriotik. Departamenti i Sigurisë Kombëtare u krijua në vitin 2002 për të integruar 22 departamente federale në një zyrë të Departamentit të Shtetit. Rekomandimet e vitit 2007 për zbatimin e konkluzioneve të Komisionit të 11 Shtatorit i dhanë Departamentit të Sigurisë Kombëtare një gamë të gjerë veprimesh, duke përfshirë kontrollin dhe sigurinë e ngarkesave, sigurinë e transportit, mbrojtjen e infrastrukturës kritike, mbrojtjen e administratës dhe inteligjencës dhe shkëmbimin e informacionit. Departamenti i Sigurisë Kombëtare është departamenti i tretë më i madh, me mbi 240,000 punonjës dhe një buxhet prej 44.1 miliard \$ për vitin fiskal 2018. Akti i Reformës së Inteligjencës dhe Parandalimit të

Terrorizmit u miratua në vitin 2004. Këto reforma konsiderohen si më me ndikim që nga miratimi i Aktit të Sigurisë Kombëtare të vitit 1947. Ndryshimi më i rëndësishëm ishte vendosja e një pozicioni të ri - Drejtori i Inteligjencës Kombëtare (DNI), si kreu i komunitetit të përgjithshëm të inteligjencës. Ai është gjithashtu këshilltari kryesor i presidentit për inteligjencën dhe sigurinë kombëtare. Është themeluar gjithashtu edhe Zyra e Drejtorit të Inteligjencës Kombëtare, përfshirë Qendrën Kombëtare për Luftimin e Terrorizmit. Gjithashtu këtu shkëmbehen të dhëna qendrore e terroristëve të dyshuar dhe shërben për të koordinuar dhe monitoruar aktivitetet e të gjitha agjencive qeveritare në luftën kundër terrorizmit. Këtu shkëmbehet edhe inteligjencia e brendshme dhe e huaj. Në vitin 2011, Departamenti i Drejtësisë lëshoi një pasqyrë gjithëpërfshirëse të reformave strukturore dhe ligjore të zbatuara në Shtetet e Bashkuara që nga viti 2001. Raporti thekson përqendrimin e njësive kundër terrorizmit dhe inteligjencës brenda agjencive të zbatimit të ligjit. Pas sulmeve të 11 shtatorit, më

Pas sulmeve terroriste të 11 shtatorit, axhenda e sigurimit kombëtar të SHBA dominohet nga lufta kundër terrorizmit. Administrata e re, e udhëhequr nga Presidenti Donald Trump, ka vazhduar këto përpjekje me një theks të veçantë në kufizimin e hyrjes në Shtetet e Bashkuara dhe forcimin e procesit të shqyrtimit të refugjatëve dhe emigrantëve

shumë se 260 organizata qeveritare u riorganizuan ose u formuan rishtazi, duke u përqëndruar në çështje të lidhura me terrorizmin dhe duke përmirësuar proceset e ndarjes së informacionit. Kjo është një përparësi e komunitetit të inteligjencës dhe sigurisë, e gjitha me qëllim që të eliminohen mangësitë në analizën e informacionit të inteligjencës dhe aftësive dhe proceseve të shkëmbimit të informacionit. Numri në rritje i shërbimeve dhe departamenteve të inteligjencës së sigurisë dhe sasia e madhe e informacionit që ata prodhojnë, ndërlikojnë edhe më tej përpjekjet për të reformuar proceset e shkëmbimit të informacionit. Një problem i veçantë është dublikimi i përpjekjeve dhe pamundësia për të përpunuar dhe shqyrtuar shumë prej raporteve. Shkëmbimi i informacionit mbetet një sfidë e rëndësishme për shërbimet e inteligjencës, gjë që komplikon më tej zbatimin e ligjit dhe mbrojtjen e sigurisë kombëtare. Në janar të vitit 2018 presidenti Donald Trump tha se SHBA-ja përballet me kërcënim të vazhdueshëm nga rrjetet e huaja terroriste dhe aktorëve të tjerë të jashtëm. Sipas komunitetit amerikan të

inteligjencës, kërcënimi kryesor terrorist është organizata terroriste Shteti Islamik dhe për shkak të degradimit të tyre në Irak dhe Siri dhe humbjes së kontrollit mbi territorin, sulmet individuale ndaj caqeve të buta si hotelet, qendrat turistike, sallat e koncerteve janë në rritje. ngjarje publike dhe kulturore jashtë zonës së veprimit në Siri dhe Irak. Sot, kërcënimi i sulmeve terroriste është i ndryshëm nga ai i 11 shtatorit. Spektri i kërcënimeve, i frymëzuar nga ideologjia islamike militante, sot shtrihet te autorët që nuk kanë lidhje të drejtpërdrejtë me organizatat terroriste që do të mundësonin sulme. Kërcënimi më i madh për Shtetet e Bashkuara vjen nga ekstremistët e dhunshëm të brendshëm - ata që jetojnë në Shtetet e Bashkuara dhe janë të përfshirë në përgatitjen, mbështetjen dhe ekzekutimin e aktiviteteve terroriste të motivuara ideologjiksht, ata që përfshihen në mbështetjen dhe promovimin e qëllimeve politike ose shoqërore të promovuara nga një i veçantë organizatë terroriste, individët që veprojnë në mënyrë të pavarur ose me emra të tjerë quhen "ujqër të vetmuar". Ata veprojnë të izoluar ose

në grupe të vogla, duke përdorur taktika të thjeshta që nuk kërkojnë aftësi të veçanta të avancuara ose trajnim, dhe duke planifikuar sulme ndaj objektivave të butë.

Administrata amerikane, e udhëhequr nga presidenti Trump, ka lëshuar një sërë dokumentesh që ofrojnë udhëzime strategjike për qasjen e SHBA-së ndaj sigurisë kombëtare dhe mbrojtjes. Në dhjetor të 2017, presidenti Trump zbuloi një Strategji të re të Sigurisë Kombëtare në të cilën organizatat terroriste xhihadiste që promovojnë një vizion totalitar të një kalifati islamik global "paraqesin kërcënimin terrorist më të rrezikshëm për kombin", termi "ekstremizëm i dhunshëm" në termin "terrorizëm xhihadist". Në janar të vitit 2018 Strategjia e Mbrojtjes Kombëtare ndoqi, dhe në shkurt Rishikimi i Statusit Bërthamor i SHBA-së u lëshua për të përcaktuar rolin e armëve bërthamore në strategjinë e sigurisë së SHBA-së. Në janar të vitit 2018, sekretari amerikan i sigurisë së brendshme paraqiti katër përparësitë në luftën kundër terrorizmit. Prioriteti i parë është parandalimi i sulmeve terroriste dhe trajtimi i

kërcënimeve të reja. Prioriteti i dytë është bllokimi i organizatave terroriste nga hyrja në Shtetet e Bashkuara përmes kontrolleve më të rrepta dhe masave të shqyrtimit. Masa e tretë është lufta kundër radikalizimit dhe rekrutimit terrorist dhe e katërta është zbulimi dhe parandalimi i kërcënimit nga burimi i tij. Ligji i përmirësimit të sigurisë kufitare, i prezantuar në vitin 2002 pas sulmeve të 11 shtatorit, kishte për qëllim të përmirësonte kontrollin mbi të huajt që kërkonin të hynin në territorin e SHBA-së, të lehtësonte shkëmbimin e informacionit midis agjencive të sigurisë dhe të përmirësojë kontrollin e poseduesve të vizave. Kjo përfshin një numër masash, duke përfshirë një bazë të dhënash të organizatave terroriste dhe individëve, udhëzime të rrepta për kontrollimin e hyrjes së pasagjerëve dhe bagazhit dhe kufizimet e udhëtimit në vende të caktuara, si dhe masa që kufizojnë hyrjen e shtetasve të huaj. Në mars të vitit 2017, presidenti Trump

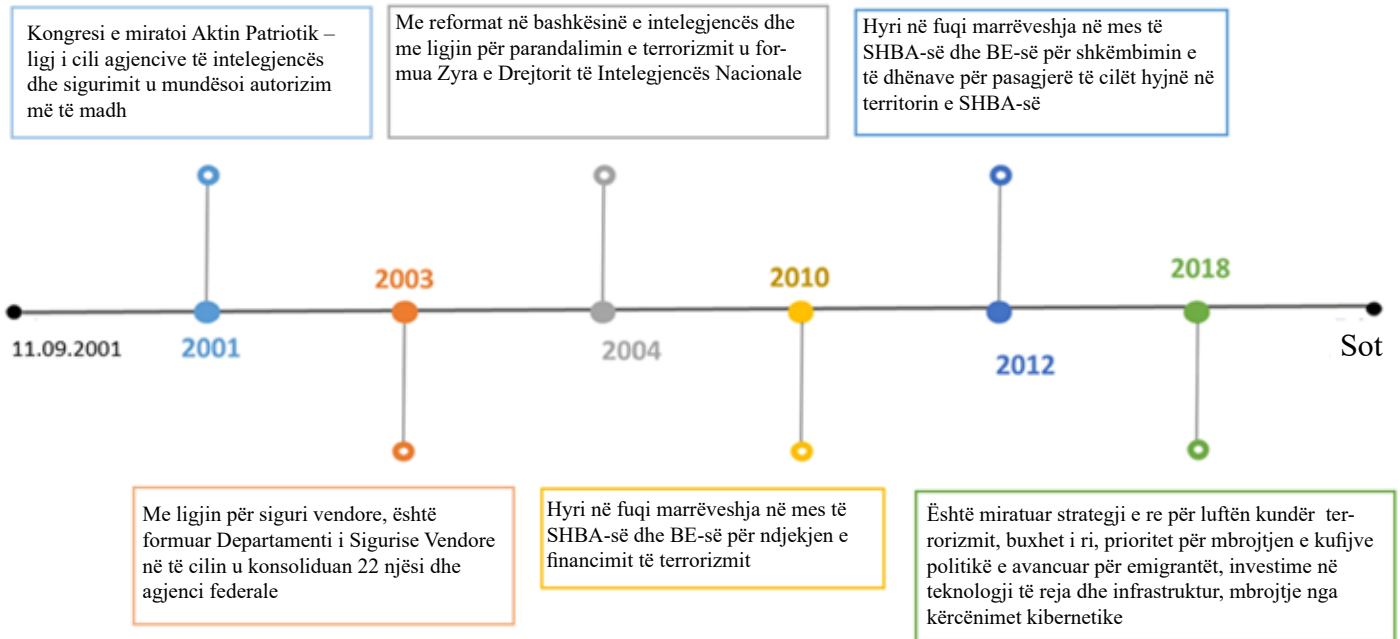
lëshoi një Urdhër për të mbrojtur kombin nga terroristët që hyjnë në Shtetet e Bashkuara, i cili ngriti shumë bazën fillestare për shqyrtimin dhe skringun e shtetasve të huaj, duke përmirësuar kështu aftësinë e qeverisë për të për të parandaluar hyrjen e personave që kanë qëllime armiqësore ndaj Shteteve të Bashkuara. Në nivel ndërkombëtar, Departamenti i Sigurisë Kombëtare, në bashkëpunim me shërbimet e huaja të sigurisë, zhvilloi dhe ndau metodologji dhe analitike të përbashkët për shënjestrimin, do të thotë për përmirësimin e ndërsjellë të aftësisë për të identifikuar persona të caktuar që paraqesin kërcënim, si dhe për të parandaluar hyrjen e luftëtarëve të huaj që udhëtojnë në zonat e konfliktit në botë dhe që kthehen nga ato vnde. Në këtë kontekst, Shtetet e Bashkuara i detyrojnë të gjitha vendet e huaja të bashkëpunojnë në shkëmbimin e informacioneve për kontrollimin e emigrantëve.

Nga sulmet e 11 shtatorit deri më sot, monitorimi dhe ngrirja e fondeve terroriste ka qenë një nga shtyllat më të rëndësishme në luftën kundër terrorizmit në Shtetet e Bashkuara. Me aktin patriotik u rritën shumë aftësitë e Ministrisë së Financave për të zbuluar, gjurmuar dhe ndjekur penalisht personat e dyshuar për pastrim parash dhe financim të terrorizmit

Në vitin 2011, administrata e Obamës miratoi strategjinë anti radikalizimit dhe planin strategjik të zbatimit strategjik. Plani i dytë u azhurnua në tetor të vitit 2016. Strategjia adreson radikalizimin e të gjitha llojeve të terroristëve të mundshëm në Shtetet e Bashkuara, por përqendrohet në ata të frymëzuar nga organizata terroriste al-Kaeda. Një problem i veçantë për komunitetin e inteligjencës dhe agjencitë e sigurisë janë strehimoret e sigurta virtuale të mbrojtura nga interneti, mediat sociale dhe përdorimi i aplikacioneve të koduara. Zyra e Partneritetit Kundër Terrorizmit u hap në nëntor të vitit 2017, me një fokus në edukimin dhe ndërgjegjësimin e komunitetit për të ndihmuar njerëzit të njohin shenjat e radikalizimit dhe sjelljes së dyshimtë. Kjo përfshin shpërndarjen publike të Portalit të Terrorizmit dhe Dhunës Ekstremiste të SHBA-së dhe profileve të bazës së të dhënave të radikalizimit individual përmes Konsorciumit Kombëtar për Studimin dhe Reagimin ndaj Terrorizmit.

Shtetet e Bashkuara kanë një pozicion drejtues në organizatën ndërkombëtare kundër pastrimit të parave, e themeluar në vitin 1989, e organizuar fillimisht për të zhvilluar dhe promovuar politika kundër pastrimit të parave. Pas sulmeve të 11 shtatorit, organizata zgjeroi përgjegjësitë e saj për të identifikuar burimet dhe metodat e financimit të terrorizmit dhe miratoi nëntë rekomandime specifike për monitorimin e pasurive terroriste dhe financimin e terrorizmit. Deri vonë, organizata terroriste Shteti Islamik përshkruhej si një nga organizatat terroriste më të financuara. Prandaj,

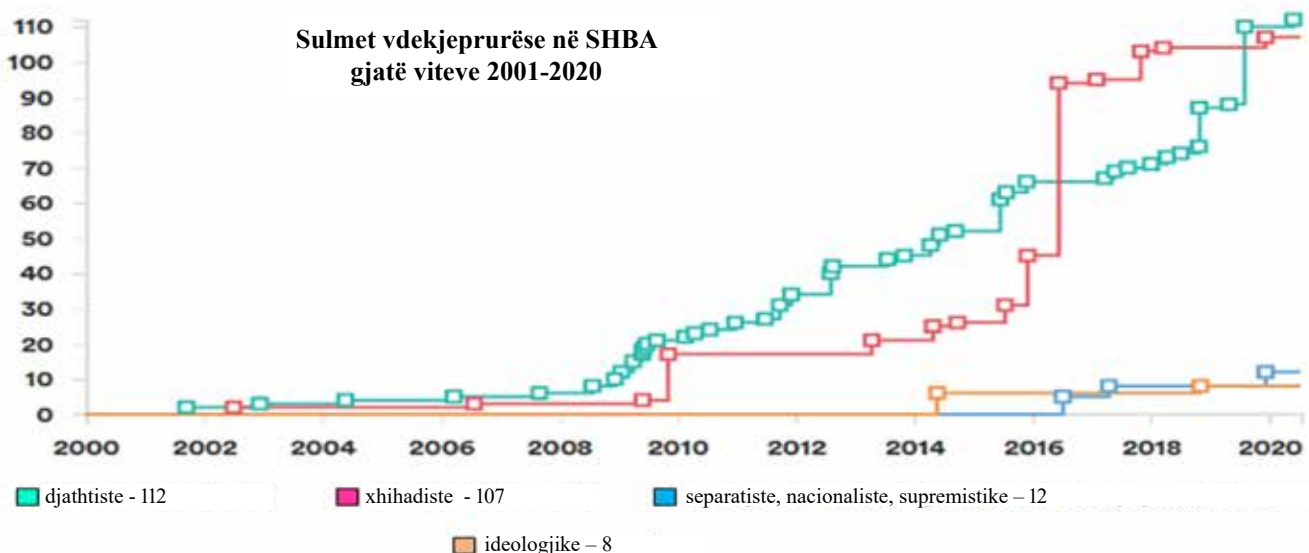

shtypja e burimeve financiare të ISIS-it është një përparësi e rëndësishme e sigurisë kombëtare për politikëbërësit amerikanë si dhe për aleatët e tyre. Dy nga organizatat më të rëndësishme në Shtetet e Bashkuara bazuar në fushën e shkëmbimit të informacionit dhe luftës kundër terrorizmit janë Forcat e Përbashkëta dhe Qendrat Kundër Terrorizmit të drejtuara nga FBI. Këto forca të përbashkëta integrojnë specialistë nga agjencitë federale, shtetërore dhe lokale të zbatimit të ligjit dhe inteligjencës në më shumë se 100 qytete në të gjithë Shtetet e Bashkuara të Amerikës me detyrën e hetimit të terrorizmit dhe aktiviteteve të lidhura me terrorizmin dhe ndihmën në hetimin e vazhdueshëm të FBI-së për luftë kundër terrorizmit. Qendrat kundër terrorizmit funksionojnë si mjedise shtetërore dhe më të mëdha urbane për marrjen, analizimin, mbledhjen dhe shpërndarjen

e informacionit që lidhet me kërcënimet midis partnerëve të sektorit federal, shtetëror, lokal, territorial dhe privat. Në tetor të vitit 2018, u miratua Strategjia Kombëtare e Antiterrorizmit e SHBA-së, e cila mbron qytetarët dhe interesat e SHBA-së brenda dhe jashtë vendit. Kjo strategji thekson një qasje të re për parandalimin dhe luftimin e terrorizmit që përqendrohet në: luftimin e kërcënimit terrorist nga burimi i tij, izolimin e terroristëve nga mbështetësit e tyre, modernizimin dhe integrimin e mjeteve antiterrorizëm të SHBA, mbrojtjen e infrastrukturës amerikane dhe përmirësimin e rezistencës në luftën kundër terrorizmit, parandalimin e radikalizimit dhe rekrutimit terrorist dhe forcimin dhe avancimin e aftësive të antiterrorizmit të SHBA-së me partnerët e tyre ndërkombëtarë. Sidoqoftë, në Strategji, Shtetet e Bashkuara janë të angazhuara për zgjerimin dhe nxitjen e bashkëpunimit dhe ndihmës me aleatët në

aktivitetet kundër terrorizmit, i cili përfshin dhe përfshin anëtarët e NATO-s dhe partnerët e tyre. Kjo strategji formulon me saktësi kërcënimet me të cilat përballen Shtetet e Bashkuara sot ndërsa siguron fleksibilitet dhe një qasje efektive ndaj këtij kërcënimi hibrid adaptues. Është e qartë se ekziston një nevojë e vazhdueshme për t'u marrë me grupe terroriste, por kërcënimet më të mëdha për njerëzimin në të ardhmen natyrisht nuk do të vijnë nga grupe militante si al-Kaeda ose ISIS, por nga ndryshimi i klimës, pandemitë, rreziqet që paraqiten nga risitë nga teknologjia dhe duke përhapur një kombinim të autoritarizmit nacionalist dhe totalitarizmit, i cili mund të transformojë mënyrën e jetës në çdo vend. Është e qartë se ndryshimet janë të nevojshme në mënyrën se si ne mendojmë për sigurinë kombëtare dhe për politikën e jashtme.

Dr. Nenad Taneski

Doktrina ushtarake e APJ-së Pjesa e parë

Kanë kaluar tre dekada nga shpërbërja e RSFJ-së. Armata e saj ishte një pjesë integrale e strategjisë shtetërore dhe në thelb varej nga uniteti i komunitetit jugosllav. Kur ai unitet humbi si rezultat i shumë faktorëve, doktrina ushtarake e APJ-së brenda natës u bë e parëndësishme për situatën në të cilën ndodhej. Edhe nga këndvështrimi i sotëm, APJ ishte një sistem kompleks sipas mënyrës së organizimit të rekrutimit të saj, stafit aktiv dhe rezervë, trajnimit, sistemit të mobilizimit, trendeve të monitorimit të armatimit dhe pajisjeve, taktikave, operacioneve dhe strategjisë, infrastrukturës me kazemat, portet dhe aeroportet, depo të vendosura strategjikisht në të gjithë territorin, pozicione të rregulluara për mbrojtje në të gjithë territorin, qendrat shkollore, terrenet e trajnimit, etj. Nëse kësaj i shtojmë industrinë vetanake ushtarake që prodhonte gjithçka, nga butoni e deri në aeroplan, APJ ishte me të vërtetë një

Doktrina ushtarake e Armatës Popullore Jugosllave (APJ) është interesante të merret në konsideratë dhe të studiohet për një numër arsyesh. Ishte një ushtri që në një kohë relativisht të shkurtër u zhvillua nga zero në një fuqi të respektuar rajonale me një doktrinë unike

organizatë ushtarake mbresëlënëse për ato kushte, në atë kohë dhe së bashku me marrëdhëniet dhe mjedisin e atëhershëm ndërkombëtar. Sidoqoftë, shpërbërja e pashmangshme e APJ-së ishte për shkak të shpërbërjes së vetë shtetit. APJ ishte aq sistematikisht e lidhur dhe e varur nga të gjitha pjesët e saj, sa që edhe me shpërbërjen e republikës së parë nga federata, ajo pushoi së funksionuari dhe ekzistuar në konceptin e saj origjinal. Premisa kryesore e ideologjisë politike të RSFJ-së, nga e cila lindi doktrina ushtarake, ishte që socializmi si një rend shoqëror të pranohej si një sistem botëror dhe perspektivë për zhvillimin e njerëzimit. Kërcënimi kryesor i paqes u identifikua si shpërndarja e padrejtë dhe e pabarabartë e pasurisë në botë, dhe kështu ndarja e të pasurve dhe të varfërve. Bindja politike në RSFJ ishte se të pasurit, në përpjekje për t'u bërë edhe më të pasur dhe për të ruajtur pozitat e tyre të privileguara në arenën

ndërkombëtare, me destinacion po destabilizojnë botën. Duke shfrytëzuar vendet e varfëra përmes tregut botëror, të pasurit krijuan paqëndrueshmëri në marrëdhëniet e tyre dhe kështu shkaktuan konflikte. Prandaj në RSFJ u konsiderua se bota ishte e ndarë në disa që luftojnë për paqe dhe përparim dhe të tjerët që janë reaksionarë dhe provokojnë luftëra. Këto përfshinin të dy blloqet, por shumë më tepër kritika iu bë Perëndimit, i cili përfaqësonte kapitalizmin dhe kolonializmin. RSFJ simpatizoi dhe përkrahu veçanërisht vendet në Afrikë, Azi dhe Amerikën e Jugut, të cilat luftuan kundër kolonializmit në periudhën pas Luftës së Dytë Botërore. Pakënaqësia me shfrytëzimin dhe pabarazinë i detyroi të varfrit në një luftë revolucionare kundër fuqive koloniale ose qeverive të orientuara nga Perëndimi. Në këtë mënyrë, doktrina ushtarake e APJ-së lindi nga pikëpamja se lufta është kryesisht një luftë klasore midis të varfërve dhe të pasurve, ku të parët bëjnë një luftë të drejtë, ndërsa të dytët bëjnë një luftë të padrejtë, imperialiste dhe hegjemone. Programi i Lidhjes së Komunistëve të Jugosllavisë përcaktonte se "shkaqet e luftës janë mosmarrëveshjet socio-ekonomike dhe ata janë drejtpërdrejt përgjegjës për konfliktin midis klasave, shteteve dhe popujve". Në një shkallë globale ishte një kundërshtim ndaj rendit socialist dhe kapitalist të shteteve ku "qarqet më reaksionare të kapitalizmit dhe imperializmit vazhdimisht organizojnë plane agresive kundër vendeve socialiste".

Frika nga blloku perëndimor ishte dominuese në dokumentet strategjike, por mundësia e agresionit nga blloku lindor i udhëhequr nga BRSS nuk u la jashtë. Kjo është përshkruar si një imponim i dhunshëm i socializmit, dhe përpjekje të tilla kanë ndodhur në të gjithë Afrikën dhe Azinë. Ndërhyrja e BRSS në Hungari në vitin 1956 dhe në Çekoslovaki në vitin 1968 u mor seriozisht në RSFJ si një kërcënim i mundshëm i pushtimit nga lindja. Konsiderohej se mënyra e vetme për të qenë në anën e drejtësisë dhe barazisë në marrëdhëniet ndërkombëtare është të qëndrosh larg dy blloqeve kundërshtarë. Shumë shtete post kolonialiste e kanë deklaruar veten si vende të painkuadruara (lëvizja tani numëron 120) si një strategji për të kundërshtuar presionet dhe nënshtrimet politike, ushtarake dhe ekonomike. Si një vend i painkuadruar, RSFJ-ja u dha mbështetje të madhe vendeve arabe. Diçka që është harruar sot dhe

që ndikoi ndjeshëm në qëndrimin e Perëndimit ndaj RSFJ-së, është fakti që pas luftës arabo-izraelite në vitin 1967, deri në shpërbërjen e RSFJ-së, marrëdhëniet diplomatike me Izraelin u ndërprejnë. Politika e jashtme e RSFJ zyrtarisht mbrojti "tërheqjen e Izraelit nga territoret e okupuara arabe dhe për të lejuar popullin palestinez të ushtrojë të drejtën e tij për zhvillim të pavarur dhe sovran në vendin e tyre". Ky ishte një vendim strategjik me pasoja të mëdha politike, pasi Jugosllavia e dikurshme ishte qartë në anën e Izraelit të mbështetur nga SHBA. Në të njëjtën kohë, vendet arabe u mbështetën dhe u armatosën hapur nga BRSS-ja. Kështu që, nuk ka qenë aspak e mundur për të qenë absolutisht i painkuadruar, ndërsa RFSJ-ja, në sttë e perëndimit, megjithatë është pare si vend i botës lindore. Kjo ka ndikuar ndaj strategjisë së mbrojtjes së vendit që më tepër të përqendrohet ndaj agresionit nga Perëndimi se sa nga Lindja.

Shkenca ushtarake në RSFJ i ndau luftërat në të drejta dhe të padrejta. Mendësia u ndërtua duke tërhequr pafund shembuj nga Lufta Popullore Çlirimtare, qindra filma dhe mijëra libra në të cilat Lufta e Dytë Botërore ishte një konflikt midis së mirës dhe së keqes, ku e mira fitoi. Shtatëdhjetë vjet më vonë, është e qartë se Lufta e Dytë Botërore ishte shumë më komplekse dhe kjo ndarje e së drejtës dhe të padrejtës është një përgjigje e thjeshtë për një pyetje komplekse. Në fotografinë e madhe, lufta ishte midis Aleatëve dhe BRSS kundër

nazizmit, por në shumicën e rasteve ishte në thelb një grup konfliktesh etnike dhe fetare. Në vende dhe rajone të ndryshme, kombet kanë pastruar llogaritë e tyre të vjetra gjatë Luftës së Dytë Botërore. Arsyeya e tretë është lufta për llojin e rendit shoqëror, sepse filozofia komuniste ishte popullore në mesin e shekullit XX. Edhe pse Lufta Nacionalçlirimtare ishte kryesisht kundër forcave të huaja të okupimit, shumica e viktimave ishin për shkak të konfliktit etnik dhe fetar. Pastrimi etnik, gjenocidi, dëbimi masiv dhe vrasja e civilëve u kryen midis vetë popujve jugosllavë. Pas Luftës së Dytë Botërore, në Jugosllavinë e re, kjo jo vetëm që nuk mund të fshihej, por gjithashtu spikati si një kujtesë e ndarjes midis popujve të Jugosllavisë. Kjo u identifikua gjithashtu si thembra e Akilit të shtetit, kështu që mantra më e përsëritur e Titos ishte "mbani vëllazërimin dhe bashkimin si bebëzën e syrit tuaj". Kryerësit u

etiketuan "tradhtarë të brendshëm" ose "armiq të brendshëm". Sidoqoftë, intensiteti i dhunës së ndërsjellë ishte aq i madh sa që edhe pas 40 vjetësh nuk mund të harrohej dhe kjo është arsyeja kryesore për shpërbërjen e dhunshme të RSFJ-së. Strategjia e APJ-së ndau luftërat në lokale dhe botërore, dhe përsa i përket armatimeve që mund të përdoren konvencionale dhe bërthamore. Një gjë tejet Interesante, shumë theks u vu në mundësinë e përdorimit të armëve bërthamore, kimike dhe biologjike, ndoshta duke ndjekur trendin e Luftës së Ftohtë. Një vëmendje e madhe iu kushtua gjinisë ABHO, si dhe trajnimit në funksionimin e mbrojtjes në kontekstin e përdorimit të armëve të shkatërrimit në masë. Është vlerësuar se agresori përfundimtar do të kërkojë të arrijë qëllimet ushtarake dhe politike sa më shpejt të jetë e mundur, duke përdorur një luftë të shpejtë. NATO ose Pakti

i Varshavës pritej të përdorte një kombinim të forcave ajrore dhe njësive të mëdha të blinduara që do të zinin një zonë të madhe brenda një kohe të shkurtër. Frika nga njësitë e blinduara të mekanizuara drejtohej veçanërisht nga vendet e Traktatit të Varshavës, të cilat së bashku kishin disa herë më shumë tanke dhe automjete të blinduara sesa NATO-ja. Përveç luftës së drejtpërdrejtë, të hapur konvencionale ose bërthamore, lufta speciale u konsiderua si një lloj i veçantë i luftës. Të vetëdijshëm se qëllimet mund të arrihen më lirë dhe më lehtë në një mënyrë indirekte, lufta speciale është njohur si një kërcënim për arritjen e qëllimeve agresive. Vetë RSFJ-ja ka qenë e përfshirë në aktivitete të caktuara speciale për të ndihmuar vendet e botës së tretë, nga trajnimi i stafit në vendet miqësore në Afrikë dhe Azi, të ndihma ushtarake me instruktorë dhe ndihma me armë dhe pajisje. Lufta speciale u përcaktua si një kombinim i presioneve politike, diplomatike, ekonomike, kulturore dhe ushtarake përmes aktiviteteve inteligjente-përmbyesë dhe psikologjike-propagandistike dhe veprimit të një "armiku të brendshëm" të mundshëm. Është jashtëzakonisht e rëndësishme të theksohet se termat "armik i brendshëm" ose "tradhtarë të brendshëm" shpesh janë përsëritur si një kërcënim i madh për unitetin e vendit. Strategjët jugosllavë ishin absolutisht të vetëdijshëm se qëllimet e luftës speciale kundër RSFJ ishin të provokonin intolerancë kombëtare dhe fetare që do të provokonin trazira dhe kriza. Në një shtet multi-etnik dhe multi-religjioz, ishte e qartë se dobësia më e madhe

e vendit ishin marrëdhëniet midis kombësive. Qysh në vitet e '70-ta, veprimi armiqësor nga brenda, i ndihmuar nga veprimet e jashtme, ishte parashikuar si një skenar shumë i mundshëm.

Një gabim i mundshëm i strategjisë së mbrojtjes ishte se i vetmi faktor në ruajtjen e unitetit midis kombësive ishte mbrojtja e vlerave të sistemit socio-politik. Kjo do të thoshte që uniteti varej vetëm nga sistemi socialist njëpartiak dhe nuk kishte asnjë plan për t'u shndërruar në një sistem tjetër. Prandaj, futja e pluralizmit dhe organizimi i zgjedhjeve të para shumëpartiake në vitin 1990 shkaktoi një kolaps themelor të konceptit të atij uniteti.

Me përjashtim të Serbisë dhe Malit të Zi, republikat etnike kanë fituar në republikat e tjera. Identiteti jugosllav u sfidua nga identiteti nacionalist, dhe bashkë me të e gjithë ideologjia e vëllazërim bashkimit. Ishte parashikuar që agresioni i mundshëm kundër RSFJ-së mund të kishte një qëllim radikal ose të kufizuar. Agresioni me një qëllim radikal nënkuptonte përmbyshjen e sistemit të vetëqeverisjes socialiste, pushtimin e territorit dhe nënshtrimin politik dhe ekonomik të vendit. Për shkak të dy ndërhyrjeve sovjetike në Hungari dhe Çekosllovakia, ky nuk ishte një kërcënim jorealit. Pozicioni gjeostrategjik i RSFJ-së me daljen në Detin Adriatik do të kishte një rëndësi të madhe për BRSS nëse udhëheqja politike ishte e

bindur se vendi do të ishte në Traktatin e Varshavës. Që agresioni radikal të ishte i suksesshëm, i gjithë sistemi i mbrojtjes kombëtare dhe forcat e armatosura u konsideruan si qendra e gravitetit. Agresioni me një qëllim të kufizuar nënkuptonte një sulm të izoluar ndaj RSFJ-së, kryesisht për të pushtuar një pjesë të territorit, por edhe për të kontrolluar forcën e rendit socio-politik, unitetin e popujve dhe aftësitë mbrojtëse. Nëse do të haste më pak rezistencë të papritur, agresori nga i kufizuar do të vazhdonte të ndiqte qëllime radikale. Në këtë lloj agresioni, parashikohej qëllimi i armikut për të marrë ndihmë nga brenda, por në dokumentet zyrtare strategjike, u

theksua shumë ambiciozitet se vëllazëria dhe uniteti nuk do t'i nënshtrohen këtij tundimi.

Lloji i tretë i agresionit u konsiderua ai që do të ndodhte si pjesë e një Luftë të Tretë Botërore të mundshme, ku fuqitë e mëdha do të përdornin territorin e RSFJ-së brenda zonës së luftës botërore. Disa analistë kanë shkuar aq larg sa të thonë se çdo agresion nga RSFJ mund të kishte provokuar Luftën e Tretë Botërore, pasi blloku kundërshtar do të kishte përdorur për të mbrojtur shtetin e joinkuadruar. Në një skenar të tillë, RSFJ, së bashku me vendet e tjera të painkuadruara, do të zhvillonin një luftë të

drejtë kundër një lufte reaksionare dhe pushtuese të blloqeve.

Keqkuptimi i madh është se APJ mund të kishte parandaluar shpërbërjen e vendit. Sapo republika e parë u largua nga federata, doktrina e APJ-së pushoi së zbatuari dhe ajo nuk ngjante më me të njëjtën ushtri që ishte ndërtuar për 45 vjet. Me futjen e pluralizmit në RSFJ, doktrina e APJ-së iu nënshtrua ndryshimeve serioze dhe për shkak të shpërthimit të luftës nuk kishte kohë për të riformuluar qëllimet e ekzistencës së saj. Ashtu siç ishte e pashmangshme shpërbërja e RSFJ-së, ashtu ishte e pashmangshme edhe shpërbërja e armatës së saj.

Gjorgji Veljovski

Siguria urbane

Sfidat e urbanizimit

Përderisa rajonet shndërrohen nga zona rurale në ato urbane, ato manifestohen dhe ndikojnë në ndryshimin e klimës. Gjatë urbanizimit, pemët priten. Ndotja e ujit, ajrit dhe shkatërrimi i zonave të gjelbërta që ndikojnë në rritjen e temperaturave. Gjithashtu, materialet e ndërtimit të përdorura për të ndërtuar infrastrukturën urbane mbi tokë dhe nëntokë ndryshojnë tokën dhe ndikojnë në rritjen e temperaturave në zonat urbane. Një shqetësim shtesë është fakti që urbanizimi i përshpejtuar po ndodh në një kohë kur bota po përballet me fenomenin e ndryshimit të klimës që kontribuon në rritjen e mëtejshme të temperaturës së ajrit (Golden, 2004). Magjithatë, kjo rritje e temperaturave në qytete reflekton drejtpërdrejt në rritjen e temperaturave

Bota po urbanizohet me shpejtësi dhe vetë urbanizimi shoqërohet me pasojat e rëndësishme socio-ekonomike dhe mjedisore. Migrimi dhe përqendrimi i tillë i përshpejtuar i popullsisë në zonat urbane ndikon fuqishëm në ndryshimin e klimës përmes rritjes së nevojës për energji, burime, siguri, por është gjithashtu një gjenerator i një sërë devijimesh shoqërore që kërcënojnë sigurinë e popullsisë

në zonat rurale. Nuk ka dyshim se ndryshimi i klimës dhe ngrohja po ndikojnë në rritjen e niveleve të detit, shkrirjen e akullnajave, ndryshimet në ciklin e reshjeve, si dhe rritjen e frekuencës së kushteve ekstreme të motit (përmytjeve, thatësirave, stuhive, shirave të rrëmbyeshëm). Disa hulumtime tregojnë se proceset ekonomike dhe demografike kanë një ndikim më të madh në ndotjen e ujit sesa ndryshimi i klimës. Sidoqoftë, rritja e temperaturave ka ndikuar fuqimisht në shkrirjen e akullnajave dhe rezervave të borës dhe akullit në pole, jo vetëm duke zvogëluar furnizimet me ujë të pijshëm, por edhe duke rritur nivelet e detit. Nëse niveli i detit rritet vetëm me një metër, një pjesë e madhe e popullsisë së botës që jeton në qytete të mëdha buzë deteve dhe oqeanëve do të përballen

Pavarësisht zgjidhjeve strikte ligjore, ne jemi dëshmitarë çdo ditë se „mafia urbane“ po uzurpon standardet mjedisore, të sigurisë dhe ato urbane në kurriz të fitimit dhe shkatërron cilësinë e jetës në qytetet e mëdha. Në të njëjtën kohë, gjelbërimi vuan më shumë, vetë qytetarët vuajnë, problemet me mirëmbajtjen dhe ndotjen e tepërt të ajrit që thithim, probleme që shfaqen çdo ditë

me sfida serioze për mbijetesën e shtëpive të tyre, dmth do të duhet të gjejnë vende të reja për të jetuar. Nga ana tjetër, qytetet e mëdha kërkojnë rritje të konsumit të energjisë, e cila përdoret, ndër të tjera, për ngrohjen e shtëpive gjatë muajve të dimrit, por edhe për ftohje gjatë muajve të verës. Ekziston gjithashtu një nevojë e shtuar për energji si për objektet industriale ashtu edhe për shërbimet. Ajo energji duhet të sigurohet nga diku, do të thotë duhet të prodhohet. Zakonisht sigurohet nga termocentralet, hidrocentralet, dhe termocentralet. Ajo gjithashtu investon në sigurimin e energjisë nga burimet e ripërtëritshme të mjedisit. Sidoqoftë, shkalla e përfaqësimit të këtyre burimeve në prodhimin e përgjithshëm është ende e vogël. Pjesa më e madhe e energjisë vjen nga lëndët djegëse fosile si qymyri, nafta dhe gazi natyror. Kjo nga ana tjetër ndikon në ngrohjen globale dhe në ndotjen e mjedisit. Brenda këtij urbanizimi, sfida në lidhje me furnizimin e popullatës me ujë të pijshëm cilësor del në dritë. Cilësia e ujit ka një efekt të thellë në sigurinë e popullatës. Rritja e numrit të popullsisë në zonat urbane kërkon në mënyrë të pashmangshme konsumin e ujit, qoftë për pije apo për nevoja teknologjike. Mungesa e ujit mund të shkaktojë një numër sëmundjesh në mesin e popullatës, dhe madje edhe konflikt mbi sigurinë e tij. Ky ujë sigurohet nga burimet natyrore dhe rezervuarët e ujit të freskët ose përmes shkripëzimit të ujit të detit. Më shpesh, në afërsi të qyteteve të mëdha, ndërtohen akumulime artificiale që kanë një qëllim të dyfishtë, për të siguruar rezerva të ujit të pijshëm të pastër, por edhe për të parandaluar përmytjet e mundshme nga shirat e rrëmbyeshëm. Sidoqoftë,

konsumi është i lartë dhe ekziston një nevojë e vazhdueshme për rritjen e tij përderisa numri i popullsisë rritet. Pas përdorimit, uji është i ndotur me ndotës të ndryshëm. Nëse nuk trajtohet, derdhja e tij në rrjedhat natyrore të lumenjve shkakton ndotje të ujit, tokës, peshqve dhe kafshëve të tjera dhe mjedisit. Qytetet më të mëdha në vendet e zhvilluara, të mësuar nga e kaluara, investojnë burime të konsiderueshme në ndërtimin e impianteve të trajtimit të ujërave të ndotura para kthimit të tyre në natyrë. Kjo minimizon ndikimin e ndotjes së mjedisit dhe siguron një jetë më të shëndetshme për njerëzit. Shumë vende të zhvilluara gjithashtu kanë rregullore të rrepta ligjore kushtuar standardeve mjedisore, mbrojtjes së natyrës, mjedisit në të cilin jetojnë njerëzit dhe shëndetit të tyre. Madhësia e qyteteve dhe dendësia e popullsisë

ndikojnë fuqimisht në shëndetin e qytetarëve. Sëmundjet e popullatës në qytete shoqërohen më shpesh me cilësinë e jetës, keqshqyerjen dhe ndjeshmërinë e shtuar ndaj epidemive. Efektet e urbanizimit në shëndetin e njeriut janë aq serioze sa që Organizata Botërore e Shëndetësisë e ka identifikuar urbanizimin si një sfidë kritike të shëndetit publik në shekullin XXI. Ndotja e ajrit është një sfidë serioze për qendrat urbane me rritje të shpejtë. Ky është një problem me të cilin përballen jo vetëm vendet e zhvilluara por edhe vendet në zhvillim. Humbësi më i madh është popullata që jeton në ato qendra urbane. Nga ana tjetër, ajri i ndotur është gjenerator i një numri problemesh shëndetësore të popullatës. Problemet kanë të bëjnë me sëmundjet e traktit respirator dhe zemrës. Kategoritë më të prekshme

të qytetarëve ndaj këtyre sëmundjeve janë fëmijët deri në 15 vjeç, gratë shtatzëna, personat me probleme kronike të frymëmarrjes dhe zemrës dhe personat mbi 60 vjeç. Sidoqoftë, kjo nuk do të thotë që kategori të tjera të qytetarëve janë të mbrojtur nga ajri i ndotur. Përkundrazi, shëndeti i tyre vihet në dyshim seriozisht. Migrimi i përsheptuar dhe përqendrimi i lartë i popullsisë në qendrat urbane sjell me vete sfidën e shfaqjes dhe përhapjes së shpejtë të sëmundjeve infektive dhe epidemive. Ai gjithashtu kërkon investime shtesë në sistemin shëndetësor dhe parandalimin e popullatës. Ballafaqimi me epidemitë në qytete në kohën e duhur mund të shpëtojë miliona jetë. Ne jemi njohur mirë me përvojat e së kaluarës kur epidemia e "murtajës së zezë" në

Urbanizimi dhe migrimi do të vazhdojnë të përshpejtohen në të ardhmen. Ka një fakt famëkeq që urbanizimi dhe migrimi ndikojnë fuqimisht në zhvillimin ekonomik, politik, kulturor, arsimor dhe zhvillimin tjetër shoqëror të vendit, por në të njëjtën kohë migrimi është një gjenerator i madh i sfidave për sigurinë urbane të popullatës që jeton në ato zona urbane

tokën evropiane zhduku një të tretën e popullsisë së Evropës dhe Azisë. Shembujt tanë janë të freskëta me epidemitë e Ebola, gripit të derri, gripit

të shpendëve, fruthit në Shkup dhe sot me pandeminë Covid 19. Ndikimi i migrimit në sigurinë urbane dhe cilësinë e jetës është shumëplanësh dhe gjithëpërfshirës. Siguria urbane dhe migrimi, nga njëra anë, janë të lidhura ngushtë me urbanizimin e përsheptuar të qyteteve, zhvillimin e përsheptuar, cilësinë e përmirësuar të jetës së popullatës dhe aksesin më të madh të të mirave shoqërore. Nga ana tjetër, urbanizimi dhe migrimi i pakontrolluar gjithashtu ndikojnë në zvogëlimin e hapësirës së jetesës, uzurpimin e zonave të gjelbërta, mungesa e ujit të pijshëm, ushqimit, varfërisë, rritjes së incidencës sociale të devijimeve sociale si krimi urban, dhuna, prostitucioni, lypja, varësia e drogës përfshirë dhe terrorizmi dhe "sende" të tjera të dhunshme. Trajtimi i këtyre fenomeneve kërkon investime shtesë në ndërtimin e mekanizmave të duhur institucional për të parandaluar dhe luftuar këto devijime negative.

Fenomenet negative devijuese shoqërore nuk janë të rastësishme. Ato janë më të shpeshta në vendbanimet më të mëdha në krahasim me ato më të vogla, do të thotë edhe në disa qytete në disa vendbanime/lagje frekuenca e tyre e rritur vërehet në kontrast me të tjerat ku reduktohet në raste të izoluar. Frekuenca e dukurive negative deviante shoqërore shpesh lidhet me komunitetet që jetojnë në një zonë të caktuar, si dhe me dendësinë e popullsisë së asaj zone dhe me numrin e anëtarëve të familjes. Një stimul shtesë për zhvillimin e fenomeneve devijuese negative është niveli i lartë i varfërisë që është më i zakonshmi në zona të tilla të populluara. Kjo nga ana tjetër vë në pikëpyetje sigurinë e njerëzve që jetojnë në qytete të mëdha urbane.

Siguria e njerëzve dhe pasurisë së tyre nënkupton mbrojtjen e tyre adekuate nga devijimet negative shoqërore. Rezultatet pozitive të parandalimit të këtyre devijimeve negative shoqërore janë një aspekt i rëndësishëm i jetës urbane. Hapësira publike është baza që përbën mjedisin urban dhe përbën identitetin dhe imazhin e saj. Kjo hapësirë urbane është e hapur dhe e arritshme lirisht për të gjithë qytetarët, pavarësisht nga ndryshimet e tyre në baza të ndryshme. Sidoqoftë, devijimet negative shoqërore ka më shumë të ngjarë të ndodhin këtu. Kjo nga ana tjetër fut pasigurinë dhe frikën

e njerëzve për sigurinë e tyre dhe rezultojnë në përdorimin e zvogëluar të përfitimeve të asaj hapësire. Kjo nga ana tjetër çon në një rënie të vlerës së pasurive të patundshme, në ndarje të përgjithshme shoqërore, krim dhe devijime të tjera negative. Respektimi i plotë i standardeve ligjore dhe planeve urbanistike në të gjitha nivelet mund të kontribuojë dhe të rrisë ndjeshëm nivelin e sigurisë urbane në qytetet e mëdha.

Vetë urbanizimi sjell sfidën e varfërisë dhe dhunës e ndjekur nga një nevojë në rritje për sigurinë e popullsisë. Lufta kundër varfërisë është një sfidë serioze për sigurinë urbane jo vetëm në qytetet e mëdha, por në vendet në tërësi. Varfëria konsiderohet si një "terren pjellor" për zhvillimin e devijimeve shoqërore negative, të tilla si krimi, lypja, prostitucioni, varësia nga droga, terrorizmi etj. Ajo gjithashtu gjeneroi shumë dhunë të ndjekur nga vrasje dhe vetëvrasje. Në përgjithësi, numri i vdekjeve në qytete është më i lartë se në zonat rurale. Gjithashtu, qytetet me rritje të shtuar përballen me kërcënimin e vrasjeve në rritje. Shumica e vetëvrasjeve kryhen në zonat urbane. Është shumë e zakonshme kur ka probleme të furnizimit në rast krize, katastrofe natyrore, ose kur për shkak të sigurisë së pamjaftueshme grupe të caktuara kriminale dhe banda kontrollojnë një territor të caktuar. Problemet e sigurisë me të cilat përballen njerëzit në qytetet e mëdha po marrin peshë dhe kanë një rëndësi globale. Situata mund të komplikohet më tej nëse nuk ka një strukturë efektive të sigurisë në qytetet e mëdha që do të garantojë sigurinë e qytetarëve dhe pronës së tyre. Në situata të tilla, grupet kriminale e shohin mundësinë e tyre që të përpiqen të vendosin kontroll mbi atë territor në kurriz të sigurisë së qytetarëve që jetojnë këtu dhe në kurriz të pronës së tyre. Kjo sfidë ka shumë të ngjarë të ndodhë në vendet në zhvillim që kanë përshpejtuar urbanizimin dhe që kanë një fluks të madh të popullsisë në qytete të mëdha. Sasia e madhe e armëve (kryesisht ilegale) që popullata ka në dispozicion për arsye të ndryshme gjithashtu kontribuon në aktivitete të tilla. Qoftë për mbrojtje personale apo për qëllime të tjera. Trauma e shkaktuar nga grupet kriminale ndaj popullatës lokale është vetëm një nga efektet e tyre negative. Zonat e tilla joadekuate urbane ofrojnë një strehë të sigurt për ekonomitë e

Me qeverisjen e mirë, investimet dhe zhvillimin e programeve gjithëpërfshirëse, varfëria dhe sfidat e tjera me të cilat përballen qendrat e mëdha urbane mund të adresohen, dhe qytetet mund të sigurojnë një avantazh urban për të gjithë

paligjshme dhe karakterizohen nga aktiviteti i armatosur me intensitet të lartë në të cilin sfidat e menaxhimit dhe aktivitetet e grupeve të armatosura jo-shtetërore bashkohen dhe ndikojnë në pjesën tjetër të sistemit urban përmes zhvatjes, plaçkitjes, grabitjes dhe vjedhjes. transporti publik i pasigurt

(Sampio, 2018). Kjo kërkon nga shteti investime shtesë në sigurinë e qyteteve dhe mbrojtjen e pronës dhe jetës së popullsisë, si dhe në luftën në parandalimin e këtyre devijimeve negative shoqërore. Në çdo rast, krimi urban ndikon fuqimisht dhe pengon rritjen ekonomike dhe mirëqenien e qytetarëve dhe dobëson ndjeshëm institucionet shtetërore. Sfida për brezat e ardhshëm lidhet me nevojën për t'iu përgjigjur këtyre pyetjeve dhe për të mësuar se si të përdorin mundësitë e ofruara nga urbanizimi dhe në të njëjtën kohë të zhdukin pasojat negative të vetë urbanizimit.

Dr. Igor Gjoreski

United Nations Disengagement Observer Force(UNDOF)

Lartësia e Golanit (1974 - ?) Pjesa e II

Pas një kundërsulmi të suksesshëm izraelit që anuloi të gjitha arritjet e forcave arabe në ditët e para të luftës, ushtria siriane po përgatitej për një kundërsulm. Por sulmi i planifikuar u anulua. Ishte e qartë se fati i forcave të rrethuara egjiptiane në Sinai do të vulojë plotësisht, kështu që Siria më 23 tetor pranoi një armëpushim. Është interesante se pas armëpushimit me Izraelin, ka pasur veprime të vogla sporadike midis ushtrisë siriane dhe njësisë irakene, të dërguara më parë për të ndaluar përparimin e Izraelit. Marrëveshja midis Sirisë dhe Izraelit u nënshkrua në fund të majit të vitit 1974 dhe rregulloi tërheqjen izraelite nga pjesa e okupuar e Lartësisë së Golanit në vijën e demarkacionit nga viti 1967. Pas nënshkrimit të armëpushimit në vitin 1974, pothuajse e gjithë Lartësia e Golanit mbeti në duart e Izraelit. Në

Pavarësisht suksesit fillestar, përpjekja e Egjiptit dhe Sirisë për të mposhtur Izraelin në tetor të vitit 1973 dështoi. Pas vendosjes së misionit UNEF II në zonat e shënjjimit midis Izraelit dhe Egjiptit, Kombet e Bashkuara krijuan misionin UNDOF në maj të 1974, misioni i cili monitoroi armëpushimin midis trupave izraelite dhe siriane në Lartësitë e Golanit

veçanti, Izraeli nuk pushtoi vetëm 500 kilometra katrorë të këtij vendi, ku sot ka rreth 40 vendbanime siriane në zonë. Izraeli ia dorëzoi zonën e çmilitarizuar kontrollit sirian në vitin 1975, pas së cilës popullsia filloi të kthehej. Në mesin e viteve të '80-ta, qeveria siriane filloi rindërtimin e atyre vendbanimeve ku tani jetojnë rreth 80,000 njerëz.

Ripërtirija e UNEF dhe formimi i UNDOF

Në lidhje me pjesën jugore të pjesës kufitare midis Izraelit dhe Egjiptit, Këshilli i Sigurimit i KB më 24 tetor rinovoi misionin e UNEF që mbreti Naser rrëzoi në vitin 1967. Misioni është rivendosur me emrin UNEF II dhe zona e tij e veprimit ndodhet midis ushtrive egjiptiane dhe izraelite në Kanalin e Suezit. Vendosja e trupave të UNEF II ka provuar të jetë një faktor stabilizues, por nuk ka pasur rezultate paqeruajtëse

në fushëbetetjën veriore midis ushtrive izraelite dhe siriane.

Që nga marsi i vitit 1974, situata në Lartësitë e Golanit është bërë gjithnjë e më e paqëndrueshme me armëpushime të shpeshta. Pastaj, me Rezolutën 350 të KB të 31 maj 1974, Këshilli i Sigurimit i KB themeloi misionin UNDOF. Misioni ishte mandatuar të mbante një armëpushim midis forcave izraelite dhe siriane në rajon, duke mbikëqyrur ndarjen e pushteteve të përcaktuara në marrëveshjen e majit të vitit 1974. Misioni gjithashtu kryen detyra humanitare të tilla si shkëmbimi i robërve të luftës dhe trupave të të vdekurve, sigurimin e ndihmës mjekësore për popullsinë lokale dhe sigurimin e kalimit të civilëve nëpër zonën ndarëse.

Disa misione në një hapësirë më të vogël

Më 3 qershor 1974, Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së emëroi Komandantin e UNDOF. Të njëjtën ditë kur komandanti i UNDOF mbërriti në Damask, ai ngriti Shtabin e Përgjithshëm të përkohshëm të misionit në mjediset e Komisionit të Përbashkët të Çarmatimit Izraelo-Sirian. Trupat e parë nga kontigjentet austriake dhe peruane arritën në të njëjtën ditë, si dhe forca logjistike nga Kanadaja dhe Polonia. Deri më 16 qershor, UNDOF tashmë kishte 1,218 trupa. Gjatë fazës së parë deri më 5 qershor, anëtarët kanadezë dhe të nivelit më të ulët u transferuan nga misioni i UNEF në UNDOF.

Ndërkohë, UNDOF është shëndruar në mision operacional, duke përfshirë misionet ekzistuese të vëzhgimit të UNTSO. Në fazën e dytë të zhvillimit të misionit, e cila zgjati deri më 25 qershor, ndodhi ndarja fizike e forcave izraelite dhe siriane. Vlen të përmendet se emri i misionit dhe numri i stafit në të kryesisht pasqyrojnë kërkesat izraelite dhe siriane ndaj KB në lidhje me misionin.

Vendet të cilat sot kanë trupat e tyre në kuadër të misionit UNDOF janë Austria, Filipinet, Kroacia, Kanadaja, India dhe Japonia. Në kuadër të misionit me personel ushtarak kanë qenë pjesë edhe vende si: Finlanda nga 1973-1993, Irani nga viti 1975-1997 dhe Peru nga 1974-1975.

Rreth 50 persona të personelit ushtarak dhe një civil janë vranë që nga themelimi i misionit. Shumica e anëtarëve të misionit u vranë nga minat tokësore, por humbja më e rëndë ndodhi në gusht të vitit 1974, kur nëntë paqeruajtës kanadezë u vranë kur një aeroplan

lufte u godit nga një sulm ajror. Përveç misionit UNDOF, misioni UNTSO ka qenë aktiv në rajon që nga viti 1948, me anëtarët e Sirisë dhe Izraelit që u bashkuan me misionin UNDOF por ende vartës të selisë së misionit UNTSO. Misioni UNIFIL - Forcat e Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Liban ka qenë aktiv në Libanin fqinj që nga marsi i vitit 1978, në të cilin edhe ushtria jonë ka marrë pjesë me oficerë të shtabit që nga maji i vitit 2007.

Misioni UNDOF sot

Nuk ka pasur incidente më serioze në zonën midis Izraelit dhe Sirisë që nga viti 1977. UNDOF mban një vijë ndarëse 75 km të gjatë midis 200 m dhe 10 km të gjerë që kalon përgjatë kufirit të Sirisë me Libanin deri në Jordan. Zona kontrollohet nga policia siriane, ndërsa të dy vendet janë të ndaluara të kenë njësi ushtarake. Terreni i Lartësisë së Golanit është kryesisht kodrinor, i

dominuar nga mali Hermon, ku gjendet edhe hapësira e misionit mbikëqyrës dhe vëzhguesi e OKB-së. Selia e misionit është në Damask. Forcat paqeruajtëse e OKB-së veprojnë nga rreth 20 pozicione të përhershme. Armata e Republikës së Kroacisë merr pjesë në këtë mision nga rajoni me rreth 100 ushtarë që janë pjesë e batalionit austriak dhe janë të vendosur në pjesën veriore të vijës ndarëse.

Duke ndjekur procedurën e përcaktuar, si në misionet e tjera, mandati i UNDOF zgjatet çdo gjashtë muaj. Pavarësisht paqes relative, situata në atë pjesë të Lindjes së Mesme mbetet e tensionuar, pasi nuk ka zgjidhje paqësore të qëndrueshme. Prania e paqeruajtësve është shumë e nevojshme. Misioni UNDOF është një lidhje e rëndësishme për kontaktet tashmë të dobëta midis Izraelit.

Mr. Simeon Mitrev

18 GU DITA E ARM REPUBLIKËS SË MAQ

USHT MATËS SË EDONISË SË VERIUT

„KMW APVT“ – automjeti koncept amfib

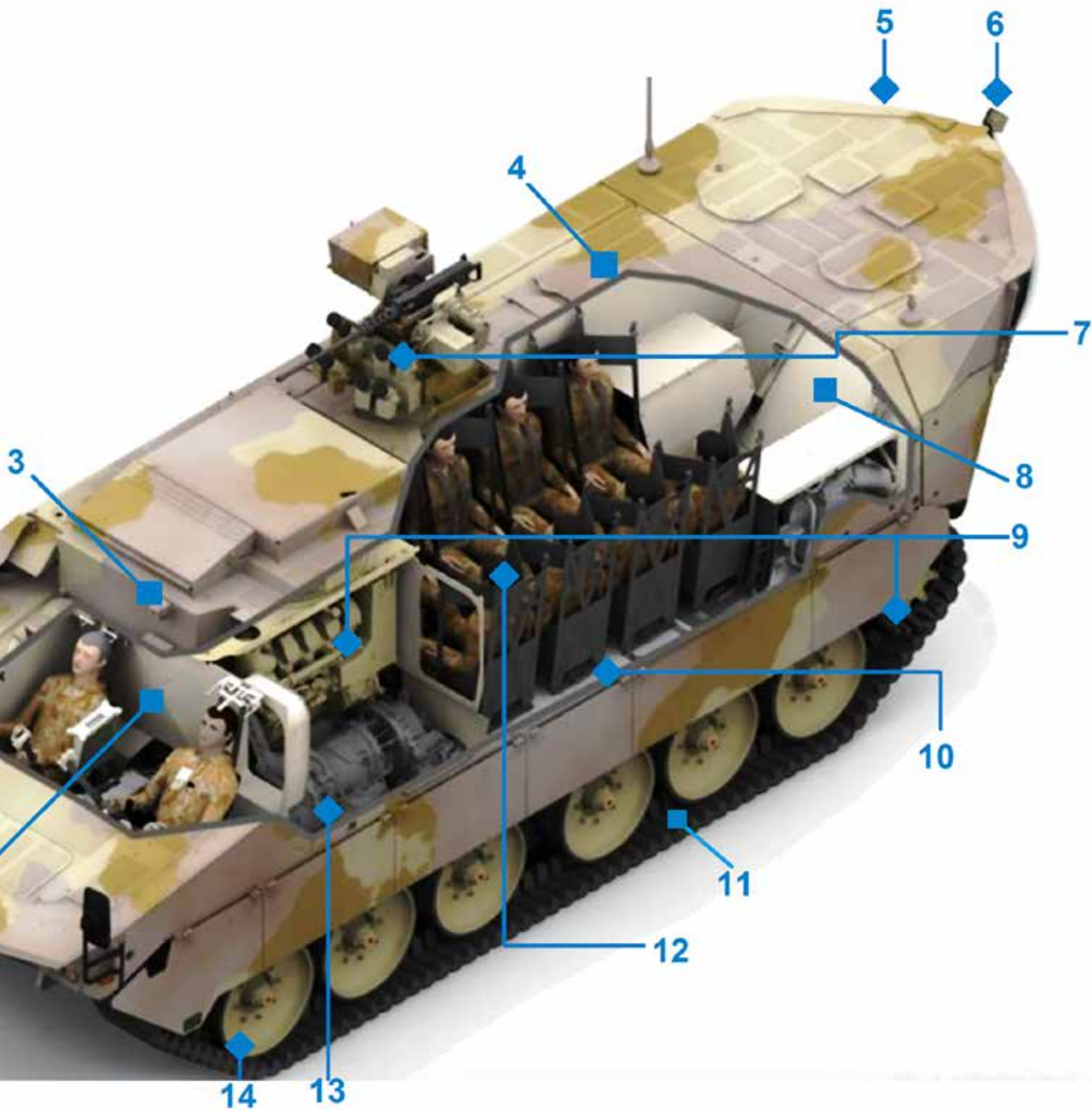
Zhvillimi i automjetit APVT fillon në vitin 2013, si një projekt privat i kompanisë gjermane në industrinë së dedikuar „Krauss - Maffei Eegmann“ (shkurtesë nga KMW). Për t'u testuar janë prodhuar 2 prototipë, njëri nga të cilët është dedikuar për testimin e mundësive amfibe, ndërsa tjetri për testimin e nëngasjes, vemjeve dhe mundësive të tjera në terren tokësor. Në panairin e teknikës ushtarake “Eurosatory 2018”, i cili u mbajt në qershor të vitit 2018, kompania gjermane KMË për herë të parë zyrtarisht e prezantoi automjetin e parë të blinduar koncept me vemje APVUT (Amphibious Protected Vehicle Tracked). Periudha inovative nga realizimi i automjetit ka të bëjë me mundësinë e tij për të lëvizur si automjet standard me vemje në terren tokësor, ndërsa gjatë lundrimit, lëvizë përpara me pjesën e prapme, i cili është i formësuar në mënyrë të veçantë në mënyrë që të mundësojë rezistencë të vogël hidrodinamike gjatë lundrimit. Në pjesën e përparme të automjetit gjendet pjesa drejtuese ku janë të vendosur shoferi dhe komandanti (ndërsa nën ta është i vendosur pajisja për lëvizje në ujë). Për nevojat e shoferit dhe të komandantit, mbi pozicionet e tyre ka disa hapësira kapakët e të cilëve hapen anash. Në këto kapakë janë të vendosura 2 periskopë, njëri nga të cilët është i drejtuar përpara, ndërsa i dyti kah pjesa anësore. Për pamje dhe për qasje më të mirë ndaj pozicionit të pjesës së përparme por edhe të prapme të automjetit, janë vendosur nga një kamerë, fotografia e të cilit shfaqet në displej në pjesën drejtuese (për shoferin dhe komandantin). Në pjesën e përparme të pjesës drejtuese është i vendosur edhe një mbrojtës nga rrufetë me një pëlhurë, i cili çmontohet me anë të mekanizmit të automatizuar. Në fakt, përgatitja për veprimin amfib të automjetit merr jo më tepër se 1 minutë. Pas pjesës drejtuese gjendet motori kryesor i cili është vendosur në pjesën qendrore të automjetit, me qëllim të arrijtes së një baraspeshe më të mirë gjatë veprimit amfib. Në pjesën e prapme të pjesës së transportit në të cilin janë të vendosur 8 ushtarë të ndarë në 2 grupe me nga 4 vetë, të kthyer kah njëri tjetri. Gjatë veprimeve amfibe, kreu me anë të një puliti komandues për drejtimin e automjetit është i pozicionuar në pjesën

e prapme të pjesës së transportit, ku te kulmi për nevojat e tij është vendosur një hapësirë, me qëllim të mundësimin të pamjes më të mirë gjatë drejtimin të automjetit në ujë. Gjithashtu, te kulmi i pjesës transportuese për njësinë desante është përpunuar edhe një hapësirë më e madhe në formën kënddrejtë. Në fund të automjetit është vendosur traua e desantit që lëvizë në mënyrë hidraulike, ndërsa në pjesën e jashtme, pas tij, lartë, është e vendosur mbrojtja e tejkudshme nga rrufetë. Blinduesi i automjetit mundëson mbrojtje nga armatimi i lehtë këmbësorik, nga minat dhe nga shrapnelët e predhave artilerike, por ekziston edhe mundësia e sëndërtimit të mëtejshëm të mbrojtjes blinduese. Për reduktimin e shpenzimeve zhvillimore, për nëngasjen përdoren segmente nga automjeti luftarak këmbësorik PUMA. Mes tjerash, automjeti posedon nga 6 rrotat rezistente dhe nga 3 bartës të vemjeve për secilën anë, rrotat e motorit janë të vendosura në pjesën e prapme, ndërsa pajisjet tjera përpara. Me qëllim të lëvizjes më të qetë dhe më të mirë, automjeti posedon amortizim hidropneumatik dhe vemje të gomës të Ilojtit iDBT35, të cilat janë prodhuar nga kompania “Defence Service Tracks”. Automjeti nga pajisjet posedon ABHO mbrojtje, sistem për ngrohje dhe ftohje, sisteme të komunikimit, lansues të predhave të gazit, etj. Në kulmin e automjetit mund të vendosen edhe kupola të ndryshme luftarake, si për shembull kupolë e drejtuar me komandë në distancë RCWS 200+, e cila është e pajisur me top automatik Rh202, me kalibër prej 20 mm. Kjo kupolë mund të bart edhe mitraloz të rëndë të kalibrit 12,7 mm, lansues të predhave të kalibrit 40 mm apo mitraloz të kalibrit tjetër 7,62 mm. Si motor kryesor përdoret motori MTU, me fuqi prej 816 ks, në kombinim me transmisionin automatik ZF, përderisa për lëvizje në ujë përdoret një motor i veçantë „waterjet“, me fuqi prej 550 kW, bartësi ujqor i të cilit mundëson manovrimin më të mëdha gjatë lundrimit. Baza e automjetit mund të përdoret për zhvillimin e automjetit luftarak të këmbësorisë, për lloj të automjetit komandues, për transportues të blinduar, si dhe për lloj të automjetit zbulues apo mjekësor.

Ivica Dameski

1. Pjesa drejtuese ku janë të vendosur shoferi dhe komandanti i automjetit
2. Mbrojtësi nga rrufeja me pëlhurë i cili posedon montim/çmontim automatik
3. Kamera
4. Hapja e drejteusve që e drejtojnë automjetin gjatë veprimit amfib
5. Mbrojtësi i tejkudshëm nga rrufeja
6. Kamera
7. Stacioni luftarak me komandë në distancë i pajisur me sistem shënjestrimi për ditën dhe natën

8. Traua e desantit që lëvizë në mënyrë hidraulike
9. Dizel motori MTU dhe rrota e prapme e motorit për vemjet
10. Blindues i cili mundëson mbrojtje në nivel nga automjeti i blinduar këmbësorik
11. Vemjet e gomës lloji iDBT35
12. Pjesa transportuese në të cilën gjenden 8 ushtarë të desantit
13. Motor për lëvizje në ujë „waterjet“
14. Rrota rezistente me amortizimi hidropneumatik

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË APVT	
EKUIPAZHI	2 anëtarë + 8 ushtarë
GJATËSIA	9.46 m
LARTËSIA	2.7 m
GJERËSIA	3 m
PESHA	25 ton
BARTJA	deri në 5 ton
MOTORI	dizel motor MTU, me fuqi prej 816 ks
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË TERREN TOKËSOR	70 km/h
SHPEJTËSIA E LUNDRIMIT	13.2 km/h
AUTONOMIA E LËVIZJES NË TOKË	550 km
AUTONOMIA E LËVIZJES NË UJË	54 km
TEJKALIMI I PENGESËS	80 sm
TEJKALIM NË HENDEK	2.5 m

Helikopteri „Mil Mi-24“

Kompania "Rostov Helicopter Production Centre" është e njohur ekskluzivisht për prodhimin e helikopterëve, kompani kjo e cila u themelua në vitin 1939. Përveç helikopterëve Hind dhe Mi-35 (i modernizuar "Mi-24"), ai gjithashtu prodhon edhe helikopter luftarak "Mi-28" (Havoc), në atë kohë helikopteri më i madh në botë për transport "Mi-26" ("Halo"), si dhe paraardhësit, helikopterët e mëdhenj dhe të rëndë transportues "Mi-6" ("Hook") dhe "Mi-10" ("Harke"). Rostvertol është një nga prodhuesit kryesorë rusë të helikopterëve luftarakë ushtarakë dhe helikopterëve të rëndë civilë dhe të transportit. Aftësitë kryesore të ndërmarrjes përfshijnë: punë metalurgjike (lënia dhe formimi i legurave); përpunimi dhe montimi i pjesëve; përpunimi dhe përgatitja; vullë e presave mekanike dhe hidraulike; saldimit (prej çeliku, alumini, titani, inoksi dhe legurave të magnezit); prodhimi i krahëve të rotorit të përbërë, etj. Helikopteri "Mil Mi-24" ("Hind") është një helikopter luftarak për të mbështetur, kryesisht forcat tokësore, por mund të përdoret edhe për të transportuar

personel me një kapacitet deri në tetë ushtarë. Prodhuar nga "Mil Moscow Helicopter Plant", një kompani prodhimi dhe dizajner i helikopterëve në Moskë që nga viti 1972 nga Forcat Ajrore Sovjetike dhe nga pasardhësit e saj. Nga rruga, 95% e helikopterëve në ish-Bashkimin Sovjetik janë të bazuar në modelet e helikopterit "Mill", dhe objektet e prodhimit për helikopterët serial të projektuar nga "Mill" janë nga kompanitë

e mëposhtme ruse: Rostvertol, Shoqata e Prodhimit të Helikopterëve në Kazan dhe fabrika e avionëve "Ulan-Ude". "Mill" gjithashtu punon me kompaninë evropiane „Eurocopter“. Në fillimi të viteve të '60-ta, për dizajnerin sovjetik Mikhail Mill u bë e qartë se prirja drejt rritjes së lëvizshmërisë në fushëbetejë do të rezultojë në krijimin e automjeteve luftarake "fluturuese" të këmbësorisë, me kapacitet për bartjen

e ushtarëve, me një sërë krahësh të vegjël të bashkangjitur në strukturë dhe me aftësinë për të bartur raketa ose predha. Shprehja e parë e këtij koncepti u modelua dhe u zbulua në vitin 1966 në pjesën eksperimentale të fabrikës ku Mill ishte duzajneri kryesor. Mill u propozoi modelin krerëve të forcave të armatosura sovjetike. Përderisa ai kishte mbështetjen e shumë strategëve, nga ana tjetër ai kishte edhe kundërshtarë që e kundërshtuan. Disa anëtarë të lartë të forcave të armatosura konsideruan që investimi në armë konvencionale të ishte një përdorim më i mirë i burimeve. Mill arriti të bindte zëvendësministrin e parë të mbrojtjes dhe të mblidhte një komision ekspertësh për të shqyrtuar çështjen. Zhvillimi dhe përdorimi i armëve dhe helikopterëve luftarakë nga ushtria amerikane gjatë Luftës së Vietnamit i bindi këshillat për përfitimet e helikopterëve luftarakë të armatosur që inkurajuan mbështetjen për zhvillimin e „Mi-24“. Në atë kohë, byroja e projektimit „Kamov“ propozoi një version ushtrisë për helikopterin të tyre „Ka-25“ si një opsion me kosto më të ulët. Sidoqoftë, vendimi ishte në favor të modelit të ri të Mill për një helikopter me dy motorë. Direktiva u lëshua më 6 maj 1968 për të vazhduar zhvillimin e këtij modeli. Zhvillimi i helikopterit të ri erdhi në thelb nga produkti i mëparshëm i „Mill“, dhe ai ishte helikopteri „Mi-8“ („Hip“). Kishte një modifikim të motorit, rotorit kryesor, si dhe kabinës për dy pilotët në kabinën e pasagjerëve. Pilotët së pari u ulën pranë njëri-tjetrit, pastaj ndryshuan konceptin dhe modelin duke u ulur njëri pas tjetrit. I gjithë projekti i dizajnit u rishikua dhe aprovua në shkurt 1969 dhe testet prototip të fluturimit filluan më 15 shtator 1969 (fluturimi i parë provë u bë katër ditë më vonë). Puna ishte nën kontrollin dhe mbikëqyrjen e Mill deri në vdekjen e tij në vitin 1970. Testimi për pranimin e modelit zgjati gjithsej 18 muaj. Ndryshimet e dizajnit kanë përfshirë forcën e vetë strukturës, problemet me mungesën e materialit dhe nivelve të ndryshme të dridhjeve. Rotori i bishtit u zhvendos nga e djathta në anën e majtë të bishtit, duke ndryshuar drejtimin e rrotullimit për të rritur efikasitetin e vetë rotorit. Versioni i helikopterit i njohur si „Mi-24A“ hyri në prodhim në vitin 1970, dhe fitoi aftësinë e tij fillestare operacionale në vitin 1971. Helikopteri „Mi-24“ zakonisht përdoret për mbështetje të ngushtë ajrore, operacione antitankse ose për mbështetje dhe për luftime ajrore. Trupi i „Mi-24“ është i blinduar dhe mund të përballojë një kalibër prej 12.7 mm. Kabina e pilotëve është e mbrojtur me xham rezistent, dhe kabina ka aftësinë

Helikopteri „Mi-24“ (Hind) është një helikopter luftarak për të mbështetur, kryesisht forcat tokësore, i cili mund të përdoret edhe për të transportuar personel me një kapacitet deri në tetë ushtarë. Prodhuar nga „Mil Moscow Helicopter Plant“, një kompani dizajni dhe prodhimi helikopterësh në Moskë që nga viti 1972 nga Forcat Ajrore Sovjetike dhe nga pasardhësit e saj

për të mbrojtur ekuipazhin në kushte NHB. „Mi-24B“ u përdor në disa përpjekje për të vendosur një rekord botëror të shpejtësisë. Rekordi zyrtar i shpejtësisë prej 332.65 km/orë u vendos më 13 gusht 1975, dhe tre vjet më vonë një rekord absolut u vendos në 368.4 km/orë. Ky rekord zgjati deri në vitin 1986, kur u tejkalua nga një helikopter britanik „Westland Lynx“. Ky helikopter, si një kombinim i helikopterit luftarak me aftësitë e transportit dhe trupave, nuk ka asnjë konkurrent të drejtpërdrejtë në arsenalin e helikopterëve të NATO-s. „Mi-24“ është emëruar helikopteri i vetëm i këtij lloji në botë për shkak të kombinimit të fuqisë së zjarrit dhe aftësisë për të bartur trupa. Ekuivalenti më i afërt perëndimor ishte „Sikorsky S-67 Blackhawk“, i cili përdori parime shumë të ngjashme të dizajnit dhe u prodhua dhe u konstruktua gjithashtu si një helikopter sulmues me shpejtësi të madhe, me aftësi të lartë me aftësi të kufizuar të transportit ushtarak, por nuk u prezantua në përdorim operacional. Ekuivalentë tjerë perëndimorë ndoshta do të ishin versionet e armatosur i „Aérospatiale SA 330 Puma“, si dhe versionet e armatosur i „Sikorsky UH-60 Black Hawk“. Sot shembulli i vetëm për helikopter sulmues të ri operativ është helikopteri „Eurocopter Tiger“. Në prill të vitit 1979, helikopterët sovjetikë „Mi-24“ nga ana e autoriteteve sovjetike, iu dorëzuan qeverisë afgane për t'u marrë me guerilasit muxhahedinë. Përkundër rezistencës së fortë nga

kryengritësit afganë, „Mi-24“ provoi të ishte shumë shkatërrues. Rebelët e quajtën helikopterin „Shaitan-Arba“, ose „Karroca e Satanit“, Karroca e Satanit. qëndroni vetëm pak kohë para se të kthehej në bazën për t'u furnizuar me karburant. „Mi-24“ ishte projektuar posaçërisht për këtë lloj konflikti dhe përdorte topa, mitraloza, raketa dhe bomba konvencionale në daljet e tij të rregullta kundër armikut gueril. Helikopteri ka provuar aftësitë e tij në luftërat në Çad, luftën Irak-Iran, Angola, Sri Lanka, Çeçeni, Gjeorgji, si dhe në konfliktin ushtarak në vendin tonë në vitin 2001. „Katërshja e Vishegradit“ (Çeki, Hungari, Poloni dhe Sllovakia) në shkurt të vitit 2003 kanë nënshkruar marrëveshje për sëndërtim të përbashkët të 105 helikopterëve „Mi-24D/V“ sipas standardeve të NATO-s. Kjo marrëveshje më vonë nuk është respektuar në tërësi. Në tetor të vitit 2007, forcat ajrore ruse kanë deklaruar se do ta zëvendësojnë flotën e tyre „Mi-24“ me helikopterët „Mi-28H“ dhe „Ka-52“. Versionet më të reja të „Mi-24“ janë të pajisura me: Electro-Optical Sighting Pod, Digital Avionics Suite, Multifunction LCD Cockpit Displays, Night-Vision Goggles, NVG-Compatible Cockpit Lighting, TV/FLIR Sighting System, Laser Rangefinder, Infrared Jammer, Radar Warner, Flare Dispensers si dhe me shumë sisteme tjera.

Dragan Pavlovski

„Transportpanzer Fuchs“

Transportuesi i blinduar i armatës gjermane

Transportuesi bartës i tërësishëm amfib „Transportpanzer 1-Tpz 1“ është i modifikuar në atë mënyrë që t'i kënaq edhe shumë kërkesa tjera, njëra prej të cilave është edhe të shëndrrohet në një transportues të blinduar me mundësi për transport të personelit deri në 14 ushtarë, të cilët ulen individualisht në hapësirën transportuese (Armata gjermane e ka kufizuar numrin e personelit që transportohet deri në 10 persona). Gjithsej 996 automjete të blinduara „Fuchs“ nga të gjitha llojet u prokuruan nga ana e armatës gjermane gjatë periudhës së viteve 1986 deri në vitin 1986. Si bartës transporti, mund të bart deri në 3000 ton ngarkesë nën mbrojtje (blindim), ku ky lloj automjeti në rast nevojë, mund të shëndrrohet edhe në automjet të blinduar mjekësor. Sidoqoftë, transportuesi „Tpz 1“ është i adaptuar edhe për shumë qëllime tjera. Vetëm armata gjermane „Tpz 1“ e përdor si bartës të RASIT (RADAR de Surveillance des Intervalles) radar tokësor pulsiv doplerik në fushëbetejë, si automjet inxhinierik, si automjet për luftime elektronike (pa shkathtësi

Transportuesi i blinduar („Transportpanzer 1“ ose „Fuchs Fox“ – „Dhelpra“), u zhvilluar për të qenë transportues amfib i blinduar për bartje, me këtë rast duke përdorur edhe komponenta komerciale në dispozicion gjithmonë kur është e mundur. Pas analizave të gjata me prototipin e automjeteve, prodhim serik qëndror është realizuar nga ana e kompanisë „Thyssen Heinschel“ nga viti 1979 e këndej

amfibe), si qendër komanduese dhe të komunikimit, si automjet për shmangjen e mjeteve shpërthyes të improvizuara për forcat ajrore gjermane dhe si automjet zbulues NBC (CBRN). Vendet tjera e përdorin llojin e mëvonshëm, duke përfshirë këtu edhe Izraelin dhe shumicën e vendeve anëtare të NATO-s.

Armata e SHBA-së e miratoi automjetin zbulues NBC si "M93 Fox" që sipas të gjitha gjasave posedon mbi 300 monstra. Llojet tjera importuese të "Transportpanzer 1" përfshijnë bartës të minahedhësit 81 mm, minahedhës 120 mm- traktor, automjet të blinduar këmbësorik në të cilin janë të vendosur top 20-25 mm, të montuar jashtë në kulm. Armatimi me të cilin janë të pajisur varion varësisht rolit të automjetit dhe shtetit përdorues. Shumica e versioneve të transportuesit janë të limituar vetëm me nga një mitraloz 7,62 mm, por versionet tjera mund të kenë mitraloz të ndryshëm 12,7 mm ose 20 mm instalime topi tek kupolat e vogla në stacionin e jashtëm të armatimit.

„Transportpanzer 2“ është version i avancuar. Mund të bart ngarkesë të brendshme deri në 4 000 kg pa i humbur aftësitë e tij amfibe.

Versionet e këtij automjeti janë: bartës i RASIT (RADAR de Surveillance des Intervalles), radar tokësor pulsiv doper për fushëbetejë; automjet luftarak inxhinierik; automjet për luftime elektronike, (pa aftësi amfibe); qendër komanduese dhe të komunikimit; automjet për tërheqjen e mjeteve të improvizuara shpërthyes për forcat e armatosura gjermane; NBC-automjet zbulues (CBRN); automjete mjekësore të blinduara; bartës të minahedhësve 81 mm; minahedhës 120 mm-traktor; automjet i blinduar për dedikim të përgjithshëm; automjete luftarake të këmbësorisë me mitraloz të montuar 12, 7 mm apo top 20-25 mm.

Versioni i ri i transportuesit „Fuchs (Fox) Transportpanzer 1 6×6 “ është transportuesi i blinduar „Fuchs 2“. Automjetet janë të prodhuara nga ana e kompanisë „Rheinmetall Landsysteme“ me seli në Kil dhe Kasel në Gjermani. Kompania „Rheinmetall“ ka prokuruar 1236 automjete „Fuchs 1“ të llojeve të ndryshme për misione të ndryshme. Automjetet janë në shërbim të armatës gjermane edhe në kuadër të forcave të armatosura të Arabisë Saudite, Holandës, Britanisë së Madhe, SHBA-së, Venezuelës. Automjeti "Fuchs" shërbeu për përdorim operativ në kuadër të trupave gjermane të KFOR-it në Kosovë dhe në Maqedoni. Testimi i automjeteve „Fuchs 2“ filloi në vitin 2021. Në shkurt të vitit 2005 Emiratet e Bashkuara Arabe prokuruan 32

SPECIFIKIMET E KËTYRE AUTOMJETEVE TË BLINDUARA JANË:

VENDI I PRODHIMIT	Gjermania
HYRJA NË PËRDORIM	viti 1980
GJATËSIA	6,83 metra
GJERËSIA	2,98 metra
LARTËSIA	2,30 metra
PESHA	17 ton
MOTORI	Mercedes-Benz OM 402A diesel 320 hp
EKUIPAZHI	2+12(shofer, komandant + 12 ushtarë)
ARMATIM	mitraloz 7,62 mm
AUTONOMIA E VARGUT	800 km
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	105 km/h
SHPEJTËSIA AMFIBE NË UJË	10 km/h
TEJKALIMI I PENGESËS	deri në 70%
TEJKALIMI I PENGESËS ANËSORE	35%
TEJKALIMI I PENGESËS VERTIKALE	0,6 m
TEJKALIMI I HENDEKUT	1,1 m

„Fuchs NBC (Nuclear, Biological and Chemical)“ automjete të zbulimit të cilat bazoheshin në „Fuchs 2“. Prokurimi përfshinte 8 automjete për detektimin e të luftuarit biologjik dhe 8 automjete për vend komandues. Automjeti i parë „Fuchs 2“ NBC RC është prokuruar në shkurt të vitit 2007. Në tetor të vitit 2007, Armata e SHBA-së nënshkroi kontratë për sëndërtimin e 18 automjeteve të para nga flota e përgjithshme e 123 123 „Fuchs (Fox)“ automjeteve nga konfiguracioni „Fuchs 2 NBC“. Armata gjermane gjithashtu i sëndërtoi automjetet e saj „Fuchs“. Në shkurt të vitit 2013 kompania „Rheinmetall“ fitoi kontratë nga ana e armatës gjermane me vlerë prej 37 milion eurove për prokurimin e shtatë automjeteve „Fuchs/Fox KAI“. Automjeti „KAI“ është lloji i ri i pajisur në mënyrë të veçantë për zbulimin dhe shmangjen e bombave rreth rrugës, minave

dhe mjeteve të tjera të improvizuara shpërthyes. Automjetet „Fuchs2“ kanë peshë maksimale luftarake deri në 20 ton dhe janë tërësisht amfibe. Karakteristikat kryesore të avancuara të cilat janë të inkorporuara në këtë serie janë integrimi i një motori më të fuqishëm i cili mundëson rritjen e ngarkesës së dobishme nga 4 në gjithsej 9,4 ton, varësisht versionit. Motori dhe frenat janë të avancuara në mënyrë që të Karakteristikat kryesore të përmirësuara të përfshira në këtë seri janë integrimi i një motori më të fuqishëm me shkarkime të ulëta, i cili lejon ngarkesën të rritet nga 4 tonë në një total prej 9.4 tonë në varësi të versionit. Makina dhe frenat janë azhurnuar që të përputhen me performancën më të lartë të energjisë dhe peshës. Lartësia e ekuipazhit të pasmë rritet me 145 mm dhe janë instaluar

Shfrytëzues të këtyre automjeteve (përpos versionit NBC) janë Turqia, Arabia Saudite, Holanda dhe Venezuela. Në vitin 2014 Algjeria filloi me prodhimin e tyre nën liçencë me pjesë që montohen. Parimisht do të prodhohen rreth 120 automjete për nevoja lokale. Megjithatë, deri në vitin 2024 mund të prodhohen deri në 1200 automjete për armatën algjeriane

shfrytëzues të çatisë. Përmirësime të tjera përfshijnë sistemin e automjeteve dixhitale CAN-Standard SAE J 1939 dhe një sistem qendror të inflacionit të gomave. Kabina është mjaft e madhe me një kapacitet magazinimi prej 10.5m³ për të akomoduar një sërë sistemesh për nevojat e misionit. Familja e automjeteve „Fuchs2“ përfshin automjetin anti-ajror NBC, zbulimin C4I, komandën, komunikimin dhe inteligjencën, C3I, transportuesit e mortajave dhe automjetet e luftës elektronike. Automjetet „Fuchs2“ mund të pajisen me një sërë sistemesh të armatosura, përfshirë kupolën „Rheinmetall E8“ ose stacionin e dritës RHS 609 Rheinmetall. Stacioni i armatosur RLS 609 mund të pajiset me një granatëdhës 12, 7 mm ose 40 mm për vetëmbrojtje kundër automjeteve të lehta të blinduara dhe sistemeve ajrore të armikut. RLS 609 siguron nivel të ulët të zhurmës së plasaritjeve dhe përqendrim minimal të monoksidit të karbonit. Stacioni RLS 609 që funksionon në distancë është i pajisur me një aparat fotografik CCD, një ekran me kristal të lëngët dhe një kontroll levë për funksionimin e stacionit të armatosur nga brenda automjetit. Trupi prej çeliku monokok siguron mbrojtje të plotë 360 ° ndaj plumbave të blinduar 7.62 mm. Dritaret prej xhami dhe blloqet e pamjes sigurojnë të njëjtin nivel mbrojtjeje si lëvore. Dritaret e blinduara të qitjes mund të drejtohen nga brenda automjetit. Kompletishtesë i blinduar i siguar nga IBD Deisenroth Engineering siguron mbrojtje ndaj municioneve të blinduara 12.7 mm dhe 14.5 mm, fragmente artilerie, mina anti-tank dhe anti-personel. Paketa e blinduar me hark të përpamë pasiv siguron mbrojtje ndaj granatave 30

Pajisja e disponueshme për „Fuchs2“, përfshinë NBC sistem për mbrojtje kolektive, sistem të kondicionimit, armatim të llojllojshëm, hedhës të predhave, mundësi amfibe, run flat sistem, sistem për rregullimin e presionit të rrotave, sistem për zbulimin automatik dhe për fikjen e zjarrit, intercom dhe radio pajisje për shikueshmëri të shoferit në kushte të natës, sistem për tërheqje, sistem navigacioni të automjeteve me sistem të integruar për pozicionim global, njësi ndihmëse prej 5 kE si dhe pajisje tjera ndihmëse për misione të ndryshme

mm (shpuarja e blinduar e hedhur sabot-APDS). Automjeti mund të jetë i pajisur me një intercom dhe një sistem për pamje gjatë natës radio për shoferin dhe komandantin, një sistem të integruar të pozicionimit global dhe një pajisje të navigimit të automjetit. Hyrja në stacionin e shoferit bëhet përmes dy dyerve anësore të hyrjes. Ushtarët kanë qasje të shpejtë në stacionin e ekuipazhit përmes dy dyerve të pasme që hapen jashtë ose përmes devijës së pasme të hyrjes-daljes, e cila funksionon elektrikisht. Ekuipazhi dhe shoferi mund të përdorin të dy hapjet e vendosura në çatinë e automjetit. Me paketën amfibe opsionale, automjeti është në gjendje të hyjë dhe të dalë nga uji përmes shpateve të pjerrëta dhe është plotësisht amfib. Pjesa e pasme e automjetit është e pajisur me dy helikë "Schottel", të cilat mund të rrotullohen 360 ° dhe të lejojnë një shpejtësi uji prej 10 km / h. Automjeti mund të jetë i pajisur me një sistem mbrojtjeje (NBC -Nuclear, Biological and Chemical). Transportuesi i blinduar Fuchs2 përdor një numër komponentësh automobilistikë të provuar dhe të disponueshëm në treg. Mundësohet nga motori me naftë MTU 6V 199 TE20, i cili zhvillon 425 kf dhe plotëson standardet e emetimit të EURO III, i pajisur me injeksion të drejtpërdrejtë të karburantit, shkarkim të turbulluar, ftohje të lëngshme dhe sistem elektronik të menaxhimit të motorit. Fuqia e motorit është 15.kE në 1.800 rpm. Transmetimi me gjashtë shpejtësi, plotësisht automatik ZF 6 HP602 ka një bllokues të integruar, transmetim primar STV 502 dhe transmetim sekondar STU 13000. Akset e "Fuchs2" janë azhurnuar për të mbajtur më shumë ngarkesë në rrota, shoferi mund të

aktivizojë bllokimin diferencial gjatësor dhe tërthor ndërsa është në lëvizje. Valvula e tretë e kontrollit të presionit të boshtit parandalon bllokimin e boshtit gjatë manovrave që përfshijnë frenimin emergjent. Drejtimi kontrollohet përmes transmetimit LS7FS Daimler Chrysler dhe lidh shufrat e drejtimit me dy boshtet e para. Gomat radiale 14,00 - 20 mund të pajisen opsionalisht me një "sistem të sheshtë drejtimi" të futur brenda. Istemi Qendror i Inflacionit të Gomave CTIS siguron që Fuchs 2 të ruajë lëvizjen e tij në rast të dëmtimit të një ose të gjitha gomave. Sistemi i karburantit përfshin dy rezervuarë të padepërtueshëm, të vetë-mbyllur, të montuar anash në trupin e salduar në shtëpitë e çelikut të mbrojtur. Automjeti ka një sistem elektrik 24V

me 4 bateri 200Ah dhe një gjenerator 6.5kE. Sistemi elektrik dixhital "CAN standard SAE J 1939" ofron të dhëna për gjendjen e automjetit dhe detajet e dështimit të përbërësve të sistemit të informacionit të drejtuesit. Shoferi është i pajisur me (Sistemi i Informacionit të Shoferit-DIS), i cili siguron ndjekjen e statusit në internet dhe identifikimin e defektit. Duke filluar nga viti 2007, e deri më sot, janë prodhuar më shumë se 330 automjete dhe janë porositur mbi 1000 të tjera. Operatorë momenta të këtyre automjeteve janë Gjermania, Algjeria, Emiratet e Bashkuara Arabe dhe Kuvajti.

Idriz Idrizovski

SPECIFIKIMET TJERA TË AUTOMJETEVE BLINDUESE „FUCHS 2“ JANË:	
GJATËSIA	6,83 metra
GJERËSIA	2,98 metra
LARTËSIA	2,42 metra
PESHA	22 ton
MOTOR	MTU 6V 199 TE20 diesel engine
EKUIPAZHI	2+10(shoferi, komandanti, +10 ushtarë)
ARMATIMI	sipas kërkesave
AUTONOMIA E VARGUT	700 km
SHPEJTËSIA MAKSIMALE NË RRUGË	105 km/h
MBROJTËSI BLINDUES	deri në 14,5 mm, fragmente artilerike dhe mbrojtje anti minë
TEJKALIM I PENGESËS	Deri në 60%
TEJKALIM I PENGESËS ANËSORE	Deri në 30%
TEJKALIM I PENGESËS VERTIKALE	0.7 m
TEJKALIM I HENDEKUT	1,2 m
AFTËSITË AMFIBE	Opcionale

Pushka e këmbëtorisë Garand M-1

Ikone e vërtetë e fuqisë amerikane të zjarrit

Projektuar shumë para luftës nga John Garand, një inxhinier Francez-Kanadez, pushka gjysmë-automatike M-1 ishte arma kryesore e këmbëtorisë e Armatës Amerikane nga 1941 deri në 1945. Fishekë të shtënë .30 (7,62 x 33 mm) nga tetë fishekë. , Belgjika, Holanda dhe Gjermania. Pushka M-1 kishte një avantazh të rëndësishëm ndaj pushkëve të përdorura nga ushtritë e tjera aleate dhe armike për shkak të mekanizmit të saj gjysmë-automatik. Një shigjetar mund të qëllonte aq shpejt sa mund të tërhiqte këmbëzën. Një ushtar i stërvitur ishte në gjendje të gjuante tetë plumba në 20 sekonda dhe më pas të fuste shpejt një kornizë të re plumbi pa i hequr sytë nga objektivi. Ai gjithashtu mund të mbushte pushkën e tij me municion me një plumb të thjeshtë, shënjues, të papërskueshëm nga plumbat ose zjarrvënës dhe me lehtësi relativisht ai mund ta kthente armën e tij në një granatëhedhës. Me peshë 4.3 kilogramë, pushka e John Garand ishte e lehtë për tu mirëmbajtur dhe e saktë vdekjeprurëse deri në 500 metra. Pavarësisht nga pesha e saj, ushtarët e donin atë,

Armë dhe pajisje të ndryshme të jashtëzakonshme ndikuan në rrjedhën e Luftës së Dytë Botërore, si për Aleatët ashtu edhe për fuqitë e Boshtit. Njëra prej tyre është pushka e këmbëtorisë Garand M-1. Megjithatë ushtarët ankoheshin dhe bënin shaka për peshën e M-1, arma e Garand ishte e sigurt kudo që përdorej. Shpesh, duke bërë dallimin midis jetës dhe vdekjes për ushtarët e vijës së frontit, ajo luajti një rol të rëndësishëm taktik dhe në fund të fundit një rol vendimtar në fitoren e Aleatëve mbi Gjermaninë Naziste, Italinë dhe Japoninë

dhe saktësia dhe qëndrueshmëria e pushkës u theksua nga gjeneralët, si dhe nga ushtarët. Kështu, në fillim të vitit 1942, gjenerali Douglas A. MacArthur, komandanti më vonë i forcave tokësore Aleate në Batalionin e Paqësorit, i tha M-1: "Në kushtet e luftimit, ai veproi pa defekte mekanike dhe kur përdorej në strehimore nuk kishte vonesa për shkak të pluhurit ose papastërtive. "Ajo ishte në veprim pothuajse të vazhdueshëm për rreth një javë pa pastruar ose lubrifikuar". Dhe gjeneral-lejtnant George S. Patton, komandant i Armatës së Tretë Evropiane në 1944-1945, gjithashtu tha se ai mendonte se pushka M-1 ishte arma më e mirë luftarake e projektuar ndonjëherë. Pushka M-1 nuk ishte elegante, por ishte e fortë, e përshtatshme për prodhimin masiv, qëllonte shpejt dhe ishte shumë e lehtë për rekrutët e rinj që të mësonin të trajtonin.

Njeriu prapa pushkës M-1, John Cantius Garand, lindi më 1 janar 1888, në St. Remy, një qytet i vogël rreth njëzet milje larg Montrealit, Quebec, Kanada. Në moshën 11 vjeç, ai u transferua me familjen e tij në Connecticut. Xhoni ndoqi shkollën deri në moshën 12 vjeç dhe më pas filloi të punojë, duke pastruar dyshemetë në një fabrikë tekstili. Si një djalë studiues ai u magjeps nga makineritë përreth tij dhe shpejt e përdori kohën e tij të lirë për të mësuar më shumë rreth mekanikës. Në moshën 18 vjeç, ai u punësua si makinist. John u bë një prodhues mjetesh dhe matësish, përfundoi disa kurse dhe shkoi për të punuar në fabrikën e veglave Brown & Sharp në Providence, Rhode Island. Si një dizajner i ri i veglave të makinës, ai e gjeti veten në mes të një revolucioni në modelimin e veglave të makinës pasi industria në rritje e automjeteve gjithnjë e më shumë kërkonte komponentë të përpunuar me saktësi. John mësoi shumë në Brown dhe Sharp, veçanërisht rreth integritet të dizajnit me makineritë e prodhimit. John Garand i pëlqente armët dhe gjuajtja me hark, kështu që ai filloi të hartonte armë si një hobi. Pasi lexoi për problemet mekanike të Armatës Amerikane me armët gjatë Luftës së Parë Botërore, ai projekttoi një mitraloz të lehtë. Ushtria pranoi ofertën e modelit, dhe drafti i planit u zgjodh përfundimisht nga ministria e atëhershme e luftës. Ai u emërua në Byronë e Standardeve të SHBA në gusht 1918 dhe u ngarkua me përsosjen e armëve. Garand përfundoi punën për prototipin e tij brenda 18 muajsh, por Lufta e Parë Botërore

mbaroi dhe ushtria humbi interesin. Sidoqoftë, shpikësi i ri këmbëngulës u mbajt si një inxhinier konsulent. Ai tani ishte i njohur në botën e bërjes së armëve. Në nëntor 1919, Garand u caktua në Arsenalin historik të Armëve të SHBA në pjesën perëndimore të Massachusetts, Springfield. I themeluar në vitin 1777 nga gjenerali George Washington dhe shefi i tij i artilerisë, koloneli Henry Knox, arsenalin u përdor për të ruajtur musketë, topa dhe armë të tjera gjatë Revolucionit Amerikan.

Më vonë, atje u prodhuan municione, pistoleta dhe 800,000 musketa. Springfield Arsenal më vonë u bë qendra kryesore federale për prodhimin e armëve të vogla. Në Springfield, John Garand kaloi pjesën tjetër të karrierës së tij, duke u bërë një oficer i lartë dhe duke dhënë një kontribut unik në fuqinë e zjarrit të këmbësorisë amerikane gjatë Luftës së Dytë Botërore. Kur u pyet për të hartuar një pushkë gjysmë-automatike të këmbësorisë për ushtrinë, ai iu referua përvojës së tij në Brown dhe Sharp. Armë të tilla do të kërkojnë përpunim dhe montim preciz, me një model që përfshin funksionalitetin dhe parashikueshmërinë. Por gjërat duhej të ndryshonin në Armët Springfield nëse armët e këmbësorisë me cilësi të lartë do të prodhoheshin në masë. Garand e kuptoi se arma që ai i dha emrin e tij në serinë e pushkëve legjendare Springfield nuk arriti të ishte as pjesë e armëve që armatës i duheshin në Luftën e Parë Botërore. Gjatë luftës, Springfield Arms prodhoi më shumë se 265,000 pushkë Springfield M1903, por ato nuk ishin të mjaftueshme për të

çuar më tej përparimin e fabrikës. Lufta provoi të ishte një goditje e prestigjit të Armëve Springfield, nga e cila nuk u rikuperua kurrë plotësisht, për shkak të aftësive të prodhimit që ishin të vjetruara dhe të papërshtatshme për prodhimin e armëve të zjarrit moderne. Kur ai filloi të punonte në Springfield, studioja Garand donte të azhurnonte objektet e saj të prodhimit. Ai arriti në përfundimin se fabrika po prodhonte një pushkë të gabuar. Pushka Springfield M1903 ishte një pushkë e mirë këmbësorie,

por ishte e vështirë të prodhohej duke përdorur mjete moderne makinerie. Washtë projektuar të ndërtohet nga armë të afta me një ritëm të qetë dhe me një forcë të madhe pune. Garand e kuptoi se koha dhe fuqia punëtore e aftë gjithmonë mungonin gjatë luftës, kështu që ai besoi se e vetmja rrugë logjike ishte të linte M1903 dhe të fillonte përsëri. Projektimi i pushkës britanike "Anfield M1917", prodhuar gjatë Luftës së Parë Botërore, kishte avantazhin e bërjes me mjete makinerie dhe punë të pakualifikuar. Në vitin 1919, Garand filloi të hartonte skica për një pushkë të re. Ai u bë një shtetas i SHBA në 1920 dhe u kualifikua për shërbimin civil me një pagë vjetore prej 3,500 dollarë. Kështu, ai humbi çdo shans fitimi që do të fitonte si një shpikës privat. Ai nisi një udhëtim të gjatë dhe të mundimshëm për të krijuar një pushkë moderne këmbësorie të përballeshme. Problemi i tij kryesor ishte Komiteti Ushtarak i Armëve, i cili u përpoq të projektonte një pushkë që do t'i përshtatej ekuipazheve të këmbësorisë, kalorësisë dhe tankeve. Duke njoftuar kriteret e saj

për një pushkë të re këmbësorie në 1926, ushtria donte të përdorte sa më shumë pjesë të M1903 të vjetër dhe të përdorte plumbin standard .30-06, nga të cilët kishte miliona rezerva. Garand kaloi orë të gjata, vit pas viti, gjatë viteve 1920 dhe fillimit të viteve 1930, duke hartuar një pushkë që do të plotësonte specifikimet e armatës. Duke bërë shumë punë në kohën e tij të lirë gjatë 15 viteve të ardhshme, ai bëri dizajne paraprake, detaje pune dhe dizajne të mëtejshme. Ndërsa punonte në Punëtorinë Eksperimentale të Springfield, ai planifikoi ndërtesa dhe makina të reja të nevojshme për të prodhuar armë. Përfundimisht, struktura e armëve u bë një nga fabrikat më të përparuara të përpunimit të metaleve në botë. John Garand finalizoi prototipat e pushkës së tij në fund të viteve 1920 dhe në fillim të viteve 1930, dhe më në fund ato u patentuan në emrin e tij në

kontraktorë armësh. Karakteristikat teknike të kësaj arme janë interesante, sepse pushka peshon 4.3 kg, gjatësia e armës është 1.100 mm, gjatësia e tytës është 609.6 mm dhe merr tetë fishekë në kalibër .30-06. U ngarkua nga lart me një kornizë prej tetë plumbash dhe korniza skeletore pasi u qëllua plumbi i fundit u hodh lart, duke prodhuar një tingull dallues që ishte lehtësisht i njohur për trupat aleate gjatë luftimeve të Luftës së Dytë Botërore. Sistemi i funksionimit të pushkës bazohet në kthimin e një pjese të gazrave të barutit që shtynë grilen, e cila me rrotullimin në tytë e kyç me dy thitha, gjë që provoi të ishte një sistem i sigurt dhe i mirë për shfrytëzim në kushtet e luftimit. Pushka kishte një pamje mekanike të pasme me dioptri shumë të qartë dhe të zgjidhur mirë, e cila mundësonte zjarr preciz, madje edhe në distanca më të mëdha se dyqind metra, që është një

u treguan të gabuara. Krahasuar me pushkët e tjera të epokës së Luftës së Dytë Botërore (pushka e këmbësorisë Lee Anfield, 303 e Britanisë, pushkët ruso-belge Mossin-Nagant dhe Springfield amerikane), arma e Garand ishte një përparim i madh në hartimin e pushkëve luftarake. Anfield dhe Mauser i Gjermanisë dolën më mirë, por M-1 gjuajti më shpejt, po aq saktësisht, dhe mund të mbahej lehtësisht në çdo situatë fushe beteje. Edhe në trajtimin e përafërt, ai përsëri gjuante dhe mund të çmontohej në tokë për sekonda. Pushkët M-1 do të provonin efektivitetin dhe sigurinë e tyre në shkretëtirat ranore të Tunizisë dhe Marokut, baltën e dimrit italian, ishujt e mjegullt Aleutian, kënetat dhe xhunglat e Guadalcanal dhe Guinea e Re, ishujt korale të Tarava dhe Okinawa, dhe borën dhe akullin. . Pushkët moderne gjysmë-automatike si Pushka Gjermane

1934. Megjithëse u miratua zyrtarisht nga Ushtria në 1932 pas provave rraskapitëse si një pushkë standarde këmbësorie, ajo nuk hyri zyrtarisht në shërbim dhe nuk zëvendësoi pushkën Springfield M1903 deri në 1936. Prodhimi filloi në vitin 1937 dhe modeli i parë i prodhimit të pushkës Garand M-1 u prezantua me sukses më 17 korrik 1937. Prodhimi filloi ngadalë dhe vetëm një numër i vogël ishin në dispozicion në vitin 1939. Kur Shtetet e Bashkuara hynë në Luftën e Dytë Botërore, një ditë pas sulmit në Pearl Harbor në Dhjetor 1941, pushkët M-1 ishin ende në mungesë. Shumica e njësive të trupave të armatës dhe marinsave ishin ende të pajisura me pushkë Springfield. Por shpejt filloi prodhimi masiv i armëve që do të revolucionarizonin fuqinë e zjarrit të këmbësorisë amerikane. Deri në fund të luftës në 1945, Springfield Weapons kishte prodhuar 4.5 milion M-1, me një milion tjetër të prodhuar nga tre

rezultat i shkëlqyeshëm në kushtet e luftimit. Një gjuajtës i stërvitur mund të gjuante deri në 50 plumba në minutë, e cila ishte një forcë e madhe zjarri krahasuar me pushkët revole, të cilat u përdorën kryesisht për të armatosur njësitë e këmbësorisë së Boshtit. Mina trombone mund të lëshohej nga pushka, duke lejuar një ushtar të stërvitur mirë të çaktivizonte mbrojtjen e vendosur të armikut dhe automjetet e blinduara. Garand M-1 kishte një bajonetë ushtarake amerikane M1905, 40.6 cm të gjatë dhe gjatë prodhimit ushtarak u prezantua M1942, i cili kishte pjesë plastike në vend të atyre të shtrenjta prej druri. Për pushkën M-1 u prezantua një bajonetë më e shkurtër M-1 e krijuar për atë armë të gjatë 25,4 cm.

Shumë ekspertë të armëve të zjarrit në vitet 1930 dyshuan në saktësinë dhe aftësitë e pushkës gjysmë-automatike Garand, por ato

43 dhe Rusia Tokarev SVT-40 nuk mund të maten për sa i përket forcës dhe lehtësisë së përdorimit të M-1. Japonezët zhvilluan një prototip pushke gjysmë automatike, por kurrë nuk arritën në fazën e prodhimit. Ushtria Britanike testoi Garand M-1 si një zëvendësim të mundshëm të armës së saj Mark III Lee Anfield, por u refuzua pas një serie provash në kushte të simuluar luftarake. M-1 është bërë një pjesë e domosdoshme e arsenalit të armëve të vogla amerikane për më shumë se dy dekada, duke marrë pjesë në të gjitha teatrot e operacioneve, në të gjitha llojet e terrenit dhe kushtet ekstreme të motit, dhe në çdo fushatë dhe betejë, të madhe dhe të vogël, në të cilën luftuan trupat amerikane dhe marinsat. Komandantët ushtarakë vlerësuan armët e Garand dhe u pranua se ai u dha këmbësorisë amerikane një avantazh të madh ndaj armiqtë të tyre. Është përdorur më

vonë në Luftën Koreane të viteve 1950-1953 dhe në ditët e para të Luftës së Vietnamit. Karabina kompakte M-1, me një kornizë prej 15 fishekësh në kalibër 7.62 mm, u krijua për përdorim ku mund të bartet ose ruhet në një hapësirë të kufizuar. Ajo u përdor nga parashutistët, marinsat, tankistët dhe disa njësi të këmbësorisë në shumë fusha beteje. Përparësia e tij ishte në lehtësinë e trajtimit dhe kapacitetin më të madh të kornizave të municionit. Kornizat për 30 plumba ishin gjithashtu në dispozicion. Karabina M-1 qëndroi në shërbim aktiv në Ushtrinë Amerikane deri në fillim të viteve 1960 dhe u përdor më vonë nga shumë forca të armatosura të vendeve të botës së tretë. Ndikimi i M-1 në fushën e betejës stimuloi forcat aleate dhe armike për të rritur përdorimin e armëve gjysmë automatike dhe plotësisht automatike, si dhe për të zhvilluar lloje të reja të armëve të zjarrit të këmbësorisë. M-1 provoi të ishte një moment historik në zhvillimin e armëve të vogla dhe një element kryesor në arsenalin amerikan. Për punën e tij meritorë në Springfield Weapons, Garand u dha Medalja e Meritës në 1941 dhe Medalja e Meritës në vitin 1944. Ai nuk mori honorare ose ndonjë kompensim tjetër monetar përveç pagës së tij modeste si nëpunës civil, dhe ai i dha të gjitha patentat e tij lirisht qeverisë. Një projektligj u prezantua në Kongres për t'i dhënë atij 100,000 \$ në vlerësim të përpjekjeve të tij, por fatkeqësisht nuk u miratua.

Shumë pushkë M-1 u riparuan ose rindërtuan në fund të Luftës së Dytë Botërore. Pasi forcat amerikane u përfshinë në Luftën Koreane, Departamenti i Mbrojtjes vendosi që ishin të nevojshme më shumë pushkë Garand dhe kontratat u dhanë për disa fabrika armësh amerikane që prodhuan 500,000 pushkë midis 1953 dhe 1956. Shumë vende të NATO-s miratuan M-1 pas vitit 1948 dhe 100,000 pushkë të tjera Garand u prodhuan në Itali nga Beretta, duke përdorur mjetet Winchester. Trupat Detare në vitin 1951 miratuan versionin e pushkës M-1C me pamjen e tyre optike si pushkë snajperin e tyre zyrtar, dhe Flota Detare miratoi gjithashtu Garand M-1 të NATO-s të ridizenjuar 7.62 mm. Pushka M-1 qëndroi në Ushtrinë e Shteteve të Bashkuara deri në vitin 1957, kur u zëvendësua nga pushka më e lehtë, plotësisht automatike M-14. Disa vjet pasi doli nga prodhimi, pushka Garand mbeti në shërbim me Gardën

Kombëtare të SHBA dhe ushtritë e shumë vendeve të tjera, duke përfshirë Greqinë, Danimarkën, Turqinë, Italinë, Kilin, Kosta Rikën, Guatemalën, Haitin, Hondurasin, Filipinet, Tajvanin dhe Tunizinë . Një avantazh që M-1 Garand ka mbi M-14 nuk lidhet me luftimet. Bilanci dhe linjat e sheshta e bëjnë atë një zgjedhje ideale për një ushtrim kompleks ekspozitës, në të cilin pushka rrotullohet në drejtime të ndryshme, hedh dhe kap si një shkop. Ndërkohë, M-1 Garrand përdoret akoma nga toga e njohur e Korpusit Detar të SH.B.A.-së për ekspozitat e armëve, si dhe nga shumë njësi nderi të shumë ushtrive anembanë botës. Pasi siguroi Shtetet e Bashkuara me armë të pashembullt në Luftën e Dytë Botërore, John Garand mbeti në Springfield Weapons si konsulent, duke besuar se do të merrte një lloj kompensimi. Por megjithëse puna e tij u pranua gjerësisht, një çmim i tillë nuk erdhi. Ai doli në pension në

1953 dhe vdiq në heshtje në moshën 86 vjeç në Springfield më 16 Shkurt 1974.

Sot, pushka e tij M-1 vlerësohet nga tregtarët e armëve, koleksionistët dhe shigjetarët. Në këtë botë të re të armëve plastike dhe metalike të zhveshura, pushka M-1 mbetet një simbol i bukurisë së qëndrueshme, por edhe i inteligjencës, teknikës dhe teknologjisë së armëve amerikane. Një kult i vërtetë i adhurimit të pushkës M-1 ekziston në Shtetet e Bashkuara, ku veprojnë shoqatat e koleksionistëve dhe tifozët e kësaj arme, e cila vlerësohet dhe respektohet atje si gjigandi i pashmangshëm i fitores së Aleatëve në Luftën e Dytë Botërore. Nga tabelat në panairët e armëve, te pistat deri te poligonët, pushka M-1 është një ikonë e vërtetë e fuqisë amerikane të zjarrit.

Aleksandar Stojçevski

Gara për epërsi në pjesën e mbështetjes së zjarrit artilerik

Për të qenë konkurrues globalisht, në terma ushtarakë, duhet të zhvilloni vazhdimisht teknologji të reja dhe të jeni në hap pa kompromis me armatat tjera. Në kontekstin e specifikimeve teknike për armë dhe sisteme të caktuara, ne vërejmë se ato janë nga burime të hapura dhe nuk përbëjnë informacion të klasifikuar. Meqenëse nuk është e mundur të krahasohen të gjitha sistemet ekzistuese, në këtë numër të revistës "Mburoja", krahasuar me disa kritere, ne veçojmë disa pjesë artilerie aktuale nga armata të ndryshme në botë.

Obusët vetëlëvizës

„M109A6 Paladin“ është një obus vetëlëvizës i armatës amerikane, i cili është në përdorim që nga viti 1992. Armata amerikane në mënyrë të përsëritur është përpjekur ta zëvendësojë këtë obus me avion vetëlëvizës "Crusader" dhe "NLOS-C" (automjeti "Future Combat Systems"). Versioni i fundit i familjes "M109" është "M109A7", i cili ka qenë në përdorim operacional që nga viti 2013. Ky obus ka 4 anëtarë të ekuipazhit. Ky obus vetëlëvizës u krijua fillimisht nga Divizioni i Sistemit "Ground", aktualisht "BAE Systems Land and Armaments". "M109" në versione të ndryshme është pjesë e armatimit të shumë armatave në botë. Si një version bazë, ky obus u përdor për herë të parë në luftën e Vietnamit.

„K9 Thunder“ është një obus vetëlëvizës i armatës së Koresë së Jugut. Prodhues i këtij obusi është „Hanwha Defense“. Ky obus daton nga viti 2018 prodhohet edhe në versionin „K9A1“. „K9A1“ dhe është tërësisht i digjitalizuar dhe mund të lëshojë predha të vargut më të madh. Ky obus përbëhet nga 5 anëtarë të ekuipazhit.

Në përgjithësi, të gjitha armatat në botë për një periudhë kohe bëjnë analiza krahasuese të statusit aktual të armatimit dhe pajisjeve si dhe bëjnë parashikime të ndryshme afatgjata për zhvillimin e sistemeve, armatimeve dhe mjeteve të tjera të përdorimit në lidhje me armatat tjera në botë

Sqarim tabelar krahasues të karakteristikave kryesore taktiko-teknike të obusëve vetëlëvizës					
Emri	Armatimi kryesor (gyp-too)	Vargu maksimal		Regjimi i oqtes	Kapaciteti i transportit autonom të municionit
		Me municion standard	Me municion të vargut më të madh		
M109 Paladin	155mm 39 kalibër	22,6 km	40 km (Excalibur)	4 predha në minutë	39
K9 Thunder	155mm - 52 kalibër	30 km	55-60 km	8 predha në minutë	48
PLZ-05	155mm 52 kalibër	30 km	50+ km	8 predha në minutë	30
PzH 2000	155mm 52 kalibër	30 km	55-60 km	10 predha në minutë	60
CAESAR	155mm 52 kalibër	30 km	55-60 km	6 predha në minutë	18

Është prodhuar në vitin 1999, ndërsa „K9 Thunder“ për herë të parë është përdorur në vitin 2010 në ballafaqimin me armatën e Koresë së Veriut.

„PLZ-05“ është një obus vetëlëvizës i armatës së RP së Kinës. Për herë të parë ky obus hynë në përdorim operativ në kuadër të armatës së RP të Kinës në vitin 2008. Si armatim gjendet dhe përdoret vetëm në RP të Kinës. Prodhues i këtij obusi është „Norinco“. Ky obus përbëhet prej ekuipazhit 4 anëtarësh.

„PzH 2000“ („Panzerhaubitze 2000“) është një obus vetëlëvizës i armatës së Gjermanisë. Prodhues të këtij obusi janë „Krauss-Maffei Wegman“ (KMW) dhe „Rheinmetall“. Ky obus përbëhet nga një ekuipazh pesë anëtarësh. има петчлена

послуга. Për herë të parë ky obus hynë në përdorim operativ në kuadër të armatës së Gjermanisë në vitin 1998. Përdorimi i pare luftarak i këtij obusi është në vitin 2006 në Afganistan.

„CAESAR“ e është një obus vetëlëvizës i armatës së Franës. Prgogarmi „CESAR“ (CAESAR) është zhvilluar nga kompania „Nexter Systems dhe Renault“ – R. e Franës dhe e nejtja është krijuar për t'i zëvendësuar sistemet aktuale artilerike: topi 155 mm TRF1 dhe obusi vetëlëvizës 155 mm AUF1 të cilat ende janë në përdorim operativ në kuadër të armatës së R. së Franës. Ky obus përbëhet nga një ekuipazh nga 4 deri në 5 anëtarë. Programi „CESAR“ zyrtarisht u lansua në vitin 2004. Sistemet e para u porositën gjatë vitit 2008.

Sistemi i ri raketeor LRSVM M18 „Oganj”

Më 18 qershor 2020 në poligonin ushtarak në Nikinci, armata serbe realizojë qitje me sistemin e ri raketeor LRSVM M18 „Oganj”. Shkurtesa e LRSVM do të thotë „Lazer Raketeor Vetlëvizës Shumëgypor Modular”. Por çfarë është e re te ky sistem raketeor? Në bazë të shasisë së kamionit për nevoja ushtarake FAP 2026, është zhvilluar sistem i ri raketeor modular, nga i cili mund të lansohen një spektër i tërë i raketave të reja dhe të vjetra zbuluese dhe jozbuluese me varg maksimal deri në 50 km, që prodhohen nga ana e industria dedikuese e R. së Serbisë. Gjegjesisht, nga sistemi mund të lansohen raketa jozbuluese të kalibrit deri në 122 mm, 128 mm, dhe raketat zbuluese ALAS, Koshava1 dhe Koshava 2. Raketat jozbuluese lansohen nga kontenjerët e mbushur shumëgypor, përderisa raketat zbuluese lansohen nga kontenjerët e lansuar parimisht të dedikuar për raketat ALAS. Në automjet mund të vendosen nga 2 deri në 8 kontenjerë lansues varësisht prej asaj se a do të veprohet me raketa zbuluese apo jozbuluese, ose me ndonjë kombinim prej të dyjave. Kabina e automjetit është e dedikuar për ekuipazhin 4 anëtarësh,

është e blinduar dhe mbron nga armatimi i lehtë këmbësorik dhe nga shrapnelët e predhave artilerike. Në pjesët anësore të kabinës janë vendosur nga 2 dyer të cilat janë të pajisura me dritare të blinduar, ndërsa për vetëmbrojtje në pjesën e kulmit të automjetit има отвор каде е поставена отворена купола со постамент за тежок митралез, со калибар од 12,7 mm. Automjeti është i pajisur me një sistem navigimi inercial në

kombinim me një sistem navigimi satelitor të lidhur me sistemin e kontrollit të zjarrit, në mënyrë që të automatizojë synimin. Ajo është gjithashtu e pajisur me një sistem të komunikimit radio për transmetimin e mesazheve zanore dhe të dhënave, të nevojshme për operacionet luftarake. Përndryshe, menaxhimi i platformës së lëshimit kryhet përmes një sistemi elektronik, i destinuar për rregullimin e nivelit, lartësisë dhe azimitit.

Versioni i ri i tanksit serb M-84 AS1

Në fillim të qershorit, versioni i fundit i modernizuar në mënyrë të konsiderueshme i tanksit M-84, i shënuar si M-84 AS1, iu prezantua ministrit të mbrojtjes të Republikës së Serbisë në TRC Çaçak. Instituti Teknik Ushtarak nga Beogradi, TRZ Çaçak dhe kompani të tjera janë të përfshira në zhvillimin e versionit të ri të tanksit. Sipas njoftimeve të zyrtarëve të mbrojtjes, në fazën e parë të tanksit do të modernizohen ose instalohen 9 nënsisteme të reja, dhe në fazën e dytë 12 nënsisteme të tjera. Në shikim të parë, më e dukshmeja është përdorimi i blinduar reaktiv nga modulet ERO M19 dhe M99 të montuara në kupolë dhe trup. Në çatinë e kupolës luftarake, ekziston një stacion luftimi i telekomanduar me një mitraloz të rëndë 12,7 mm (me shumë mundësi M87), i destinuar për veprim në caqe në tokë dhe në ajër. Kupola gjithashtu ka një sistem pamje panoramike TOMS (rotullim 360 °) nga kompania Teleoptic, e cila ka një distancë lazer (matja e distancës deri në 10 km), kamera televizive CCD me kënd të gjerë, aparat fotografik bardh e zi me kënd të vogël të shfaqjes dhe aparat fotografik termik. Gjithashtu është instaluar një pol dixhital meteorologjik i pajisur me PIRS (sistemi radar i zbulimit pasiv) dhe sensorë për zbulimin e rrezatimit lazer. Ndërsa për nevojat e shoferit, në hapjen e tij instalohen kamera termike. Komandanti i Sistemit të Informacionit ka një kompjuter me GPS të integruar dhe një procesor të shpejtë

të integruar me të gjitha mjetet, dhe sistem të ri kompjuterik në kombinim me sistemin PIRS, sensorë të rrezatimit lazer dhe kamera që rrisin ndjeshëm ndërgjegjësimin e ekuipazhit për situatën në tokë, pra në fushëbetëje. Transmetimi i të dhënave të marra nga kamerat tek ekuipazhi realizohet përmes 5 monitorëve LED, njëri prej të cilëve është i integruar për shoferin dhe pushkatarin, dhe 3 janë të integruar për komandantin e tankut. Fikësit të rinj të zjarrit do të instalohen në tank e gjithashtu do instalohet edhe një tub i ri me një kalibër prej 125 mm do të vendoset në kupolën luftarake për topin 2A46. Në të njëjtën kohë, janë zhvilluar predha të reja për topin, siç është predha aktuale nën emërtimin

M86A1 dhe kalibri i poshtëm me emërtimin PKO-TM PPU 2019 FM5.

Sipas planeve të paralajmëruara të modernizimit, faza e parë duhet të përfundojë në TRZ Çaçak dhe duhet të fillojë në fund të vitit dhe të përfundojë deri në vitin 2025, që do të thotë në këtë periudhë duhet të modernizohen mbi 200 tanke dhe faza e dytë e modernizimit duhet realizuar deri në vitin 2030. Në fazën e dytë, është planifikuar të vendoset një shtytës tanku më i fuqishëm, të vendoset një sistem krejtësisht të ri dixhital të menaxhimit të zjarrit dhe më shumë pajisje tjera.

Muzeu i tankeve në Kubinka

Muzeu i Tankeve Kubinka daton që nga viti 1972 në vendin e një ish-vendi të provave luftarake të blinduara të Bashkimit Sovjetik. Kjo zonë, deri në vitin 2014, ishte një zonë e ndaluar për publikun, duke pasur parasysh faktin se përveç testimit të automjeteve të tyre të blinduara të reja në të njëjtën zonë gjatë Luftës së Ftohtë, u testuan edhe automjete të blinduara nga SH.B.A. dhe Evropa Perëndimore që ishin dërguar nga fushat e betejës. dhe zonat e konfliktit në Lindjen e Mesme, Afrikë, Vietnam në Kubinaka, për të parë pikat e forta dhe të dobëta të tyre. Në vitin 2016, ky muze u bë një degë, pjesë e parkut të ri dhe më të madh tematik "Patriot", në mënyrë që pajisjet, ekspozitat dhe mjetet e ndara të ndahen në dy lokacione - një pjesë e vendndodhjes së vjetër dhe tjetra në parkun ushtarak të sapo ndërtuar.

Gjashtëdhjetë për qind e ekspozitave të muzeut janë automjete të blinduara të bëra sovjetike, ndërsa pjesa tjetër janë hungareze, franceze, kanadeze, polake, japoneze, amerikane dhe të tjera. Muzeu vizitohet nga rreth 180,000 vizitorë në vit. Vendndodhja e muzeut është një vend ku një herë në vit një i ashtuquajtur ndërkombëtar "Tank Biathlon", ku ekuipazhet e tankeve nga disa vende konkurrojnë me njëri-tjetrin në menaxhim të aftë, të shtënat, kapërcimin e pengesave dhe procedurat e ndryshme taktike. Këto gara zhvillohen brenda disa ditësh, zakonisht pesë deri në shtatë, varësisht nga numri

Një nga muzetë më të mëdhenj të tankeve në botë, natyrisht është Muzeu i Tankeve në Kubinka - Rusi. Gjashtëdhjetë për qind e ekspozitave të muzeut janë automjete të blinduara të prodhuara nga Bashkimi Sovjetik, ndërsa pjesa tjetër janë hungareze, franceze, kanadeze, polake, japoneze, amerikane dhe të tjera. Muzeu vizitohet nga rreth 180,000 vizitorë në vit

i pjesëmarrësve.

Në koleksionin e tij të automjeteve të blinduara, muzeu në Kubinka ka lloje mjaft unike dhe të rralla të tankeve dhe automjeteve të blinduara, siç është e vetmja gjermane e mbetur "Panzer VIII Maus", autobusi vetëlëvizës 60 cm "Karl-Great", një rrotë e madhe për pastrimin e minave fusha etj. Ekspozitat e ekspozuara në muze janë vendosur në disa pavione. Pavioni i parë strehon tanke dhe artileri të rëndë sovjetike. Në hyrje të pavijonit është vendosur tank i rëndë "IS-3", brenda ju mund të shihni artileri vetëlëvizës "SU-152", e bërë në vetëm 25 ditë gjatë luftës, e vetmja mostër e mbetur e tankit "T-35" "Dmth

tanku me pesë kupola të ndara dhe një ekuipazh prej 11 anëtarësh që është në gjendje të funksionuar. E vetmja tank me katër shina "Objekti 279" me një formë specifike, i cili është projektuar posaçërisht për zonat malore në vendet Nordike, është gjithashtu i ekspozuar në këtë pavijon. Tanket me madhësi të mesme dhe artileria vetëlëvizëse janë vendosur në pavijonin e dytë. Ekspozitat përshkruajnë zhvillimin e tankeve sovjetike me madhësi të mesme T-34 deri në ditët e sotme në përdorim. Përveç numrit të madh të tankeve që janë të ekspozuara në këtë pjesë të muzeut, ekspozohen edhe lloje municionesh me seksionet e tyre kryq, duke treguar rritjen dhe zhvillimin e "T-34" nga modelet e para deri në modelin e fundit, tanket "T-55", "T-64", "T-72", "T-80" etj. Pavijoni i tretë i kushtohet ish tankeve sovjetike të lehta, por edhe atyre që janë ende në përdorim. Shumë nga ekspozitat në vitin 2016 nga ky pavijon u zhvendosën në parkun ushtarak "Patriot" i cili ndodhet 15 km nga muzeu ushtarak "Kubinka". Automjetet luftarake të këmbësorisë, automjetet e blinduara dhe transportuesit me prejardhje sovjetike mbushin pavijonin e katërt. Përveç automjeteve të ekspozuara në këtë pavijon, ka kukulla të veshura me uniforma origjinale tankesh që ishin në përdorim nga 1935 deri në 1942. Ata u vendosën pranë automjetit të parë të blinduar të prodhuar në Bashkimin Sovjetik. Një koleksion i automjeteve të blinduara amerikane, britanike dhe kanadeze dhe tankeve janë vendosur në pavijonin e pestë. Disa nga ekspozitat

u morën përmes një shkëmbimi me Muzeun Ushtarak të Automjeteve të Armatosura në Bovington, Britani, por ka edhe disa që janë plaçkë lufte nga zonat e konfliktit pas Luftës së Dytë Botërore. Disa nga ekspozitat në koleksion: "Mk V" Rhombus ", " Mk VII "Churchill-Crocodile", "Mk 13" Centurion ", " Scorpion FV101 ", " M48A3 ", " M60A1 ", " M113 ACAV "etj. . Në vitin 2016, nga kjo pjesë e muzeut, një pjesë e ekspozitave u zhvendos në parkun ushtarak "Patriot". Një koleksion jashtëzakonisht i rrallë dhe i madh i automjeteve të blinduara me origjinë gjermane nga Lufta e Dytë Botërore është vendosur në pavijonin e gjashtë. Disa nga ekzemplarët e shquar janë: ekzemplari i vetëm i tankut më të rëndë të prodhuar ndonjëherë, PzKpfw VIII Maus3, Ilaçi i vetëm dhe më i madh vetëlëvizës 600 mm Karl-Gerät, një nga gjashtë tanket e mbetura Tiger në botë, King Tiger. Ferdinand, silur me tokë vëmje B1a Goliath dhe të tjerët. Pavioni i fundit i muzeut deri në fillim të vitit 2016 ishte i mbushur me pajisje me origjinë franceze, japoneze, hungareze, kineze, çeke, jugosllave, italiane dhe të tjera të huaja. Por me formimin e Parkut Ushtarak Patriot, shumë prej ekspozitave janë zhvendosur në një vend të ri. Parku Ushtarak Patriot Theme, i cili është vetëm 15 km nga Muzeu i Tankeve, është një nga parqet më të mëdha ushtarake në botë, dhe është gjithashtu një muze ushtarak. Ajo u hap në 2016 nga Presidenti i atëhershëm rus Vladimir Putin. Një sipërfaqe prej 80,000 m2 strehon mbi 5000 ekspozita dhe pajisje ushtarake; 46,000 m2 zë hapësirën e pavijonit ku ekspozohen ekspozitat ndërsa 34,000 m2 e mbetur është një hapësirë e hapur mbi të cilën vendosen mostra të pajisjeve ushtarake dhe segmentit argëtues ndërveprues. Vetë parku është i ndarë në një segment muze, një ekspozitë dhe një segment interaktiv sportiv dhe argëtimi. Segmenti i ekspozitës ka për qëllim organizimin e llojeve të ndryshme të ngjarjeve, të tilla si konferenca, simpoziume, ekspozita, takime dhe të ngjashme. Në ofertën e saj, kjo pjesë ka pajisje multimediale shumë të përparuara, si dhe hapësirë për rreth 500 pjesëmarrës, dhe ka dhoma të veçanta VIP. Pjesa e muzeut ndodhet në 11 pavione dhe është e ndarë në disa njësi tematike. Para pavijoneve në hapësirën e hapur, janë vendosur 270 copë armë të ndryshme. Avionë, helikopterë, automjete të blinduara, tanke, raketa hapësinore, sisteme anti-ajrore dhe shumë pajisje të tjera që kanë qenë ose kanë qenë në përdorim në forcat e armatosura ruse për dekadën e fundit. Pjesa më e madhe e pajisjeve ushtarake të ekspozuara mund të arrihen, preken dhe fotografohen lirisht. Pavionet në të

cilat ekspozohen ekspozitat historike janë të ndërlidhura por, megjithatë, janë të ndarë në disa njësi tematike. Megjithëse të gjitha janë zbuluar në mënyrë moderne me mjete shumë vizuale, mbase më interesantja nga të gjitha është tërësia kozmike. Ky seksion mbulon pjesë të programit hapësinor siç janë: kabina e kapsulës hapësinore, sediljet e astronautëve nga fluturimet e caktuara hapësinore (misionet), pajisjet e lundrimit satelitor, eksplorimi hënor, gjeodezia satelitore, komunikimet dhe telekomunikacioni, pjesët e avionëve. Bashkimi "etj. Një ansambël tjetër tematik që është pjesë e kësaj pjesë muzeale i kushtohet zhvillimit historik të automjeteve të blinduara, si dhe luftës së forcave sovjetike gjatë Luftës së Dytë Botërore. Në këtë pjesë, 60 automjete të blinduara janë të ekspozuara në 3 pavione (shumë nga ekspozitat e sekuestruara janë marrë nga muzeu i tankeve "Kubinka"), kryesisht me origjinë sovjetike, por ka

edhe nga vende të tjera. Një ekspozitë interesante në këtë pjesë është seksioni i "T-55", ku mund të shihni plotësisht funksionimin e kësaj rezervuari. Në 2 pavionet e muzeut ndodhen një numër i madh automjeteve që u përdorën gjatë luftës nga Aleatët (Rusia, SHBA, Mbretëria e Bashkuar, Kanada, etj.). Disa ekspozita të ekspozuara janë të vetmit ekzemplarë të mbetur ose vetëm disa të tjerë në botë. Dy pjesët e fundit në muzeun e ekspozuar i kushtohen zhvillimit të teknologjisë bërthamore dhe luftimeve dhe përvojave nga fusha e betejës në Siri. Pjesa e tretë e këtij parku tematik është e mbushur me aktivitete interaktive sportive, ku vizitorët mund të gjuajnë me armë, të kapërcejnë pengesat, të fluturojnë me simulator nga aeroplanët, helikopterët, tanket dhe të ngjashme. Këto dy muze të ndërlidhur janë unikë, kanë një ofertë të larmishme dhe janë të pazakonta.

Zilatro Bilazhevski

Përse aq organizata në SHBA ngelin „të bardha“

Mënyra më e thjeshtë për të menduar për bardhësinë organizative është përmes statistikave. Për shembull, përfaqësimi i zezakëve në krye të klerarkive organizative, i matur nga CEO në 500 kompani Fortune, është zvogëluar nga gjashtë CEO në vitin 2012 në tre të sotme. Udhëheqësit e universiteteve mbeten kryesisht të

bardhë (dhe meshkuj), pavarësisht nga diversifikimi i shpejtë i demografisë së studentëve, dhe klerarkitë akademike mbeten thellësisht të ndara nga raca, me burra dhe gra të zinj që përbëjnë vetëm 2% të profesorëve të plotë mbi gradën e asistentit. Përfitimet e të qenurit i zi për punonjësit e sektorit publik - sektori ekonomik, i cili është përgjegjës për pjesën më të madhe

të rritjes së klasës së mesme të zezë pas reformave të epokës së të drejtave civile - kanë filluar të zbehen ndërsa politikat e sektorit privat janë miratuar që rrisin diskrecionin e menaxherëve dhe lirojnë mbrojtjen e punëtorëve. Mendimi ynë duhet të shkojë përtej numrave. Megjithëse diskriminimi është i ndaluar zyrtarisht dhe shumica e organizatave nuk

do të thoshin kurrë se janë raciste, përjashtimi është i dukshëm në shumë procese organizative. Për shembull, shumë punë elitar përdorin nocione të mjegullta të "përshtatshmërisë" ose kolegjalitetit dhe përfundojnë duke punësuar punonjës të rinj me prejardhje të ngjashme me fuqinë ekzistuese të bardhë të punës. Kjo sepse ky kriter në dukje neutral i përzgjedhjes së racës mund të bëjë bardhësinë e një lloj kompetence të pakontrolluar, veçanërisht në dritën e proceseve historike të ndarjes dhe diskriminimit që kanë ndihmuar në krijimin e vendeve të punës racialisht homogjene. Diskriminimi është gjithashtu i ngulitur në mënyrat rutinë në të cilat organizatat bëjnë biznes. Korporatat e bardha mund të "minojnë" ligjin anti-diskriminim sepse gjykatat e shohin praninë e politikës së diversitetit si një përpjekje të vullnetit të mirë (pavarësisht nga efektiviteti i kësaj politike). Korporatat e bardha, të tilla si Airbnb, mund të nxisin butësinë duke ulur disponueshmërinë e shtëpive të përbalueshme, dhe bankat e bardha mund të devijojnë burimet nga komunitetet e zeza përmes kredive diskriminuese dhe hipotekave që rishpërndajnë pasurinë e zezë të bardhët. Në secilin nga këta shembuj, këmbëngulja e pikëpamjes se këto rezultate negative për njerëzit me një ngjyrë të ndryshme të lëkurës janë rezultat i forcave neutrale të tregut pa një përbërës racor, i cili ndihmon në forcimin e ndarjes dhe pabarazisë racore.

Sa janë segreguara vendet e punës

Një pjesë e përgjigjes ka të bëjë me atë që sociologët e quajnë "strukturë shoqërore": shpërndarja elastike e burimeve më të mëdha se çdo individ dhe ndonjëherë ka implikime të thella për jetën tonë të përditshme. Taksat e trashëgimisë që lejojnë fëmijët relativisht joproduktivë të të pasurve të bëjnë një jetë të rehatshme, ose shkolla të ndara racisht dhe me burime të pamjaftueshme, janë shembuj të tillë të strukturave shoqërore të institucionalizuara ligjërisht. Strukturat shoqërore janë të fuqishme për të paktën dy arsye. Së pari, ato mund të bëhen sfonde të huazuara që i bëjnë marrëdhëniet e pabarabarta të duken normale dhe natyrore në formësimin e aktiviteteve individuale (që do të thotë normat gjinore). Së dyti, ata shpërndajnë burimet në një mënyrë që mund të zgjasë (kjo i

Në Shtetet e Bashkuara, organizatat «e bardha» janë një lloj strukture shoqërore që ndërthurin ide në lidhje me racat (për shembull, kush duhet të menaxhojë dhe kush duhet të veprojë) me burimet organizative. Formimi i kësaj strukture, historikisht, daton që nga koha kur skllavëria luajti një rol qendror në formimin e vendit

referohet ndarjes së vazhdueshme të banesave pavarësisht nga mungesa e pengesave ligjore për integrim). Duke kufizuar aksesin në pronë dhe burimet materiale të nevojshme për të formuar dhe drejtuar organizata, skllavëria ka krijuar një mjedis konkurrues jo të barabartë, efektet e të cilit ende nuk janë realizuar plotësisht. Gjatë skllavërisë, njerëzit e zinj zotëronin dhe nuk kishin asnjë mbrojtje për integritetin themelor trupor. Pas heqjes zyrtare, rregullime të tilla si dhënia me

qira e të dënuarve, kodet e zeza dhe ndarja gjinore mundësuan shfrytëzimin e vazhdueshëm organizativ. Procese të ngjashme shpronësimi u imponuan amerikanëve vendas (grabitja e tokës dhe prishja e kontratave; rezerva; përpjekje për shfarosje); për formimin e organizatave), dhe aziatiko-amerikanët (praktikë japoneze, djegie biznesesh në lagjet kineze, konfiskim i tokës; ligjet që kufizojnë imigracionin; punësimi dhe konkurrenca e punës). Mbrojtja diferenciale dhe

zbatimi i ligjit, nën-arsimimi sistematik dhe keqpërdorimi i burimeve janë karakteristikat historike të njerëzve me ngjyrë. Formimi i një organizate "të bardhë" shpesh lehtësohej nga këto përjashtime të shpeshta ligjore. Shumë organizata dominuese amerikane që janë bizneset kryesore dhe kolegjet elitare, për shembull, u themeluan mes përjashtimit të sanksionuar ligjorisht dhe të pranuar shoqërisht. Edhe organizatat "jo të bardha" përfundimisht mund t'i nënshtrohen kontrollit të bardhë. Për shembull, në librin e saj të shkëlqyeshëm Ngjyra e Parave: Bankat e Zeza dhe Hendeku i Pasurisë Raciale, studiuesi i drejtësisë Mehrasa Baradaran tregon se si ndarja dhe kapitali që zezakët grumbulluan në bankat e zeza u përdor përfundimisht kundër tyre. Në Jim Crowe, bankat e zeza mbështeteshin tek klientët që ishin në disavantazh në tregun e punës ndaj punëtorëve të bardhë, veçanërisht kur

ndarja garantonte që klientët zezakë nuk mund të mbështesnin bankat e bardha. Kjo mbështetje te klientët relativisht më të varfër i ka bërë bankat e zeza më pak të afta për të investuar dhe grumbulluar fitime. Ndarja midis bankave gjithashtu i ka vënë organizatat zezake në një disavantazh. Sipas Baradaran, për shkak se bankat shpesh mbështeten te njëra-tjetra për likuiditet gjatë krizave, refuzimi i bankave të bardha për të dhënë hua për bankat e zeza e ka cilësuar atë si një dështim. Pas Jim Crowe, bankat e zeza mbetën relativisht të nënkapitalizuara, dhe kështu ka shumë të ngjarë të dështojnë. Bankat "e bardha" mund të përdorin akoma lojën e pabarabartë raciale për të rritur fitimet e tyre në dëm të konkurrentëve të tyre zezakë. Pavarësisht nga mitologjia e qëndrueshme e përparimit racor amerikan, këto lloj organizatash prodhojnë pabarazi raciale. Kreditë

Një analizë e fundit e punës në terren tregon se ekziston ende një nivel i lartë diskriminimi në punësimin e Afrikanëve, ashtu si ishte në fund të viteve të tetëdhjeta, dhe se diskriminimi ndaj latino amerikanëve ka rënë

grabitqare që synojnë vendbanimet Latine të zeza mbështeten në mënyrë të ngjashme në ndarjen racore për fitim. Kjo shpërndarje racore e pabarabartë e rrezikut kontribuon në shkatërrimin masiv të pasurisë së familjeve të zeza dhe latine. Gjatë Recesionit të Madh, familjet zezake humbën gjysmën e pasurisë së tyre, dhe Latinët humbën 67%. Shumë përpjekje për të ndërhyrë në pabarazinë racore supozojnë se diskriminimi është një dukuri e rrallë, veprime të qëllimshme të aktorëve të këqij (ose të paktën jo të ndriçuar). Punëdhënësit që zgjedhin të punësojnë një shkelës të bardhë përpara një personi të zi pa të dhëna kriminale ose kërkime që tregojnë se punëdhënësit kanë më shumë se 50% të ngjarë të thërrasin kandidatë të kualifikuar në mënyrë të barabartë për punë me emra "me tingull të bardhë" janë shembuj të rëndësishëm të një qasjeje individuale. Dhe shumë amerikanë e pranojnë lehtësisht fuqinë e bardhë kur lidhen me spektakle të turpshme / të paturpshme, të tilla si tubimi neo-nazist 2018 në Charlottesville; dhuna e ngjarjeve të bardha surrealiste dhe shqetësimi i ideologjisë racore shoqëruese lehtësojnë portretizime të tilla. Dëshmia e diskriminimit individual është padyshim e rëndësishme. Por këta aktorë të këqij ose pikëpamje të qarta nuk mund të konsiderohen përgjegjës për modelet e gjera empirike të ndarjes organizative dhe shpërndarjen thellësisht të pabarabartë të burimeve organizative. Alsoshtë gjithashtu e rëndësishme të mendojmë se si merren funksionet normale (dhe ligjore), kryesisht të organizatave të bardha dhe se si përkeqësohen pabarazitë racore. Mjetet juridike aktuale për diskriminim varen nga modeli i aktorit të

keq. Punonjësit potencialisht mund të padisin për diskriminim të qëllimshëm, për shembull, nëse punëdhënësi përdor një epitet racor. Sidoqoftë, këto mjete juridike do të thonë pak për procedurat diskrecionale të promovimit, të cilat mund të jenë në favor të punonjësve të jakave të bardha ose zgjedhjeve të biznesit që duan të vendosen në lagje, duke i bërë ato të paarritshme për njerëzit me ngjyrë për qëllime banimi. ndarja. Në fakt, ky diskriminim i fundit aktiv mund të bëhet motiv nëse qasja e dobët në transportin publik dhe periudhat e gjata të udhëtimit pasqyrojnë njerëzit me ngjyrë nga grupet e punësimit.

Studiuesit dhe menaxherët inkurajohen të mendojnë se si organizatat krijojnë dhe shpërndajnë burime përgjatë vijave racore në mënyra që nuk mund të konsiderohen të paligjshme ose diskriminuese, por megjithatë mund të formojnë pabarazinë racore. Spitalet që ofrojnë kujdes nën standard kanë kontribuar në statistikat mahnitëse se gratë e zeza kanë 243% më shumë gjasa të vdesin gjatë lindjes sesa gratë

e bardha. Shkollat që ofrojnë arsim të ulët për studentët zezakë kontribuojnë në të ashtuquajturën boshllëk të arritjeve. Kishat kushtuar shkollave të ndara në lidhje me barazinë racore kanë kontribuar gjithashtu në rritjen e polarizimit racor të vendit. Në secilën nga këto raste, të menduarit se organizata në fjalë nuk ka asnjë lidhje me racën mund të jetë veçanërisht e dëmshme, pasi supozon se vetëm qëndrimi aktiv i mjekëve, mësuesve ose klerit, detyrat e pazakonta të sigurimit të kujdesit shëndetësor ose disiplinimit të studentëve, mund të prodhojnë në mënyrë raciale. rezultate të pabarabarta, duke supozuar se asnjë raciale nuk respekton provat e gjera historike të përqendrimit racor në formësimin e organizatave amerikane. Injorimi se si organizatat e bardha po ndihmojnë në shkaktimin e dëmit racor praktikisht garanton se ky dëm do të vazhdojë. Është më e sigurt, dhe ndoshta më realiste, të fillosh me supozimin se organizatat kontribuojnë në pabarazinë racore, përveç nëse të dhënat tregojnë

ndryshe. Nuk ka përgjigje të lehta kur bëhet fjalë për krijimin e mjediseve më të larmishme dhe të barabarta. Duke pasur parasysh se sa thellësisht formohen organizatat amerikane nga pabarazia racore, nuk ka shpresë se lloji i ndryshimit strukturor i nevojshëm për t'i bërë organizatat më të drejta do të shfaqet në horizont çdo kohë së shpejti. Kolegjet dhe universitetet po tërhiqen nga politikat e suksesshme të veprimit pohues, ndarja organizative është konstante dhe të qenit i bardhë është një element kryesor në ngritjen e hierarkisë organizative. Udhëheqësit duhet të ndalojnë së menduari për diskriminimin dhe pabarazinë si dukuri të rralla dhe të kuptojnë që proceset racore shpesh formojnë sjellje në mungesë të ligësisë.

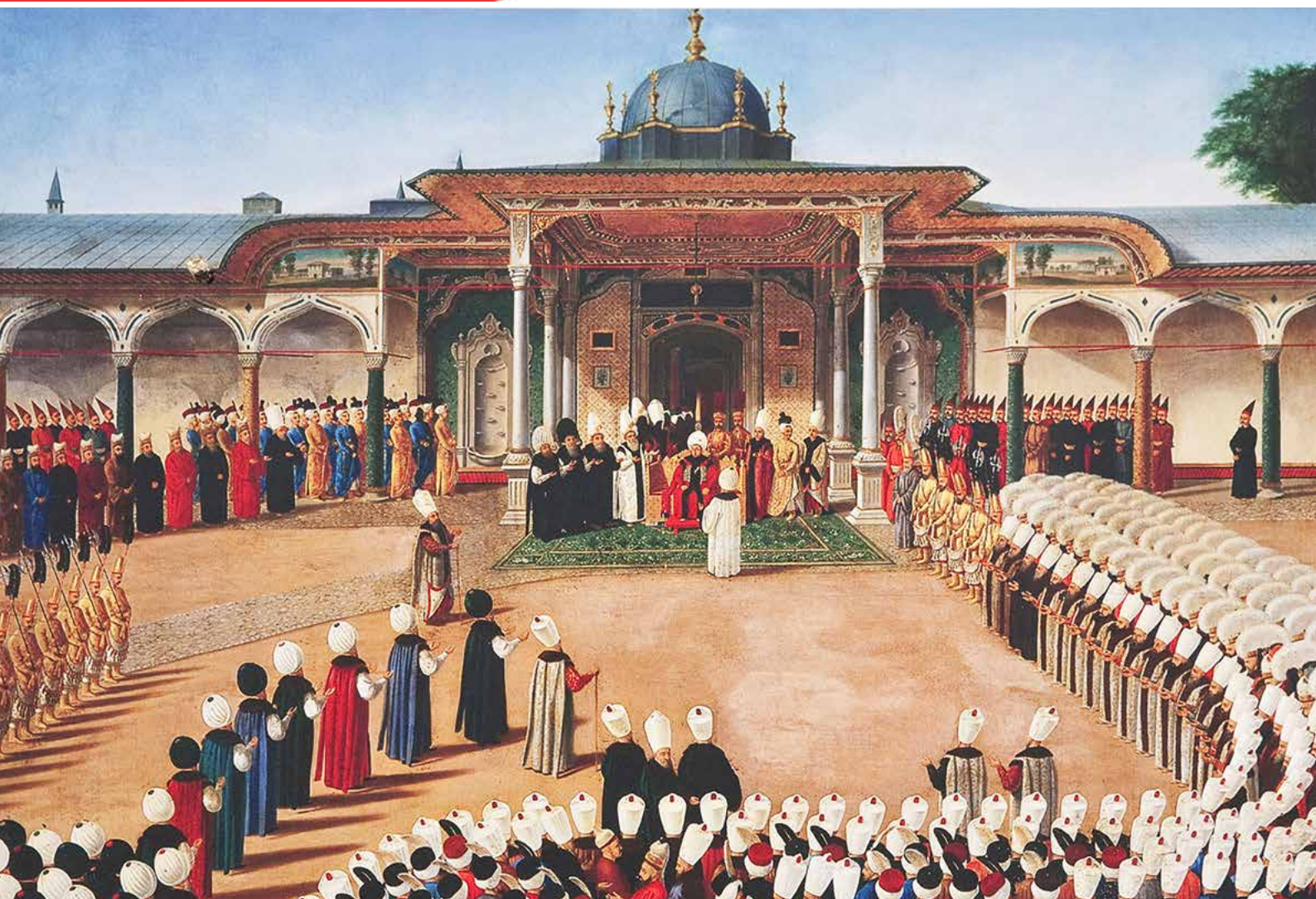
Thirrjet e fundit për dëmshpërblime

Ndarja nuk është e natyrshme. Rezultatet e ndara vijnë nga politika të qarta, ose njëanshmëri e nënkuptuar në mënyrë më liberale. Këto procese janë veçanërisht të rrezikshme kur besojmë se një organizatë nuk ka asnjë lidhje me racën

mund të japin një model, pasi këto kanë detyruar disa organizata të marrin në konsideratë se si rrënjët e tyre në skllavëri kontribuojnë në pabarazinë e vazhdueshme racore. Udhëheqësit gjithashtu mund të fillojnë të shqyrtojnë se si vendndodhja e tyre dhe vendimet e punësimit, midis zgjedhjeve të tjera, përkeqësojnë pabarazitë. Organizatat e bardha u përpoqën të adresonin pabarazinë racore duke përdorur mjete të vogla. Organizatat që janë serioze në lidhje me ndryshimin e modeleve të pabarazisë racore duhet të largohen nga diversiteti dhe përfshirja në kompensim dhe kthim.

Mr. Biljana Popovska

(përshtatur nga: Victor Ray, docent i sociologjisë dhe studime afroamerikane pranë Universitetit të Ajovës <https://hbr.org/2019/11/why-so-many-organizations-stay-white>)

Shteti dhe rregullimi ushtarak gjatë kohës së osmanlinjëve në Maqedoni

Dinastinë e osmanlinjëve e ka zhvilluar Shteti Osman nga një begllëk (mbretëri) ndaj rrënojave të Sanxhakut të Selxhukut në Azinë e Vogël. Me zgjerimin e Shtetit Osman, është avancuar edhe organizimi ushtarak dhe shtetëror. Beglerbegu ka udhëhequr dy provincat – Rumelinë, pjesën europiane dhe Anadollin, pjesën aziatike. Ushtria turke ka qenë forcë tokësore ushtarake (e përbërë prej Gardës së Sulltanit dhe Ushtrisë Provinciale të Elajetit). Këtu ka qenë edhe flota, marina në krye me Bajazitin e I. Spahitë, kalorësia, kanë qenë pjesë e Ushtrisë së Elajetit. Forca më e njohur dhe më e rregullt ka qenë njësia e jeniçerëve/ Ky ka qenë një korpus i Gardës së Sulltanit i formuar në vitin 1329. Jeniçerët janë regrutuar nga ana e të robëruarve dhe vartësve krishterë përmes tatimit të gjakut. Ky tatim është përbërë nga grubullimi i meshkujve të shëndosh dhe të pashëm, të cilët më pas kanë kaluar në islam dhe që i janë

nënshtruar një edukimi dhe trajnimi special. Komandanti kryesor i të gjitha forcave ushtarake në atë kohë ka qenë veziri i madh, ndërsa rregullimi juridik ka qenë i bazuar mbi Sherijatin, apo mbi ligjin islam nga Kurani dhe Hadisi. Maqedonia, pesë shekuj ka qenë nën robërinë turke. Në një periudhë, gjatë shekujve XV dhe XVI ajo, në bazë të marrëdhënieve shoqërore feudale, ka qenë shteti i dhespotëve me elemente të pushtetit teokratik. Turqit, në territoret e posa pushtuara, ashtu edhe në Maqedoni, kanë vendosur administratën e tyre. Maqedonia në atë periudhë ka qenë nën beglerbegëllëkun e Rumelisë, gjegjësisht nën të a,q Pashallëkun e Sanxhakut. Gjatë shek. XV dhe XVI janë formuar edhe Sanxhaku i Qostendilit, Ohrit, Selanikut dhe ai i Shkupit, të cilët kanë përfshirë pjesë të territorit maqedonas. Maqedonia dalngadalë është ndarë edhe në kazi. Ky ka qenë territor nën kompetencat e një kadiu, ndërsa madhësia e kazit është varur

nga numri i muslimanëve në një vend të caktuar. Turqit dalngadalë kanë arritur të vendosin një pjesë të popullatës së tyre turke rreth rrugëve, rreth luginave pjellore të lumenjve, rreth detrave, liqeneve, etj. Nëpër qytete kanë jetuar administratorët shtetërorë, klerikët muslimanë, ka pasur një pjesë të garnizoneve ushtarake, si dhe një numër të madh të zejtarëve dhe tregtarëve. Këtu kanë qenë edhe hebrenjtë e ikur nga Spanja dhe nga Portugalia para goditjes së inkuizicionit, duke u shpërngulur nëpër qytetet më të mëdha të Maqedonisë. Në shekullin e XVI ka pasur rreth 3000 shtëpi hebreje vetëm në koloninë e Selanikut. Përgjatë kësaj periudhe janë shpërngulur dhe janë vendosur në këtë territor edhe një numër i konsiderueshëm i romëve (jvegëve), të cilët janë vendosur në grupe më të mëdha nëpër vendbanime të ndryshme. Përveç kolonizimit të popullatës në Maqedoni, ka filluar edhe procesi i islamizimit. Të parët që kanë qenë të islamizuar kanë qenë fëmijët dhe të rinjtë e krishterë, të cilët i kanë larguar nga prindërit e tyre dhe janë dërguar në Stamboll për shkollim apo edukim, ndërsa pas një kohe të caktuar, të njëjtët i janë bashkuar korpusit të jeniçerëve. Një fat të ngjajshëm kanë pasur edhe ushtarakët. Në vazhdimësi janë islamizuar edhe një pjesë e familjeve të vjetra fisnike, në mënyrë që t'u merren apo zgjerohen hapësirat tokësore. Islamizimi është zbatuar përmes institucioneve fetare, përmes bektashinjëve, etj. Por, megjithatë maqedonasit kanë arritur t'a ruajnë gjuhën maqedonase dhe shumë zakone të tjera kombëtare dhe fetare.

Baza themelore e rregullimit feudal në vendet ballkanike të cilat kanë qenë nën qeverisjen osmane ka qenë sistemi timaro-spahik, gjegjësisht toka, pronar is ë cilës ka qenë shteti, gjegjësisht Sulltani dhe fshatari-banor. Në mes të Sulltanit dhe fshatarit kanë qëndruar feudali-pronari dhe spahiu, i cili si zëvendësimit për shërbimin ushtarak ka marr tokë pa të drejtën e dhënies. Sulltani i ka grumbulluar të ardhurat nga haset mbretërore në të cilat, përpos një pjese të të ardhurave nga toka, këtu kanë hyrë edhe të ardhurat nga minierat, nga tregtia, nga taksat, etj. Të ardhurat nga një has kanë tejkaluar më së paku 1000 akçe në vit. Përpos si hase, toka u është dhënë feudalëve si zaemetë dhe si timarë. Këto kanë qenë kushtet e qeverisjes, sidomos për zëvendësim të luftës. Përpos pjesëmarrjes personale në luftë, varësisht nga të ardhurat vjetore nga lenoja e tyre feudale, spahitë kanë qenë të obliguar që me vetë të kenë edhe një pjesë të kalorësisë së armatosur, apo ndihmës-gullamë dhe të kenë me vete mburoja, helmëta, etj. Në rast se nuk e kanë kryer obligimin ushtarak, ata e kanë humbur timerin e tyre, e jo rrallë edhe jetën e tyre. Mungesa e paarsyeshme në luftime është paguar me jetë – me

varje, shumë shpesh edhe para shtëpisë. Në Maqedoni kanë qeverisur timarë të vegjël, me të ardhura vjetore të cilët kanë rrjedhur nga dy deri në gjashtë mijë akça. Por, realisht këto të ardhura kanë qenë nga 19 deri në 999 akça. Në Maqedoni, në rradhët e spahinjëve ka pasur edhe të krishterët. Sipas një regjistrimi të shekullit XV, në nahinë e Kërçovës dhe të Prilepit, nga gjithsej 100 timarë dhe 2 zeameteve, në duart e të krishterëve kanë pasur 27 timarë dhe një zaemet, ndërsa në nahinë e Dibrës nga gjithsej të regjistruar 98 timarë, 18 kanë qenë të krishterë. Me vendosjen e sistemit timaro-spahik ka vazhduar eksploatimi ndaj popullatës në Maqedoni e cila ka paguar rentën feudale ndaj feudalit dhe ndaj shtetit, ndërsa ka paguar edhe rentën e tokës, tatimit dhe të parasë. Është ushtruar dhunë dhe eksploatim ndaj popullatës

luftëtarë, ose si komornikë, kanë punuar në kuadër të kalorësisë mbretërore, në fushat mbretërore, etj. Sokolarët kanë zënë, kanë trajnuar dhe kanë ruajtur sokolë për gjah, druvarët kanë siguruar kalim të sigurt përmes ngushticave, grykave dhe rrugëve e terreneve të rënduara. Këto dhe disa grupe tjera, kanë qenë tërësisht apo pjesërisht të liruar nga disa të dhëna ndaj shtetit, si kompenzim për kryerjen e detyrave të posaçme si (minatorët, thëngjillësit, katranxhinjtë, skelarët, etj.).

Gjatë kësaj periudhe industria bujqësore dhe fshatare në Maqedoni ka qenë e zhvilluar. Është punuar me teknikë të vjetër bujqësore, janë kultivuar shumë lloje të vreshtave dhe kulturave të ndryshme, ndërsa kanë qenë të zhvilluara edhe shumë zeje. Sidomos hebrenjtë dhe grekët kanë kontribuar për zhvillimin e zejeve dhe

me anë të shtetit. Më së shpeshti nga të gjitha moshat, nga banorët jomuslimanë është marrë xhezie, apo haraç-tatim me para, i cili shpesh herë është përdorur për qëllime ushtarake. Kostoja e tij është varur nga forca ekonomike e hapësirës në të cilën është grumbulluar dhe nga gjendja pronësore e obliguesit. Tashmë përmendëm se mjaft i rëndësishëm, por edhe tejet përçmues për popullatën ka qenë tatimi i gjakut. Gjithashtu, kanë qenë të vendosura edhe rradhët ushtarake dhe gjysëm ushtarake si grupe speciale të popullatës, me detyra të posaçme ndaj shtetit: martolozë, ushtarë, sokolarë, druvarë, orizarë, etj. Martolezët i kanë siguruar hapësirat e kërcënuara nga hajdutët dhe nga vjedhësit, apo kanë qëndruar si formacione në ndonjë fortesë apo kala. Ushtarët gjithashtu, kanë ushtruar detyra dhe shërbime të ndryshme. Kanë shkuar në luftë si

tregtisë, për tregtinë e brendshme dhe të jashtme. Është tregtuar me venedikasit dhe me dubrovnikasit. Hyrje-daljet me të holla gjithnjë kanë hasur në zhvillim të hovshëm. Janë përdorur monedha turke, si dhe monedha europerëndimore, ndërsa njësi bazike e të hollave ka qenë akça. Është zhvilluar edhe sistemi i bankave, dhënia e të hollave me interes, si dhe xehtaria. Në Maqedoni janë prodhuar edhe monedha prej argjendi, ndërsa më rrallë edhe ato të arta, sidomos në Selanik, në Shkup, në Kratovë, në Ohër, etj. Edhe pse në kuadër të Perandorisë Osmane religjion autoritativ ka qenë islami, megjithatë autoritetet nuk e kanë penguar edhe shtrirjen e religjioneve tjera. Në këtë mënyrë, edhe ipeshkvia e Ohrit ka arritur ta ruajë organizimin e saj, deri në vitin 1767, kur edhe ka filluar të zgjerohet edhe në kishat tjera ekzistuese.

Vase Mitreska

Lufta civile në Spanjë - „Lufta e poetëve“

Ndarja ideologjike midis krahut të djathtë, nacionalistëve dhe krahut të majtë, Republikanëve, ndau botën gjatë luftës. Gjegjesisht, në këtë konflikt u përfshinë shumë vende, si në krahun e majtë ashtu edhe në të djathtin. Shumë prej tyre ishin artistë të cilët, si vullnetarë, u bënë simbol i luftës për kauzën Republikane. Disa prej tyre luftuan në front, ndërsa të tjerët luftuan kundër propagandës nacionaliste, duke u përpjekur të marrin mbështetje dhe mirëkuptim nga e gjithë bota. Shumë humbën jetën në barrikadat e Madridit, si dhe në betejat në të gjithë Spanjën. Ata që mbijetuan i kthyen përvojat e tyre në shumë vepra të rëndësishme arti. "Shikoni Spanjën dhe do të shihni botën," shkroi Rex Warner në poezinë e tij "Një pamje turistike e Spanjës" dhe shprehu drejtpërdrejt bashkimin e botës me rastin e Luftës civile spanjolle.

Përmes vargjeve të tyre, me ndjeshmëri ndaj vuajtjeve dhe një frymë idealizmi rinor, poetët kanë arritur të rrisin vetëdijen politike dhe morale në të gjithë botën. Luftëtarët e stilolapsit, por edhe luftëtarët në front, nga lufta, diçka që është kaq e tmerrshme, krijoji vepra domethënëse me vlerë të fortë estetike. Për shkak se lista e këtyre heronjve, "alkimistë të fjalës", është shumë e gjatë, në këtë artikull do të përqendrohemi vetëm në tre luftëtarë trima spanjollë dhe te disa nga poetët më të rëndësishëm të shekullit të XX: Federico Garcia Lorca, Tristan Cara dhe Pablo Neruda.

Federico Garcia Lorca

Federico Garcia Lorca ishte një poet dhe dramaturg i rëndësishëm në periudhën e para luftës. Për të promovuar barazinë shoqërore, ai organizoi një teatër udhëtues në

fshatin Spanjoll. Në korrik 1936 ai u arrestua nga policia nacionaliste dhe u pushkatua. Shumë teoricienë kanë spekuluar pse Lorca vdiq, kryesisht sepse ai ishte një figurë apolitike pavarësisht se ishte një republikan i hapur. Një i preferuar i poetit spanjoll tha se vdekja e tij shkaktoi përkeqësimin e marrëdhënieve midis republikanëve dhe nacionalistëve (vetëm tre ditë pas vdekjes së tij dhe luftës civile spanjolle filloi zyrtarisht, duke errësuar në mënyrë misterioze arsyet e vdekjes së tij dhe arsyet e vërteta të likuidimit të tij nuk ishin njohur kurrë, as nuk dihet gjeti trupin e tij. Në një poezi që ai shkroi në vitin 1929, shtatë vjet para vdekjes së tij dhe fillimit të Luftës Civile Spanjolle, ai paratha vdekjen e tij dhe se ata nuk do të ishin në gjendje të gjenin trupin e tij të vdekur, duke mistifikuar më tej karakterin e këtij poeti më të talentuar deri më sot.

Tristan Cara

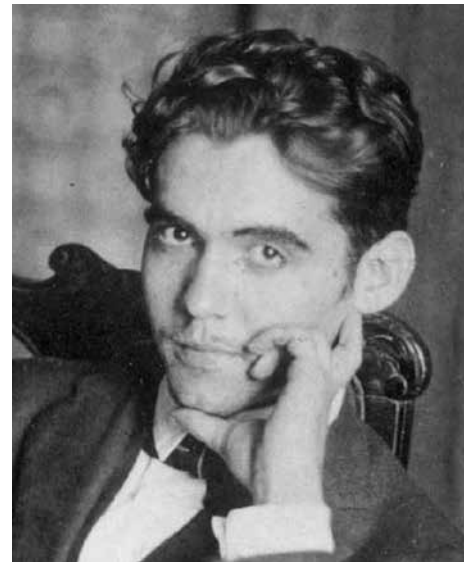
Tristan Cara është një nga poetët më të rëndësishëm surrealist, si dhe themeluesi i Dadaizmit. Edhe pse me origjinë rumune, ai me guxim mori pjesë në luftën civile spanjolle. Gjatë luftës, ai vazhdimisht luftoi në anën e Republikanëve. Kur filloi lufta ai jetoi në Francë, dhe në vitin 1937 ai u largua për në Spanjë dhe mori pjesë në mbrojtjen e qytetit të Madridit nga forcat e Frankos. Pasi i mbijetoi luftës, ai shkroi përmbledhjen e tij me poezi - "Tokat e pushtuara të jugut". Disa nga poezitë e tij janë përfshirë në një botim të titulluar "Poetët e mbrojtjes botërore të popullit spanjoll".

Pablo Neruda

Poeti i famshëm kilian, Pablo Neruda, mbajti një pozitë diplomatike në Barcelonë, Spanjë. Atje ai shoqërohet me Federico Garcia Lorcan. Ndërsa

Spanja zhytet në luftë civile, Neruda politizohet gjithnjë e më shumë për herë të parë. Pas ekzekutimit të Lorkës, ai iu përkushtua tërësisht luftimit të fashizmit. Për shkak të veprimtarisë së tij politike, ai humbi pozicionin e tij si diplomat. Me shkrimet dhe fjalimet e tij, me botimin "Spanja në zemrën time", ai shpreh mbështetjen e tij të palëkundur për Republikën e Spanjës. Kur republikanët humbin luftën, Neruda arrin të evakujë 2,000 refugjatë nga Spanja, kryesisht luftëtarët republikan dhe familjet e tyre, duke i shpëtuar kështu nga hakmarrja e mundshme nga fashistët. Me ndihmën e angazhimit të tij vetëmohues, këta 2.000 njerëz marrin azil politik në vendlindjen e tij në Kili. Federico Garcia Lorca, Pablo Neruda dhe Tristan Cara janë vetëm disa nga shumë poetë të përfshirë në luftën

Lufta Civile Spanjolle preku mendjet e një brezi të tërë, në të gjithë botën. Konflikti u përshkallëzua në vitin 1936 dhe zgjati deri në vitin 1939. Ishte një luftë midis Republikës së Dytë Spanjolle dhe forcave fashiste të Francisco Franco, një gjeneral ushtarak që kërkoi të rivendoste monarkinë dhe të vendoste një diktaturë ushtarake, të cilën ai arriti ta bëjë në fund të luftës

civile spanjolle, dhe poezitë e tyre antifashiste janë një nga poezitë më të rëndësishme të shekullit të XX. Një vorbull e tërë poezish nga poetë në të gjithë botën, të frymëzuar nga lufta, me shumë tekste, flasin për vuajtjet dhe tmerrin, dhimbjen dhe padrejtësinë e luftës. Por ajo që i bën këngët veçanërisht të rëndësishme është se ato përshkruajnë edhe solidaritetin e treguar Spanjës nga anëtarët e Brigadave Ndërkombëtare. Ky solidaritet rikthen besimin te njeriu, te gatishmëria e tij për të sakrifikuar për të dashurit e tij dhe për idealet e tij. Poezitë e poetëve që morën pjesë në luftën civile spanjolle mbeten një dëshmi e një mbështetje vetëmohuese në të gjithë botën, kështu që jo më kot ata e quajnë këtë luftë "Luftë e Poetëve".

Vlladimir Llazovski

„Helmetat e Bardha“

Më shumë do të kisha dashur të shpëtoj një jetë, pa marrë parasysh se cilës anë i takon, se sa të marr një të tillë”. Me këto fjalë, një pjesëtarë i të ashtuquajturve “Helmetat të bardha” e definojnë arsyen e të bashkuarve në organizatën e të ashtuquajturëve “Helmetat të Bardha”, që kur tre muaj më parë ka luftuar në anën e rezistencës në Aleppo në Siri, por zemra e tij dhe vetëdija, kanë vendosur që të përcaktohen për një rrugë tjetër. E formuar në vitin 2013, organizata “Helmetat e bardha”, njëherit të njohura edhe si Mbrojtja Qytetare e Sirisë, numëron afër 3000 anëtarë, qytetarë të thjeshtë, të cilët punojnë në 120 qendra në tërë vendin, ndërsa janë të specializuar për evakuim mjekësor, për ndjekje urbane dhe për shpëtimin e të lënduarve. Që nga formimi i organizatës, deri në kohën e gjirimit të këtij filmi në vitin 2016, 130 anëtarë të saj janë vrarë gjatë kryerjes së detyrës,

përderisa janë përpjekur të shpëtojnë jetën e të tjerëve. Gjatë periudhës së njëjtë, 58.000 njerëz janë shpëtuar falë sakrificës dhe punës së zellshme të kësaj organizate vullnetare. Por, sot katër vite më vonë, ky numër është shumë më i madh dhe lista e jetëve të shpëtuar tejkalon 120.000, por njëkohësisht kemi edhe më se 200 pjesëtarë të vrarë të “Helmetave të Bardha”.

Për disa, “Helmetat e Bardha” janë humanitarë, por për disa të tjerë, grup terrorist. Filmi dokumentar me produksion të “Netflix” shfaq gjirime reale nga terreni, nga përditshmëria e tre vullnetarëve të cilët çdo ditë me vetëdëshirë vrapojnë kah bombat nga të cilat secili përpiqet të jetë sa më larg, duke e ditur se çdo moment është i rëndësishëm për ndonjë shpirt i cili lufton për frymëmarrje, i lënë nën gërmadha.

Çdo jetë është njëlloj e rëndësishme

Amal, Kaled dhe Abu Omar janë pjesë e së njëjtës njësi në Aleppo. Njëri është një ish ndërtues, tjetri një ish artar, ndërsa i treti është ish rrobaqepës me profesion. Themi “profesioni i mëparshëm”, sepse që nga fillimi i luftës në Siri, ata kanë tashmë një rol të ri – t’i kërkojnë dhe t’i shpëtojnë të lënduarit nën gërmadhat nga sulmet me bombë. Ata janë përgjigja e parë e bombardimeve në Aleppo, në njërin ndër qytetet më të goditura gjatë luftës. Çdo ditë, shohin dhe nxjerrin trupa të pajetë nën blloqet e betonit të godinave të rënuara, por shpesh herë kanë fat që të gjejnë bashkëqytetarë të cilët gjithnjë janë duke luftuar për frymëmarrje dhe për jetë. „Çdo jetë është e rëndësishme dhe me vlerë. Secilin fëmijë e ndjej si të vetin. Nuk di të shpjegoj se përse kjo është kështu, por thjeshtë është”, na thotë Kalebi, duke na rëfyer një tregim të jashtëzakonshëm për dy sulme të njëpasnjëshme me bombë në një fshat të vogël me shumë pak shtëpi,

ku për më tepër se 16 orë kërkim në pluhurin e rënojave, ia kanë dalë të nxjerrin një të posalindur, jo më të vjetër se 1 javë, të mbetur nën tavanin e rënë prej betoni. Vajza e Kalebit gjatë kësaj periudhe ka pasur vetëm dy javë dhe duke e parë këtë bebe se si janë duke e tërhequr nga pluhuri, për Kalebin ka qenë njejtë sikur t'a kishte shpëtuar vajzën e tij. Beben do të quajnë "çudi nga fëmija, duke mos i besuar fatit që të gjendet e gjallë pas aq kohësh. Pikërisht, këto momente të fitores ndaj vdekjes dhe ndaj pasojave të luftës, janë vlera e vërtetë dhe motivi i veprimit të "Helmetave të Bardha".

Këta tre bashkëqytetarë, ashtu si edhe shumë vullnetarë të tjerë, nuk kanë asnjë lloj trajnimi paraprak të shpëtimit, ndërsa ekipet shpesh herë shkojnë në jug të Turqisë në trajnime të cilat zgjasin rreth 1 muaj. Aty mësojnë teknika të ndryshme, për shembull, se si të përdorin pajisje të dëgjimit, pajisje të lokacionit të personave nën rënoja, apo se si veprohet në rast zjarri ndaj ndonjë objekti. Jeta e shumë personave, varet nga shpejtësia dhe preciziteti i tyre. Me tërë prapavinë fisnike, kjo punë humane është shumë e pasigurtë. Shumë nga miqtë-shpëtimtarë të këtyre njerëzve të cilët shfaqen në filmin dokumentar, kanë humbur jetën duke u përpjekur të shpëtojnë të tjerët. Artari Abu Omar ka humbur mbi 30 shokë nga "Helmetat e Bardha", ndërsa Kaleb, vetëm për një javë ka humbur dy shokë të tij.

Deri sa ka shpresë, ka edhe jetë

Të gjithë e dinë se çfarë është duke ndodhur në Siri, e tërë bota, por nuk ka kush t'i ndalë sulmet, gjakderdhjen dhe masakrën e cila po ndodh aty. Ky mendim mbetet si ton i humbjes së shpresës të qytetarët e këtij vendi. Dhe kur ata mendojnë se nuk mund të shkojë më keq, fillojnë sulmet

ajrore të avionëve rus, me frekuencë prej 200 sulme në ditë dhe me fuqi shkatërruese, ku një bombë mund të shkatërrojë një lagje të tërë. Edhe përkundër faktit se autoritetet vendase luftojnë kundër ISIS-it, caqe të bombardimeve janë gjithashtu edhe spitalet. Gjatë sulmit në një spital, së bashku me 24 civil të tjerë, vdes edhe vëllau i njërit nga pjesëtarët të "Helmetave të Bardha", Abu Zaidit.

„Helmetat e Bardha“ është film i cili na tregon se ka diçka më të madhe se lufta, se e keqja dhe se vrasjet e njerëzve, e

ajo është humaniteti dhe sakrificat për të shpëtuar jetë njerëzish. Këta njerëz besojnë se e nesërmja do të jetë më e mirë, se ajo që vjen, do të jetë më e mirë se ajo që kanë lënë pas tyre, ata e zgjedhin jetën, para vdekjes. Drejtësia dhe njerëzia do të mbisundojnë me botën, ky mendim është shpresa e tyre dhe ngritësi i tyre konstant. Pa shpresë, sa vlen jeta? Shpëtimi është fati i vërtetë, i papërshkrueshëm. Pikërisht kjo shpresë shihet edhe në fotografitë e "çudisë nga fëmija", fëmijut të posalindur i cili u nxor nga pluhuri, dhe i cili pas një viti e gjysëm, shpëtimtarët e tij vijnë tek ai për t'a vizituar duke zhvilluar një takim shumë emocionues. Jeta e tij, buzëqeshja dhe loja e tij, janë gjëra që i japin kuptim punës së

tyre, krenarisë ndaj luftës shkatërruese. Ekzistenca e tij është si një farë nga e cila është rritur një dru i shëndosh dhe i fuqishëm. Bebjë Mahmud, çudia prej fëmijut, pjesëtarët e organizatës i ka mësuar të jenë të durueshëm, këmbëngulës, dhe mos heqës dorë nga çdo situatë dhe ndaj çfarido dobësie. Ky fëmijë paraqet një motiv, që ata të mos heqin dorë kurrë. Kjo punë për ta është e shenjtë dhe është shumë më tepër se sa obligim qytetar. Motoja e tyre është: "Të shpëtohet një jetë, do të thotë të shpëtohet i tërë njerëzimi".

„Helmetat e Bardha“, edhe pse një film i shkurtër dokumentar i cili nuk zgjat shumë, në vetëm dyzet minuta, ia del të sqarojë në vetën e parë tregimin për ekzistimin e kësaj njësie, të përçojë mesazh dhe të transmetojë pamje nga vendi, nga sulmet dhe nga misionet e shpëtimit, të na e rrëfejë përditshmërinë nga një zonë luftarake, por gjithashtu edhe të hyjë në thellësitë emocionale të njerëzve përderisa ata flasin për familjet e tyre, për forcën e tyre lëvizëse, pikëpamjet e tyre për botën, për luftën, për jetën dhe për vdekjen. Jemi me ta përgjatë betejave të tyre emocionale, me fatin

kur do të dëgjojnë të qara dhe vaje nën rënoja, por edhe me pikëllimin kur do të heqin ndonjë trup të pajetë. Për kameramanin, Kaleb Katib, ky film dokumentar është gjasë për t'i treguar botës se çfarë në të vërtetë është duke ndodhur në Siri, ndërsa marrja e çmimit "Oskar" është mirënjohje për popullin sirian, se ata kanë mbështetjen e njerëzve nga e tërë bota. Mirënjohja është një guxim shtesë për secilin pjesëtar të "Helmetave të Bardha", që të gdhiet në mëngjes dhe të vazhdojë të bëjë punën e njejtë çdo ditë – t'a gjejë jetën brenda vdekjes.

Elena Gjorgjievska

Regjia: Orlando von Einsiedel

Producenti: Joanna Natasegara

Drejtori i fotografisë: Franklin Dow

Video montazhi: Masahiro Harakubo

Muzika: Patrick Jonsson

Kohëzgjatja: 40 minuta

Vendi: B. e Madhe

Viti: 2016

Çmimet: „Oskar“ për filmin më të mirë dokumentar

Trpejca – njëra ndër destinacionet më të bukura

Trpejca gjendet rrezë malit Galiçica, në një thellësi natyrore ndërmjet shkëmbinjëve të bregut lindor të Liqenit të Ohrit. Fshatra fqinjë të Trpejcës janë fshati Llabënisht në jug dhe Peshtani në veri. Ky fshat nga qyteti i Ohrit është 25 kilometra larg. Trpejca është një fshat shumë i vjetër peshkatar me një histori të pasur, gjë për të cilën dëshmojnë mbetjet nga e kaluara. Me shekuj banorët janë marrë me peshkim, gjëja e vetme që banorëve të kësaj ane u ka siguruar ekzistencën. Parashikohet se emri i fshatit rrjedh nga fjala “trpeza” apo “tryezë”, që gjatë festive fetare janë vendosur afër fortesës së dikurshme e cila ka qenë në lartësinë Osoj, në jug të fshatit, pjesë e të cilës me mbetje nga gërmadhat e mureve, mban emrin Gradishte.

Trpejca paraqet njërën ndër destinacionet më të bukura turistike në vend, e njohur ndryshe edhe si Saint Tropezi maqedonas, e në rast se dëshironi një pushim me plotkuptimin e fjalës, pa shumë rëmujë, pa zhurmë dhe në qetësi, atëherë Trpejca është një vend ideal për ju. Qetësi dhe rehati, intimitet si në asnjë vend tjetër. Fshati është i rrethuar me pyje shkëmbore, vend ideal për dashamirët e alpinizmit. Kur do të arrini te liqeni, do të magjepseni nga plazhi dhe nga uji i kristaltë dhe tejet i përshtatshëm për not. Fshati është i vjetër rreth dhjetë shekuj. Për këtë arsye, këtu gjendet edhe përzjerja e vendbanimit tradicional dhe shtëpive modern. Në afërsi të fshatit bëhet një jetë e qetë dhe rurale, me rreth 300 banorë Banorët e këtij

fshati janë fisnik dhe mikpritës, gjë që jep edhe një arsye për t’a vizituar këtë vend. Pamja e jashtëzakonshme gjatë perëndimit të diellit do t’ju bëjë të dashuroheni në këtë fshat. Plazhi nga guralecat e bardhë e të imtë shtrihet në rreth 200 metra përreth liqenit, i cili këtu është pothuajse i tejdrukshëm dhe ku shihen gurlecat e bardhë. Në plazh gjenden disa vila të cilat ofrojnë dhoma me qera, si dhe disa kapacitete tjera akomoduese turistike. Trpejca është vend ideal në qoftë se dëshironi të pushoni, pjesën më të madhe të ditës ta kaloni në plazh, drekën t’a përgatisni në zgarë, aty ku jeni të vendosur, si dhe të kënaqeni duke kaluar kohën mbi guralecët e vegjël të plazhit të jashtëzakonshëm.

Kristina Ilievska

ra të vendit tonë

